

*Nəriman
Həsənzadə*

**Nabat Xalanın
Çörəyi**

Tehran 2013

نریمان حسن زاده

نابات خالاسین حورہ می

پوئست

تہران ۱۳۹۲

اندیشہ نو

سر شناسنامه: نریمان حسن زاده ۱۳۱۰
عنوان و پدید آورنده: نان خاله نبات نریمان حسن زاده
مترجم: حسین شرقی سوی تورک
مشخصات نشر: تهران اندیشه نو ۱۳۹۲
مشخصات ظاهری: ۱۴۴ ص.
شابک: ۰-۲۷-۱۷۹-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فیپا
موضوع: داستانهای ترکی - ایران - قرن ۱۴ -
شناسه افزوده: شرقی حسین ۱۳۴۵ - مترجم
رده بندی کنگره: pl: ۱۳۹۰-۳۷-ن ۴۶۵ ح ۳۱۴
رده بندی دیویی: ۸۹۴/۳۶۱۳
شماره کتابشناسی ملی: ۶۵۲-۲۶۶

××××

کیتابین آدی: نبات خالانین چوره بی
مؤلف: نریمان حسن زاده
ناشر: اندیشه نو
محل چاپ: تهران
شمارگان: ۱۰۰۰
قیمت: ۳۵۰۰ تومان
آدرس: تهران خیابان کارگر شمالی پاساز فیروز ط. ۲. اندیشه نو

بيرينجى حصه

۱

آنامى بو دفعه خسته خانايا بوراخماديلار.

– كيشى آغيردى، گنجه يانيندا قالماق لازيمدير، –
دنديلر. – گنت، آنانى گوئدر گلسين.

– آنام يوخدور.

– ائوده يالنيز آتانلا اؤزونسن؟

– آنام يوخدور.

– آتان دئيبيل بو كيشى؟

– خير.

– ميندى؟

– خير.

– دايندى؟

– خير.

– نه بيندى؟

– ...

– نه بيندى؟

– ...

آنامين اوزونه قونان قيزارتي شفقت باجيسى نين قولاغينا نه ايسه پيچيلدادى. سونرا حكيملر ده، خسته لر ده باشا دوشدولر.

خسته اري نين يانينا گنديب-گلدكجه چوخلارى اونا حيرت دولو گؤزلرله، چوخلارى دا مرحمت حسييله باخماغا باشلاديلار. آناما آجيغى توتانلار دا اولدو...

آما بو غير-عاديليك يالنيز ايكي نفرين نظرينده حلال قسمت اولوب اؤز طبعيلگيني ايتيرمه دى. كيشى اؤز گنج قادينى ايله هر دفعه گؤروشنده بوتون آغريلاريني اونودوب اوشاق كيمي سئوينيردى.

"...نابات، هم ایسته بیرم گلیب یانیمدا اوتوراسان، هم ده ایسته بیرم بورایا هئج گلمه یسن. آخی، من ده انسانام. هامی عینی دوشنومور. بؤیوک قیزیملایاشیدسان، نابات. سنین ده ایبرمی دؤرد یاشین وار، اونون دا. من بو ایل آلتیمیش ایکینی آدلاییرام. تویا، یاسا سنینله گنده بیلیمیرم. بلکه، سن داها چوخ خجالت چکیرسن. ائل آغزی زورنادی. دوشدون دیلینه قورتاردی. اونسوز دا قوهوملاییرم، دوغمالاییرم سنی ائوه گتیرندن سونرا مندن اوز دؤندر بیلر. اونلاری باشا سالماغا نه حوصله وار، نه وقتیم. سن اؤز یاشینا اویغون گئییمک ایستیمیرسن. آما من او پارچالاری سنه آلمیشام. تیکدیر دئییرم، تیکدیر میرسن. منه یاراشماق، بیر آز یاشلی گؤرونمک ایسته بیرسن.

بیلیمیرم، بیر یئرده نه قدر یاشایاجیق. بلکه، سنی تک قویوب گنده جگم. بلکه، مندن سونرا سنین وضعیتین چتینلشه جک. هامی سندن اوز دؤندر جک. نه دئییم، بئله اولاجاقسا، منیم بختیمین گؤزو کور اولسون.

سنه آچیغینی دئییم: هئج وقت منیم دیلمده بئله غریبه سؤزلر اولماییب. من هئج وقت بئله دانیشمامیشام، نابات. ایندی گؤرورم کی، هر یاشین اؤز گنجلیگی وارمیش. هر یاشدا انسان سئوه بیلریمیش. یاشیمین آرتیقلیغی باشیما قاخینج اولماسین. بو منیم گناهییم دئییل. دنیادا ان قییمتلی خزیمن سنسن.

"دمیربولجو آل محمد کیشی نین بودکاسی " . منیم ائویمه — ملکومه بئله آد قویوبلار. فعله نین بودکاسی اولار. منیم او عادیجه " بودکام " دا سن وارسان.

بیر پارا آدمالار نه منی، نه ده منیم سنه دئدیکلریمی باشا دوشه بیلرلر. بونون اوچون دؤنوب من اولمالیدیبار. آما بوتون اورک سؤزلریمی ایندیجن اونو بیلیرم کی، چوخ دئمک ایستیمیشم. دئمک ایستیمیشم کی، سن منیم قسمتیمه چیخمیسان. آما بیر آز گئج. اورگیم دیلیلک ائلسه ده، دیلیم اورکسیز اولوب. سنی ده..."

آتامدان آنا یادیگار قالان بو ایلک و سونونجو محبت مکتوبونون سون ورقلری یوخ ایدی. مکتوبو اوزاق قوهوملایرمدان بیرری منه گؤندرمیشدی. تزه ائوه کؤچنده کؤهنه ائودن تاپیمیش. آتیلیمش کاغیدلارین ایچیندن. قالان کاغیدلاری یاندیریبار.

ورقلر تسادوفن بیر جاوان اوغلانین اینه کئچیب. او دا بیر آز اوخویوب... سونرا ورقلر یانغیندان خیلاص اولوب. ساخلانیب. سونرا بیر آز دا ال-ال گزیب.

اوست-باشی مازوتلو، اوووجلاری قبارلی، چالبیغلی، آریق، اوجابویلو قارا فعله نین ایشیقلی اورگینه حیران اولوبلار. ساغلیغیندا او اورک هامیدان گیزیلی قالب. طالعینی باغلادیغی

قادیندان دا. او قادی نین کۆنلو بو سۆزلره سیغاللانماییب. مکتوب اۆز عنوانینا چاتماییب. دوز قیرخ یئددی ایل صاحبسیز قالیب. سونرا ورقلر بوکولوب، قویولوب بیر ظرفین ایچینه، گۆندریلیب منیم عنوانیما.

آنا یازیلان مکتوب!

گۆزوم آنامین بۆیوتدوروب دیواردان آسدیغیم شکلینده قالمیشدی.

بیرینین محبتی، او بیرینین ایضطیرایی اولوب. آنام آختاردیغینی تاپاندا اۆز ایتدی. تاپیلانسا صاحبسیز قالدی.

گرک او بئله اتمییدی. آنامین ارسیز، منیم آتاسیز قالمایما قییماییدی. عمرونون سونلاریندا، قوجا یاشلاریندا قلیینده باش قالدیران محبت حسینى بوغایدی. گرک بئله اتمییدی...

ائه... دئمک نئجه آساندی. گۆره سن، مکتوبون آخیری نئجه ایمیش؟ گۆره سن مکتوبو اۆزومو یازیمیش؟

آنم آنامین محبتیندن خبرسیز اولدو، آنم آنامین حیاتیندان.

منیم قیناقلاریمدان اینجیمه، اتا... من باشا دوشورم... اما باشا دوشدویومو درک ائده بیلیرم، اتا!

بلکه، بوتون طبعلیکلر، بوتون بو غیر-عادیلیکلردیر؟

حاجیمردان دایی نین ستلپوسو (کننده بئله دئییر-دیلم. ستلپو صدرییدی) دمیر یولونون آلتیندا، سیرا ایله تیکلیمیش کۆهنه ائولرده یئرلشیردی. ائولرین بعضیسی اوچوب تۆکولموشدو. آنجاق یئنه قیغیلاری گۆنورموردولر. اوتاقلارین بیرى انبار ایدی، بیرى آشخانا، بیرى چایخانا، بیرى دلکخانا، بیرى ده قاریشیق ماللار ماغازاسی. آنم بیر نئجه ایل ایدی بو ماغازادا سوپورگه چی ایشله بیردی. هر سحر تئزدن، بیر ده گونورتادان کئچمیش گندیب ماغازانی سیلیب- سوپوروردو. کۆهنه وئدره سینى، وئدره نین ایچینده ائئلی، اوجالاری یئیلیب قارالمیش سوپورگه سینى ده اۆز ایله آپاریب- گتیریردی. بعضا الینده یاریم کیلولوق نئفت بوتولکاسی دا اولوردو. ائومیزده اوجاق قالاماغا، یا دا چیراغی یاندریماغا کبیریت لازیم اولسایدی، آیری یئر یوخ، تئز آنامین اؤنلوگونون ایری جیبینه - بوز اسگی نین یانینا باخاردیم.

آنم دوشموشدو. ساچلاری چالاشمیشدی. تئز-تئز ناخوشلا بیردی. أما هئج یورغان-دؤشکده یاتمیردی. اؤزو اوجاق کولوندن بیر خؤرک قاشینی گؤتوروب اسگییه بوکر، سونرا دا اسگی نین بوغازینی ساپلا باغلایب، اوستدن قایچی ایله کسب لوپا دوزلدردی. من ده آخشام یاتمازدان قاباق کورگینه کوپه قویاردیم. ایری، قارا کوپعمیزی. ساغالیب قالخاردی آیاغا. بئلجه یاشایاردیق. دنیا بیزدن خیرسیز، کور چایی نین ساهیلینده پویلو دئییلن قصبه ده...

آنم ملیک محمدین قیلینجینی تعریفلعمیشدی. اونودا بیلیمیردیم. زومرود قوشونون بالالارینی یئمه یه گلن اژداهانین باشینا ائندیردیگی قیلینجینی. آنم دئییردی: ملیک محمدین قیلینجی آغیر اولوب. هانسی دیوین باشینا ائندیریسه، ایکیه بؤلونوب. سونرالار منه ائله گلیردی کی، قیلینجسبز یاشاماق اولماز. هارداسا منی ده اژداها گؤزله بیر، پوسقودا دوروب. نه وقتسا چیخاجاق قیلدن قارشیمما. من ده قیلینجیمی ائندیره جگم اونون زهرلی باشینا.

ملک محمدین قیلینجی نین یاریسینی درزدؤیمن دئییلن یئردن تاپدیم. گتیردیم ائوه. آنم گولدو. «کرننتی قیریغیدیر» - دئدی.

سونرا هاردا دمیر قیریغی گؤروردوم، گتیریردیم قاپیمیزا. اورگیمده دئییردیم «گئدرم دمیرچی میرزه نین یانینا. بو دمیرلرین هامیسینی اریدیب بیر قیلینج دوزلدر - ملک محمدین قیلینجینا اوخشایان بیر قیلینج. من ده ائنی بیر کمر تاپیب قورشارام اونو بئلیم».

آنم بیر گون منی دانلادی: «دمیرلری هاردان گتیریسن، آپار اورایا دا آت»، - دئدی. أما اونلاری داها گتیردیگیم یئرله آپاریب آتماق ممکن دئییلدی. بیر-بیری نین اوستونه آرتیریردیم.

قصبه ده منی تانیبیردیلار. بعضا یاری ظارافات-یاری جدی دئییردیله، فیلان یئرده دمیر وار. گئدیب گتیریردیم. دئییردیله، قصبه ده دمیر قالمادی، هامیسینی قیام بیغیب آپاردی. قاپیمیزدکی دمیرلرین ایچینده قاپان داشلاریندان، بالاجا بورغولاردان توتوموش بیر پودلوق، ایکی پودلوق داشلارا قدر هامیسی واردی.

دمیرچی میرزه دئمیشدی: قصبه ده اصل دمیرچی قیامدی. بیرجه کورویو چاتیشمیر. آنم دئمیشدی کی، میرزه قارداش آرابا گؤندرسین، گلیب نه قدر دمیر وارسا آپارسین. آنامین خبری

يوخ ايدى كى، فورصت تاپسايدىم، من اونون بوتون دميرچيخاناسىنى داشىيب گتيردىم قاپمىزا. دميرچى ميرزه نه ارابا گۆندردى، نه ده اۆزو گلدى. گۆرونور، منيم كۆنلومو قيرماق ايسته مه ييب. دميرچى دميرچىنى باشا دوشوب.

درسدن گلنده انام منى گۆروب گولومسه دى.

دونن ستلپودا سنىن صحىتىنى سالمىشديلار. صباح يوك ماشىنى گۆندره چكلر. گليب آپاراسيدىلار.

من دىنمىش يئنه اۆزو سۆزه باشلادى.

- رايوندان گليبلر. حكومت دمير يىغىر. عوضينده نه وئرسه لر، هاميسى سنىن اۆزويونو، دردين آليم.

دميرلرلر الدن گتيردى. گونلرله، ايلارلا توپلادىغىم دميرلرلر. كتاب-چانتامى كورلايان، جيليرىمى دئشن، اوچومو بارالايان، بارماغىمى ازن، اوزومو دانلادان دميرلرلر.

يوك ماشىنى گون اورتا اوستو گلدى. دولدوروب آپاردىلار.

اناما او گون پارچا، آياققايى، قند، چاي، اون وئردىلر. يوك ماشىنىنا قويوب گتيردىك ائوه.

- بونلار سنىن قازانچىندى.

انام منى اۆپه-اۆپه كۆورلدى.

دميرلرلر يئرى بوش قالمىشدى. ائله بيل كيمسه، گۆزوم باخا-باخا هاميسىنى اوغورلامىشدى. خَطيَمىز بىردن-بىره گئنىشلمىشدى. ائله بيل دميرلرلر بىرلىكده ملك

محمدىن قىلىنچى دا اليمدن گئتمىشدى. سانكى من قاپمىزدا، انامىن يانىندا يوخ، چۆلون دوزونده تك قالمىشدىم.

انام خَطيَمىزى سوپوروب سو چيله دى. سرنىلىك چۆكدو. اۆزو توخودوغو زولاق-زولاق كىلیمیمیزی خَيطه سالدى. منيم بالاجا متكعمى، اۆزونون دۆشكچه سىنى ده گتيردى. اوچاق

يئرينده كى كۆزون اوستده باياقدان دم آلان چاينىكىمىز ده گلدى. سونرا مىس ساموواردان چاي سوزدو. شر قارىشمامىش يئددىلىك چىراغىمىزىن شوشه سىنى سيلمه يه باشلادى. بىر

اوچونو اوچو ايله توتوب، او بىرى اوچونو آغزىنا دايدى، هووخوردو. شوشه نىن هيسلى اىچى توتولدو. گۆرونمز اولدو. ائله بيل گۆيون بىر پارچا ياز بولودو انامىن اللرينده كى يئددىلىك

شوشه نین ایچینه دولدو. شوشه پوچور-پوچور ترلعمیشدی. سونرا آنام آغ اسگینی لوغالییب بورا-بورا شوشه نین ایچینه ابتله دی. بو، دئمک اولار، باشقا ایشی اولماسایدی، هر گون آنامین گون آیلندن سونرا ایشی اولموشدو. من ده عادت اتمیشدیم. هر گون آناما عینی وقتدا سواللار وئریردیم: " آنا، چیراغمیزین شوشه سینی سیلمیرسن؟ آنا ائشیگی سوپورمورسن؟ یاخشی چای دمله، آی آنالی. آنا، کیلیمی گتیریم؟... "

شام یئمگیمیز اوچون ده بیزیم خصوصی دم-دستگاهیمیز اولوردو. ائیم ببردن ایرپه گتدی. نلبه کی دن استکانا تۆک-دویوم چابین یاریسی کیلیمین اوسته داغیلدی. " آنا " دئدیم. آنام ال ساخلادی.

- بايقوش... ائشیتدینمی؟ سلیم کیشیگیلین دوققازیندا اولادی. - من آنامدان ائشیتیمیشدیم کی، بايقوش خارابالیق سئوبر. او قوش هانسی قاپیدا اولاسایدی مطلق اورا خارابالیق اولارمیش. آخی، مکتبیمیزین بیر کیلومترلیگیندکی خارابا باغلیق بیر وقت شنلیک اولوبموش. اورانی بیر بايقوش داغیتیمیشدی. ائله هئی گلیب اولایارمیش.

آنم شوشه نی سیلیب چیراغین باشینا کئچیردی. قایتیدی. " قورخما - دئدی. - دردین منه گل سین. او بی قوشودور. "

سؤزه قوت

...سلیمان پیغمبر بیر گون اووا چیخیر. مئشه نین اورتاسیندا، آچیقلیقدا گؤرور کی، بیر گؤزل جئیران اولتاییر. اوخ آتماغا حیفی گلیر. ایسته بیر دیری توتسون. جئیران هنیرتی ائشیدن کیمی هورکور. یاییندان چیخان اوخ کیمی سوزور. سلیمان پیغمبر جئیراندان ال چکمیر. آتی قان-تره باتیر. چاته اچاتدا گؤرور کی، اودور ائی، هاردا!

قووا-قووا بیر ماغارایا گلیب چیخیر. جئیران ماغارادا یوخ اولور. اوردان گؤزل، قنیرسیز بیر قیز چیخیر. سلیمان پیغمبر بیر کؤنولدن مین کؤنوله قیزا عاشیق اولور.

- بورایا نییه گل میسن؟ مورادین ندی؟

سلیمان پیغمبر چاشیر.

- من بیر جئیران قووا-قووا گتیریب بو ماغارادا ایتیردیم.

داها بیر سؤز دئییه بیلیمیر.

قیز قاییدیب جئیرانین دالینجا گئدیر. ماغارانین قاپیسینا قوجا، عئبجر قاری چیخیر. او دا سوروشور کی، ماغارا یا گلمکده مورادین ندیر؟ سلیمان پیغمبر بیلیمیر جئیرانی ایسته سین، یا قیزی؟

— قاری ننه، من جئیرانی قوو-قوو گتیریب بو ماغارادا ایتدیریم. وورماییب دیری توتماق ایسته بیردیم. آما بورادا باشقا بیر جئیران منی ووردو. سنی دنیا مالینا قانع ائدرم قاری ننه... قاری باشا دوشموشدو.

— اوغلو، اوندا نیشان اوزویو گتیر، — دئیییر. — بئله. سونرا گلیب آپارارسان.

سلیمان پیغمبر بارماغینداکی اوزویو چیخاریب قارییا وئیر.

وعدهلشدیگی زامان گلیب. قاری قیزین شرطینی اونا دئیییر: گرک جمعی قوشلارین اتیندن هاسار چکدیره سن، سوموکلریندن قالا تیکدیره سن.

سلیمان پیغمبر راضی اولور. او، قوشلارین دیلینی بیلیردی. امر ائله بیر، جمعی قوشلار بیغیلین بیر یئره. بايقوش گلمیر. ایسماریش گؤندریر کی، اوچ شرطیم وار.

پیغمبر راضی اولور. بايقوش گلمیگینجه قوشلاری قیردیرمیر.

بايقوش بیرینجی سوالی گؤندریر: اؤلۇ چوخدور، یا دیری؟

سلیمان پیغمبر جواب وئیر: دیری. چونکی انسانلار بیر-بیر اؤلور، آما عکیز دوغولورلار.

بايقوش دئیییر: یوخ. دوزدور، انسانلار بیر-بیر اؤلورلر، آما گؤزو قیزمیش شاهلار، حؤکمدارلار انسانلاری یوز-یوز، مین-مین قیردیرلر. اؤزلریندن باشقا دنیدا یاشایانلاری گؤزلی

گؤتورمور. دئمه لی دیری یوخ، اؤلۇ چوخدور.

سلیمان پیغمبر گؤزله بیر گؤرسون ایکینجی سوال نئجه اولاجاق.

بايقوش ایکینجی سوالی گؤندریر: خارابالیق چوخدو، یا شئنلیک؟

سلیمان پیغمبر جواب وئیر: شئنلیک. چونکی هره بیر ائو تیکسه، نه قدر شئنلیک اولار.

بايقوش دئیییر: یوخ. چونکی بیر ده گؤرورسن زلزله اولور. یوز گونده تیکلن بیر گونده پوچ اولوب گئدیر. گوجلور شئنلیک یئرلری قیلینجدان کئچیریلر. خارابالیق اولور. دئمه لی

شئنلیک یوخ، خارابالیق چوخدور.

سلیمان پیغمبر بارماغینی دیشله بیر. بايقوشون نه یه ایشاره ائله دیگینی باشا دوشور. آما یئنه گؤزله بیر گؤرسون اوچونجو سوال نئجه اولاجاق.

بايقوش اوچونجو سوالی گؤندریر.

— دنیدا ارواد چوخدور، یا کیشی؟

سلیمان پیغمبر جواب گوئندیر: البته ده کیشی. یئر اوزونده کی انسانلارین چوخو، بوتون دنیادا اوردولار کیشی دئیلمی؟

باقوش: - یوخ، - دئییر. - آرواد چوخدو. آرواد عاغلینا باخان کیشی ده آرواد سایلمالیدی. سلیمان پیغمبر یوخودان آیلان کیمی اولور. ائله اونون اؤزو ده بیر آروادین سؤزویله جمعی قوشلاری قیردیرماق ایستیمیری؟

قوشلاری آزاد ائدیر. آتینی سوروب گلیر ماغاریا. نیشان اوزویونو ایسته ییر. قاری اونو ایچی آپاریب بیر خزینه نین آغزینی آچیر. گوئور، - دئییر. پیغمبر مات قالیر. خزینه نین ایچی دولو اوزوک ایدی. هامیسی نین دا اوسته " سلیمان " سؤزو یازیلیمیشدی. قاری گولور.

- من دنیایم، - دئییر، - اوغول. - گاه جئیران جیلدینه گیریرم، گاه گۆزل قیز دونوندا گۆرونورم. گاه دا بئله عئیبجر قاری شکلینده اولورام. انسانلار منی تانییا بیلیمیرلر. سئچ گوئور. سلیمانلار دنیایا چوخ گلیب-گئدیپ. سن نه آخیرینجیسیسان، نه اولینجیسی.

سلیمان پیغمبر کور-پشمان گئری قایدیر. قوشلاری قیردیرمادیگی اوچون سئوینیر. او قوشا بیقوش آدینی وئیریر. قوشلارین بیی...

آنمین سؤزونو کسدیم:

- بس او نییه خارابالیققلاردا اولاییر؟

- اورالاردا بیر وقت سئنلیک اولوبموش. هانسی آدامینسا عاغلیسزلیگی، تاماهی اوچوندان داغیلیب، خارابا قالیب.

- ایندی نییه دوققازدا اولاییر؟

- دردین آلیم، بیقوش دئییر کی، بیر ایشی توتمازدان اول فیکیرلشین. یوز اؤلچون بیر بیچین. ائله-ائلگین، آباد یئرلرینیز خارابا قالماسین... چایین بوزا دؤندو.

آنم تزه چای گتیردی. سونرا گئدیپ چیراغیمیزی یاندیردی. بايقوش حقیقده فیکریم دیدشیدی. داها قورخما دیم. اؤز-اؤزومه " بو قوشون باشی پیغمبرین باشیندان یاخشی ایشله بیرمیش " - دئدیم. آما گئجه گۆزومه خیلی یوخو گئتمه دی. نه وقت یاندیغیمی بیلمه دیم.

پیرلی کندینه گئدن یولون یاریسی آسفالت، کنده دؤنن یاریسی ایسه تورپاق یول ایدی. کسه یول دا واردی: جیغیر. چایدان کئچیردی. سونرا کولخوز بوستانی نین یانی ایله اوزانان، آیلین، دوزولن جیغیر یاستی تپه لرین آراسی ایله دوز گلیب کنده چیخیردی.

آسفالت یولون هر ایکی طرفی مئشه لیک اولوردو. مئشه نین اورتاسیندان قاراسو آخیردی. گوْمگوْی جیللیگین ایچیندن کئچن قاراسو قیشدا ایسینیر، یایدا سویویوردو. قیشدا یانلاریندا چوخلو آجیتره بیتیردی. بعضا پئندیر چؤرگیمی بو آجیتره یه قاتیب ایشتاهلا یئیردیم.

کسه جیغیر ایسه ایستر-ایسته مز بیزیم یولوموزو دایما بوستانین یانیندان سالیردی. سلیم کیشی نین اوغلو قونشوموز مهلتله قاریزلارا باخا-باخا پیرلییه گئدیب-گلیردیک. مکتبه.

بئشینجی صنیفه کئچمیشدیک. قصبعمیزده کی مکتب دؤردیلیک ایدی. ایکینجی نؤویه ده اوخودوموزو اوچون درسه راحت چاتیردیق.

مهلت ساریانیز اولدوغوندان قیشدا همیشه بورنونون، قولاقلاری نین اوجلاری گوْمگوْی کسلیردی. گولنده ماوی گوْزلری یاشاریر، سونرا یومولوردو. سلیقلی گئیینیردی. مهلته آناسی، جیرتداینن ننه سی کیمی همیشه یاخما وئیریدی کی، اته-قانا گل سین. سحرلر نه قدر اینک سودو، جامیش قایماغی، سود اوزو یئیردی، بیر شئی چیخمیردی. اونون آناسی منیم پاییمی دا گوْندیردی. بعضا منی ائولرینه چاغیریدی: گل مهلتله یئ، یولداشلی. او، هر شئی بیه نیب یئمزدی. خاشیلی، خنگه لی، پئندیری گوْرن گوْزو اولمازدی. بلکه ده، بونا گوْره مهلت بعضا من اونلارا گئندنا دلیخور اولوردو کی، یئنه آناسی ایله بیرلشیب اونو یئدیزدیره جگیک.

مهلتگیلله بیزیم آرامیزدا چپر واردی. چپرین بالاجا قاپیسی گوندوزلر همیشه آچیق اولوردو. آخشاملار سلیم کیشی باغلا ییردی. - حَیْطه ایت-پیشیک گیر، - دئییردی. سلیم کیشی نین زهمی آدمی تئز باسیردی. مهلتی بیر دفعه پیس قییمت آلماغی نین اوستونده دانلایاندا دئمیشدی کی، قیام یتیم اوشاقدی، گوْر او نئجه اوخویور، سن نئجه؟..

آنم سونرا بو " یتیم اوشاقدی " سوزوندن برک توتولموشدو. - نییه اوشاغین اورگینه خال سالیر؟ - دئمیشدی. مهلتین آناسی ائله هئی دئییردی: نابات، سن الله اونون سؤزونو سؤز ائلمه. آجیغی توتاندا آغزینا نه گلیر، دانیشیر. بیز نئجه ایلین قونشوسویوق.

آنم فاطمانیسه خالانین خاطرینه اوستدن کئچمیش-دی. سلیم کیشیه بیر سؤز دئمیشدی. أما سون-رالار سلیم کیشی حَیْطه چیخاندا ائوه گیر، ائوده اولاندا ائشیه چیخاردی کی، سالام وئریب، سالام آلماسین.

فاطمانیسه خالا دولو، اورتابویلو، آغ آرواد ایدی. ائله بیل ساچلاری نین عاغلیغی اوزونه شوخ سالمیشدی. چنه سینده کی قارا خالی گولنده اونا مولایمیلیک وئریردی. خاصیتی کیمی. یاشی آلتیمیشی کئچمیشدی، یئنه یاد کیشی گؤرنده یاشمانیر، قیز کیمی اوتانیردی. منه سود، قاتیق، قایماق وئرن آغ اللرینه ده ائله بیل سودون، قاتیغین، قایماغین رنگی چیخمیشدی: دوماغ. ائله یاواش-یاواش، ائله آراملا، ائله راحت یئیردی کی، توخ اولانین دا تره دن ایشتاھی گلیردی.

سلیم کیشی بیر گون سحر تئزدن چیرین یانی ایله گئدیپ، دونن گونورتادان سونرا قیریب گتیردیگی خیردا تیکان کوللارینی دؤردقاناد یا یا ایله دئشیکلره دولدوردو. بو دلمه-دئشیکلری توپلان آچمیشدی. هر آخشام بیزیم قایمیزا گلک اوچون بورنو ایله اؤزونه یول آچیب، اینجه لیب-نازیلیب چیرین آراسیندان کئچیردی. بیر آخشام دا توپلان گنجه کئچندن سونرا دوققازین اوستدن آشیب سحرجن بیزیم قایمیزدا یاتمیشدی. بونون اوسته کیشی توپلانی، سونرا دا مهلتی دؤیموشدو.

آنم بونلاری بیلیردی، یاخشی کی، بیلیردی.

آنمین قلبی بولور کیمیدی، هم مؤحکم - هر شئیه دؤزوردو، هم ده کؤورک - هر شئیدن تئزجه سینیردی.

سلیم کیشی بوستان وقتی منی ده چاغیریردی: گل کؤمک ائله. گئدیردیم. آخشاما جان تاغلاردان دریب تیغ ووروردوق. آخشاملار ائوه گلنده منه بئش-آلتی ایری یئمیش-قارپیز وئریردی؛ بو، سنین پاییندی، - دئیردی.

آنمین خاطرینه دیمیشدی.

- مهلت سنین یولداشیندی. ائله-بئله کؤمکلیک ائله. بونلار ندیر، گتیریرسن؟ آچار بو ساعت قایتار.

فاطمانیسه خالا آنمی دانلادی: - اوساغین خاطرینه دیمه، - دئدی. آنم کیریدی.

مهلتگیلین بوستانلاری دمیر یولونون قیراغی بویو اوزانیردی. دمیر یولچولارین اؤز اکین یئرلری واردی.

سلیم کیشی واغزال گؤزتچیسینی نین کؤمکچیسینی ایشلییر-دی. ائتلی کمریندن دایما سلیقه ایله لوغالاق-لانیب قابالارینا قویولموش اوچ بابراق آسلییردی. اونلارین یانیندان دا ائینی ایله قارازورنایا اوخشیان بیر دمیر توتک. اؤزو " راژوق " دئیردی. فرمانین چوبانلاری توتکله سورولری نئجه اوتایردیلارسا، سلیم کیشی ده پارووزلاری بو " راژوق " لا ائلجه اوتایردی: ایره لی گئت، گئری دؤن، ساغا بورول، سولا دؤن، دایان، چیخ گئت... " راژوق " نئجه

چالیردیسا، بونلارین هامبیسینی پاروووزلار باشا دوشوردو. او، بیر دفعه ده سسینی چیخارتمازدی.

سرنیشین قطاری نین کلمه سینه اون-اون بئش دقیقه قالمیش چیخیب پئروندا زنگی چالاردی.

قطارلارین وقت جدوه لینی پولو جماعتی ساعتلا یوخ، سلیم کیشی نین زنگی ایله حسابلا بیردی. بعضا دئییردیلر: " سلیم کیشی نین زنگینه آز قالب " ، " سلیم کیشی نین زنگی چوخدان اولوب " ، " سلیم کیشی نین زنگی ایندیجه اولاجاق " . واغزالداکی زنگه ده هامی " سلیم کیشی نین زنگی " آدینی وئرمیشدی. اونو هاردا ایتیرن اولسایدی، زنگین آلتدا تاپاردی. گلیب اوژ وقتیندا همیشه قولسوز-بوداقسیز آعاج کیمی بیتردی میس زنگین آلتیندا. هانسی شاپکانی گئییر-گئیسین، کؤهنه دمیریول کورکاردینی بوندان چیخاردیب او بیرسینه یاپیشدیراردی. قوجامان دمیریولچو ایدی. آناملدا بیر یئرده ایشلعمیشدیلر. بیر دفعه اوژو دئمیشدی کی، قیام، سن آنادان اولاندا آل محمد کیشی نین بودکاسیندا گئجه ساعت بیره کیمی اوتوروب چای ایچمیشیک. سونرا آتان دوروب یولا چیخیب، یولو یوخلاماغا، من ده گلیمشم ائوه.

بعضا منه ائله گلیردی کی، سلیم کیشی اوژ ائولرینه گلنده، منیم آنام دا اونون دالینجا بیزیم ائوه گلجک. اما آنام هئچ گنلمیردی.

بعضا ده سلیم کیشی نین دالینجا باخیردیم. کیشی چیخیب گئدیردی، من دایانیب هئی باخیردیم. ائله بیلیردیم آنام دا بوی-بوخوندا اونا اوخشاییر. بیر آز گوذه رک، چالساققال، باشیندا کورکاردلی شاپکا. ایکسی ده دمیریولچو ایدی آخی.

سلیم کیشینی گؤرنده، ائله بیل آنامی گؤروردوم. بعضا او منیم آنام جیلدینه گریب آیری ائوه گئدیردی.

مهلتگیلین ائویندا منیم بیر آتا محبتیم یاشاییردی. مهلتدن خبرسیز.

فرج کیشی نین بوستانی نین یانی ایله (او، کولخوز بوستانی نین گؤرتچیسی ایدی) اوزویوخاری قالدیقجا، بیلیمیردیم بو فیکرلر نییه اغلیمدان گلیب کئچیردی.

مهلت چینیمن توتوب ساخلادی: اورگیمیز سو-سوزلوقدان یانیردی.

— گت قوپار. یتمشه نین دالیندا اوتوروب یئیک. خونونون اؤزگی اوزون اولور. چانتانی منه وئر.

دؤیوکدوم.

— هامی سنی سایالی اوغلو اییه اوخشادیر. گت ده... بیردن آیلیدیم.

...محارییه نین قورتارماسینا بیر نئچه گون قالمیشدی. بلکه ده، بیر نئچه ساعت. قصبعمیزه آغیر یاس چؤکدو. سایالی اوغلو الی محاربه دن ساغ-سالامات قاییدیب رایون یولوندا اوتوموبیل قزاسینا دوشموشدو.

سینه سینده گتیردیگی اوردنلری، مئدالاری ائولری نین قاباغینداکی تالوارین آلتیندا بیر قیریمیزی پارچانین اوستونه دوزموشدولر. ائله بیل سایالی اوغلو علی نین یاسی یوخ، نیشانی، یا توپو ایدی. ائله بیل جماعت علی اوچون ائلچیلییه حاضیرلاشمیشدی. قارداشلاری، یاخین قوهوملاری بعضامیشدیلر. آما قارا گئییب بعضامیشدیلر. علی نین آناسی توی چالدیردی. عملی-باشلی توی. تویدا گولردیلر. بو دفعه هامی آغلابیردی. آناسی ساچینی یولا-یولا اویناییردی. هامی دئییردی، آرواد دلی اولوب. آما دلی اولمامیشدی. آخیردا دئدی: من اوغلومون تویندا اوینادیم، یاسیندا آغلادیم. ایندی آپارا بیلرسینیز. سونرا قصبه ده یئریندن دوران دئییردی، من الی اولاجاغام. الی فاشیستلرله ایگیدلیکله ووروشموشدو، حقینده رادبودا بیر دفعه چوخلو دانیشمیشدیلر دا.

الینین باجیسی یولدا منی گۆزنده آغلامیشدی: " قارداشیم اوخشاییرسان، آ قیام... آنامین گۆزونه گۆرونمه، سن الله... "

گتدیم. اولجه تاغین دیبینه سیندیم. ائله بیلدیم کیمسه بوینومدان آغیر یومروق ووردو. باشیمی بیر آز آیدیم. ساری کۆینگیمین دویمه سی قیریلیب دیییرلندی. آز قالدی تاغلارین آراسیندا ایتسین. تله سیک گۆتوردوم. قاریزی قوپارتدیم. قارا خونو قوللاریمین آراسیندا دورموردو. داییمگیلین قونشوسونداکی چیلپاق، کۆرپه اوغلان اوشاخی کیمی. باشیندان توتوردوم، آیاغی سوروشوردو، آیاغیندان توتوردوم، باشی. تر باسدی. ائله بیل ایندییه کیمی بئله آغیر شئی گۆتور-ممیشدیم.

بیچاغیمیز یوخ ایدی. بیر مفتیل قیریغی تاپدیق مهلت اولجه خونونون اوسته ایکیمیزین ده آدینی یازدی: " مهلت سلیم اوغلو " " قیام آل محمودوغلو ". گولوشدوک. قاریزین بیر نئچه یئریندن مفتیلله خط چکدی. یومروق ایلیشدیردی. قاریز همین خنلرله پارالاندى. اؤزگین چوخونو منه وئردی. سونرا قابیقلاری یان-یانا دوزوب آدیمیزی اوخودوق...

آخیرینجی درسده بیزی معلملر اوتاغینا چاغیردی‌لار. جوغرافیایا معلمی آدیمیزی چکیردی. هم جوغرافیایا معلمیمیز، هم ده درس حصه مدیریمیز اوستوموزه آجیق‌لانندی.

— عایب اولسون، یابین ایستیسینده بو قوجا کیشینی بورایا گتیرمیسینیز. آدینیزی دیوار قزئتینه یازدیراجاغام. مکتبدن قوودوراچاغام، آسدیراجاغام، کسدیراجیم...

مهلت قولاغی نین اوجونا کیمی قیزارمیشدی.

— معلم، بلکه جاناوار یئییب؟ — من دانماق ایسته دیم.

معلم اوزونو پنجره یه چئویردی. یقین اؤزونو گولمکدن زورلا ساخالادی.

فرج کیشی چال بیغلارینا ال گزدیردی. اوز-گؤزونو اووخالادی.

— بیر بوخ، ایکی جاناوار، — دئدی. — بیر نین آدی مهلت سلیم اوغلو، او بیر نین آدی قیام آل محمدوغلو.

قارا خونونون قابیق‌لارینی نیمداش خورجوندان چیخاریب معلملر استولونون اوسته سلیقه ایله دوزدو. مهلتین آدی نین سون حرفی بوخ ایدی — قابیغین اوجو.

بو دفعه مهلت بومبوز بوزاردی، من قیزاردیم.

قارا خونونو فرج اؤزو ده مانشیرلاییمیش. هارایاسا آپاراسی اییمیش. گؤزله بیرمیش بیر نئچه گون قالسین، یاخش یئتیشسین. اوسته گؤز اولورموش. معلمه دانیشیردی.

درس حصه مدیریمیز بیزی مکتبدن قوودورمادی. آرابیر درسی اولاندا ژورنالدان آدیمیزی جاناوار سلیم اوغلو، جاناوار آل محمدوغلو اوخودو.

بیز اوندان اینجیمیردیک. چالیشیردیق کی، او بیزدن اینجیمه سین. مکتبده هامی اونون خترینی ایسته بیردی. کنده ده ختیر-حؤرمتی وار ایدی. ییغینجاقلاردا، رایوندان گلیب-ائله ین اولاندا همیشه بیزیم درس حصه مدیریمیز دانیشاردی. بایراملاردا یاخاسینا چوخلو مئثال تاخاردی. کنده دئییردیلر بئرلینه کیمی او، پییادا گئدیب. ائله ایندی ده پییادا گزیردی. بیزیم پویلو قصبه سینه ده پییادا گئدیب-گه لردی. اتا میندیگینی گؤرمیشدیک.

بیزی یانینا چاغیردی: مهلتله منی. ائله بیلیردیک دانایلاچاق، مکتبدن چیخارداچاق. هئج بیر اولمادی.

سؤزه قووت

...قدیمده ایکی قارداش یاشایارمیش. یتیملر. گوزرانلاری پیس کئچیرمیش. بؤیوک قارداش چؤرک قازانماق، ایشله مک عوضینه، کیچیک قارداشی اؤیره دیر کی، گئت اوغورلوق ائله. تویوقلارین یومورتاسینی گتیر.

کیچیک قارداش اول قورخور. اورک ائلمیر. بؤیوک قارداشی ناراضی قالیر. اوسته دوشور، دانلایبیر.

سونرا قونشونون سامانلیغیندان همیشه یومورتا ایتیر. قونشو ائله بیلیر کی، ایت دادانیب. سونرا ائو یاریلیر. دیلده-آغیزدا اوغرونون صحبتی گئدیر. بیر گون ده کندده آت اوغورلانیب. بو دفعه توتورلار. دیوان قورولور. هامی طلب ائدیر کی، آسیلسین. کیچیک قارداش بؤیویک قارداشی ایله ویدالاشماق اوچون مهلت ایسته ییر. وئریرلر. کیچیک قارداش خواهیش ائله ییر:

— قارداش، چیخارت دیلیندن اوپوم. — جماعت مات قالیر. بو نتیجه اوپوشدو؟

— او دیل منیم آنام اولوب، نصیحت وئریب. آنام اولوب، یالواریب. قارداشیم اولوب، دانلایب. باجیم اولوب، آغلایب...

بؤیوک قارداشین اورگی کووره لیر. دیلینی چیخاردیر. کیچیک قارداش اونون دیلینی دییندن دیشله ییب ایتیر. جماعت مات قالیر. بو نتیجه ویدالاشماقدی؟

کیچیک قارداش دئیر کی، من او دیلین بادینا گئدیرم. منی اوغورلوغا، ایریلییه او دیل اوپرتدی.

بیز مهلتله بیر-بیریمیزین اوزونه باخدیق، درس حصه مدیریمیز ده بیزیم اوزوموزه.

— بلکه ده بئله قارداشلار اولماییب، — دئدی. — آما بئله دیلر اولوب.

ائله بیل معلم هانسیمیزین دیلیمیزی کسیب آتماق لازیم ایدیسه، اونو بیلیمک ایسته ییردی. باشیمیزی آشاغی دیکدیک.

مهلتله آرامیز دیدی. سونرا او منیم اوستومه آندی کی، قارا خونونو سن قوپارتدین، من ده اونون اوستونه آتدیم کی، سن دئدین. بونو سلیم کیشی ده ییلدی، منیم آنام دا.

آنم برک دانلادی، سونرا دا گوژلری دولدو.

— اورگین قارپیز ایسته ییر، دئ قارپیز آلیم. مهلتین اتاسی دا دانلادی:

— سنه یاراشارمی بو بویدا بوستانیمیز اول-اولا، قوشولوب اول-بونو گئدیرسن اوغورلوغا؟

بوستانچی فرج سونرا دئیییمیش کی، قیامدان گوژورم. مهلتگیلین اوژ بوستانلاری وار.

اثرته سی گون آنام منی پیرلییه تک بوراخمادی. قورخدو کی، اوشاقلار دؤیوب-اثلیرلر. فاطمانیسه خالایا دئیییمیش. سونراکی صحبتلریندن آنلادیم. آما منیمله گئتمه سینه باشقا آد

وئردی:

— خالفالیدا اون دانیشمیشام. گئدیپ اونو آلیب گتیرم.

یولوموز قبرستانلیغین ایچیندن کئچیردی. بیر قبیر داشینی گوللعمیشدیلر.

— آنان اۋلسون، قاباڧداكى وقتلار اولسايدى، ايندى سيزين ده آرانيزا گيرميشديلر. مهلتله سنى دوشمن ائلمشديلر.

قبريستانلىق قالدى آرخادا. قبير داشى نين صحبتى انامين ديلينده گلدى... گلدى دوز كندجن.

سۆزه قووت

...منى تزه كۆچورموشدولر. آنان دمير يولوندا ايشليردى. كۆرپونون قولاغينداكى بودكادا اولو-ردوق. ايستيلر دوشموشدو. كيشى اۋزو گنده بيلمه دى. منى باجيسى اوشاقلارينا تاپشيردى. دللك قوربان-گيلين، اوديكريم دايبگيلين كولفتى ايله يابلاغا گۆن-دردى. سن بوينومدا ايدين. ديليجانين اوستونده ديه لر قورولدو.

آنان هفته ده بير دفعه خورجينون ايكي گۆزونو ده دول-دوروب آراندان يئر-يئميش گتيريب گليردى، من ده اونلاردان پايلاييرديم داغليلارا. آران پايى شيرين اولور.

— آ نابات، هئج اۋزون يئدين؟ — آنان هميشه سورو-شاردى.

— من اوشاق دئييلم ها؟

— سن ده منيم اوشاغيمسان. — رحمتلىك كيشى ساتاشيردى منه. ده يه نين قاباغيندا اوتوروب صحبت ائديرديك. قليان كيشى نين داماغيندان هئج دوشمزدى. گۆردوم بير چوبان بويوروب اۋزونو ديه يه سالدى.

— آل محمد داىي، ووردييلار كريمى..

— آ بالا...

كيشينين قليانى آغزيندان يئرە دوشدو. ايبليب گۆتوردوم.

— ساخلا، آ نابات، بو ساعت گليرم.

— مييتى قاليب سورونون آلتيندا...

قليان منيم اليمده توسولنه-توسولنه قالدى.

كريم ايراق سنين جانيندان، بير آز سندن قيوراق اولاردى. قوزويا گئديردى. يئر آدلى بير قيزى ايسته بيردى. قيز دا اونو. قيزى وئرمه ديلر. گئئدى آبرى اوغلانا.

بيز يابلاغا گئدن ايليسى قايناتاسى گليني گۆتوروب كولفتى ايله برابر داغا گلمشدى. گئجه

يابلاقدا گلين تومانينى بويوب آسير چيرين ايسته. — دان اوزو قالخيپ گۆتوررم، — دئير. —

داغ يئرئدى كيمدى گۆرن. دان اوزو قالخاندا گۆرور تومان يئرئنده يوخدو.

كريمدن گۆرولر.

اولجه گلینی قایناناسی ساچلاپیر. - آدیمیزی-سانیمیزی یئره سوخدون، - دئییر. — گلی نین ده تومانی یوخا چیخارمی؟ سن اونو چهرین اوسته سرممیسن. اؤزوندن دوزلدیرسن. تلسیگیسیسن، تومان دا هارداسا، یادیندان چیخیب قالیب... دایان بیر؟!

— دردین آلیم، بونلاری سنه هئج دانیشماغیم دوزگون دئییل. سؤز گلدی، ساخالایا بیلمه دیم. بیر ده سن عاغیللی اوغلانسان. هر شئی دوزگون باشا دوشورسن.

آنام دئییه سن " تومان " سؤزونو ایشلتدیگی اوچون پرت اولموشدو. ایسته دی ائله بوراداجا کسسین. داها گنج ایدی.

آنام منی قیز کیمی بؤیودوردو. یانیمدا هئج بیر آرتیق سؤز دانیشماز، کیشیلرله اوتوروب-دوراندا قیسقاناردی.

— آ بالا، کیشیلر هر سؤز دانیشیر. سنین اونلارین یانیندا نه ایشین...

تئز چاغیراردی ائوه. — هئج اوغلانلارا دا قوشولما، — دئیردی. — اوتور کتایینی اوخو. آخیردا اوغلانلار دا بعضا منه " قیز قیام " دئ-ییردیله. نه اونلارا قاینایب-قاریشا بیلیردیم، نه آناما. قیز طبیعتلی بؤیویوردوم. هر شئیدن کوسوردوم: منه گنج جواب وئرلنده، اوزومه هاقسیز سویوق باخیلاندا و س. آنام اؤزو ده بیر دفعه دئمیشدی: — دردین آلیم، لاپ قیز کیمیسن، هر شئیدن کوسورسن. اورگین قیز اورگیدی. بیلیرم سنین آخیرین نه اولاجاق.

آنام کیریمیشدی. دئییه سن، صحبتی نین آردینی دانیشماق ایستمیردی.

— سونرا نه اولدو، آنا؟ گلینی اؤلدوردولر؟

— گلینی اری ده دؤیدو. بدنی گؤمگؤی کسلیمیشدی. اورگی گتمیشدی. قایناتاسی ائشیدنده جین ووردو کیشی نین باشینا. کریم سورونون دالیندایمیش. گئ-دیب اوراداجا گوللیله ورورور گدنی.

داغدا آتیلان گولله نین سسینی آراند ائشیتدیله. اؤلوسسی یئین اولار، — دئییرلر، دردین آلیم. هامی بیلدی. قونوم-قونشو گلی نین اوزونه سو چيله ییردیله کی، آیلسم، آیلیمیردی. بیهوش اولوب قالمیشدی.

گلینین قایناتاسی خبر گؤندردی کی، گلیب اتا-آناسی بو لئشی منیم قاپیمدان ردد ائلسینلر. کیشی دیه یه چکیلیب قلیان توستوله دیردی.

آغبیرچک آرواد گلدی. — منی اونون یانینا آپارین، — دئدی. — دوز کیشی نین یانینا.

— آ مورتوز قارداش، سیزین ناخیردا آلا اینک وارمی؟

— وار.

کیشی آجیقلا جواب وئردی. آز قالدی یازیق آروادا دا بیر گولله ووروب حیرصینی سویوتسون.
 - اونو گتیرین کسین. دان اوزو او آلا اینک خالخالدان چیخیب چپرین یانیندا آغزیندا بیر
 اسگی گۆیشه بیردی.

کسدیلر. گلی نین تومانی اینگین قارینندان چیخدی. تومان دا گلی نین اؤزو کیمی کسیک-
 کسیک اولموشدو.

آغبیرچک سونرا گلی نین قایناسینا دئمیشدی کی، سو باشینا چیخاندا گۆرموشم.
 جماعت سویا دؤندو. گلی نین قایناتاسی ائل ایچینده رییسوای اولدو. ائل اونو داشقلاق ائله
 دی.

کیشینین باشینا هاوا گلدی. ناخوشلاییب اؤلدو.
 بایاق گۆردویون باشداسی او کیشینینکییدی. سونرالار کریمین ائمیسی اوشاقلاری قبری
 گولللمیشدیلر. تزه دن نه اولسون، دردین آلیم.
 توتلوغو کئچیب کنده چاتمیشدیق. بیر دوققازین قاباغیندایدیق. نئجه گلدیگیمی بیلمه دیم.
 تات فرجین قارا خونوسو یادیمادوشدو. تئزجه ده یادیمدان چیخدی.

۷

کۆینگیمی سویونوب یئریمه گیرمیشدیم. هله بوخوم گلیمردی. آناما تاماشا ائله دیم.
 تکنعمیزی گۆتوروب قویدو تاختین اوستونه، منیم آیاغیمین آلتدا. خالقالیدان گتیردیگی اوندان
 بیر چاناق گتیریب تۆکدو تکنه یه. سونرا دا بش-آلتی دولچا سو. خمیر قاتیلاشینجا یوغوردو.
 ارسینله اووجونون ایچینی، الینین اوستونو قازیدی. خمیرین اوسته بیر آز اوروا تۆکدو. سونرا دا
 اودونا گئندنه بئلینه قورشاق باغلادیغی، سویوقدا پالتو عوضینه بوروندویو ایستی یون شالینی
 گتیریب سردی خمیرین اوستونه. بیر یاستیق دا قویدو کی، ایستی اولسون. تکنه نی باسدیردی.
 - دی بیز یاتاق. خمیر ده آجیسین. اوباشدان دوروب ساج آسارام، - دئدی.

آنامین سس-کویونه من ده اوبانمیشدیم. ایری کونده لری ستولا دوزوب، اوسته ده چۆرک
 سوفرعمیزی اؤرتموشدو. پنجره دن دان اولدوزونو گۆردوم. بوتون ایشیغینی بیزیم قاپیمیزا
 سپمیشدی. ائله بیلدیم نوروز بایرامی آخشامیندا گۆیه آتدیغیمیز لوپانین بیر ی هئج یئر دوشمه
 ییب، ائله اوردا یانا-یانا قالیب. گۆره سن، کیمین لوپاسی ایمیش؟ کۆینگیمی، یاققابیلاریمی
 گئیینیب قالخدیم. مهلتگیلین چپرلری، دوققازی آیدین گۆرونوردو.

دان اولدوزونو بیر نئچه دفعه گۆرموشدوم. همیشه آنام یوخودان اویاناندا او دا گۆیده یاناردی. آنام ساج آساندان سونرا سۆنردی. دنیا یا قاتی بیر قارارلیق چۆکردی. یئنه گۆز-گۆزو گۆرمه دی. ایندی آنامین ساجی اولدو دان اولدوزو. آنام ساجی قیزدیردی. کۆسۆولری بیر-بیر ایته دی ساجین آلتینا. آنامین قوللاری دا بو دمده کۆسۆولره اوخشادی. ائله بیلدیم هر چیینیندن بیر کۆسۆو آسیلیب. ساجین آلتدا اودون قورتاراندا، او، کۆسۆو قوللارینی اودونلارا قاتیپ یاندیراجاق. آنامین دان اولدوزو یانیردی، یئری ایشیقلااندیردی. ساج گۆیه شوخ سالمیشدی. سونرا خوروزلار، بئچه لر بانلادیلار. سونرا یاواش-یاواش دان یئری سۆکولدو. گونش دوغدو. دنیا دا هر شئی قیزاردی. سلیم کیشی نین اوت تایاسی نین اوسته قویدوغو پالید کۆتویو ده. سونرا هامی یوخودان اویاندى. من ده چۆرکلیمی گۆتوروب گئتدیم ساتماغا.

اول ائویمیز، سونرا حیطیمیز، سونرا من گئت-دیییم یوللار، سونرا دا بوتون قصبه آنامین بوغدا چۆری نین عطرینه بوروندو. خامرالیلاردان قاراتیکان قوللاری نین آلتدا بیتن بنؤوشه لرین خوش یگی گلیردی. مئشه دکى جۆکه، فیستیق، سۆیود، اییده، یئمیشان آغاجلاری نین عطرینی ائله بیل بیر آغ دسمالین ایچینده قولتوغوما ووروب آپاریردیم. ائله بیل من کند یولو ایله یوخ، یئنیجه بیچیلیمیش تاخیل زمیسی نین آراسی ایله یئر ییردیم. سانکی منیم اطرافیمدا بوتون کند خیرمان آچیب تاخیل دؤوردو. گوللرین اؤزکلریندن سوزولوب گلن عطیرلی سولارین، تزجه دن سیپلمیش فاراش اکین یئرلری نین نفسی بیر-بیرینه قاریشیب بورنوما دولوردو. دنیانین هر یئریندن چۆرک عطری گلیردی. آنامین تزجه بیسیردیگی ساج چۆرگی نین عطری.

ائله بیل، هامی بوندان خبر توتدو. تۆکولوشوب گلدیله. تزجه ساتیب قایتدیم ائوه. صاباح یئنه بیزیم قاپیدا اوچ اوجاق یاناسیدى: دان اولدوزو، آنامین ساجی، گونش. من ده اونلارین یانیندا: قوللاریم اوستونده ایستی بوغدا چۆرگی...

اوروج امیگیل بیزدن اوچ-دؤرد ائو آرالای اولوردولار. سئلپونون آشاناسیندا مدیر ایشله ییردی. کۆک، آغیر یئریشلییدی. اوزونلوقو ایله ائنی او قدر ده سئچیلیمیردی. آیاغی نین بیرى گۆدک

اولدوغوندان، هر آدديم آتديقجا ساغ چيینی چوخ آيلىردى. منه ائله گليردى: او هر دفعه ييخيلير و يئنيدين قالخيب يئريگير.

بيزيم پولوييا قونشو كنددن كۆچوب گلميش-ديلر. منيم ياشيمدان قاباق. اوللر قارداشي اوشاقلاريني دا گتيريب يانيندا ساخلايىردى. سونرالار اوشاقلارين ديلي ايله هامى اونا كندده " اوروج عى " دئيردى.

اوغلو جابارلا ياشيد ايديم. اؤزوموز ده لاپ ياخين اولموشدوق. جابارين پالتوسونو كؤهنلندن سونرا اناج اوجوز قيميته آيب منه گيىنديرمىشى. يئنه گؤزلييرديم كى، پالتوسو كؤهنلسين. اناج دا آيب گيىنديرسين منه. دوزو، بو دفعه گؤزله يه بيلميرديم. جبارا دئيميشديم بو پالتونو نه قدر گئييه جكسن؟ ائله ائله كى، بير آز دا من گئييم.

اوكتيبرين سازاغي باشلاميشدى. اوباشدان كنده قيروو دوشور، آرخلارين قيراقلارى داها بوز باغلايىردى. جابارين اناسى منى چاغيردى: گل، آپار، - دئدى - پالتونو. اناج پولونو سونرا گؤندرد.

يولدا گئيىنديم. كورگى بؤيوك اولدو. ائوه، انامين يانينا يويوردم. يوخ ايدى. گوزگونون قاباغينا كنجديم. جبارا اوخشايرديم. بير آز بؤيوموشدوم، بير آز دا ياخشىلاشميشديم. سونرا گوزگوده گؤردوم پالتونون قولونون آغزى، بير قدر ده جيليرى نين بؤيرو يئيليب. " عيبى يوخدور " - دئديم. پالتونون قولو دا، گؤردوم اوزوندو. اناج باخاندان سونرا دئدى، اتگيندن بير آز قيسالتماق لازيمدى. پالتونو دوزلتمه يه اوتوردو. منى اوروج عميگيله گؤندرمك ايسته ييردى كى، پولونو دانيشميشام، آپار وئر. زينب خالا گيردى ايچرى. " يقين پولون دالينجا گليب " ، - دئديم. سونرا گؤردوم انامدان پول گؤتورمور. - آيرى ايش اوچون گلميشم، - دئدى.

نييه گلدیگینی بيلمه ديم. اناملا اؤزلىرى دانيشديلار. سونرا زينب خالا منى يانينا چاغيردى:

- قيام، قاداسيني آليم، پالتو نئجه دى؟

- ساغ اول، زينب خالا، اما جابار چوخ گئييب.

آرودا بو سؤزه بند ايميش. بركدن گولدو.

- قاداسيني آليم، جابار بيليرسن، بيزى نئجه گول-دوروب؟ دئير جيزى، سن هئچ نايران اولما. قيام ائله منيم اوستومده گؤز اولور. رئلسين اوستونده اوتورموشدوم، گليب دئدى، جيزينه دئيرم. دور، پالتونو خاراب ائلمه. سونرا اوشاقلارنان اوينا ياندا پالتوسونو چيخاريب آتيميش چيرين اوستونه. سن پالتونو گؤتوروب ياخشيجا قاتالاييب قويوسان گؤى اوتون اوسته. جابار دئير كى، جيزى، ائله بيل من قيامين پالتوسونو گئييرم. اوروج امين او قدر گولموشدو، گؤزوندن

یاش گلیردی. منه دئدی: - پالتونو آپار وئر قیاما، سویوقدو، گئیسین. جبارا دا بیر آیریسینی آلام.

زینب خالانین اؤزو دانیشیب، اؤزو ده گولدو. دئیسن، صحبتی نین یئرینه دوشمه دیگینی حس ائدیپ پرت اولدو.

- قیام یاخشی اوشاقدی. اللهین گؤزو اوسته اولسون، - دئدی. آما گئج ایدی. انام توتولموشدو.

پویلو قصبه سیندن هر گون ایکی دفعه تبیلیسی قطاری گلیب کئچیردی. بیر سحر، بیر ده آخسام. قطار گلنده من ده گئدیپ سرین سو ساتیردیم. لاپ اوجوز قیمته. یابین ایستییدی. بعضا پولسوز دا وئیردیم. ائله بیل واقونداکیلارین هامیسی منی تانیبیردیلا. قطار دایانان کیمی تۆکولوب گلیردیلا اوستومه. وئدره نین ایچینده کی سال بوزو گؤرنده نؤویه یه ده دایانیردیلا. سدی دایی دا تورپونو گؤتوروب منیم یانیمدا دایانیردی کی، قیامین سویو برکتلیدی، گلن چوخ اولور، یاخشی آلور ائلسین. آما ائله اولوردو کی، بعضا من سویو تورپ قیمتیته، او دا تورپو سو قیمتیته ساتیردی. وئدرم نئجه دفعه دولوب-بوشالیردی، اینیم-باشیم سویا باتیردی. سو اولوردوم. یالنیز شالواریمین جیبی قورو قالیردی. پول، قپیک-قوروش بیغدیغیم جیب. انام دانالییردی کی، قطار قاباغینا آز گئت-گل. بعضا اوندان گیزلین قاجیردیم.

...دولچانین گئتمه سی منی برک یانیردی. ایچینده ده سال بوز. قطار گئنده یاخین واقونون پنجره سیندن بیر ال اوزاندی. - یانیرام، - دئدی. من ده سو وئردیم. قطار ترپندی، دولچانی قایتارمادی. او گون نینکی تک بیرجه او آدامین، بوتون قطارین دالسینجا سؤیوم. الیمده وئدره، دایاندیم رئلسرین آراسیندا، قطار اوزاقلاردا بورولوب گؤزدن ایتینجه باخدیم دالینجا. " دولچام گئتدی "، - دئدیم. حیرصیمنم آغلادیم. سدی دایی گلیب باشیمی سیغاللادی. - دولچا ندیر، اوندان اؤتری آغلاییرسان، - دئدی. البته، او دا بیلیردی دولچادان اؤترو آغلاییردیم. منی آلداتدیقلاری اوچون آغلاییردیم.

سدی دایی بیر دولچا باغیشلادی. منیم دولچام هارا، بو هارا...

ایندی اؤز حلال امگیمه، اؤز قازانجیما پالتو آلیب گئیردیم. کور چایی نین سویو دؤنوب منیم پالتوم اولموشدو. پالتو منی ائله توتوردو، بیر دفعه انام دئمیشدی: انام-انام، داهای بؤیوک کیشیه اوخشییرسان. سونرا ائوده اوتوراندان دایانیمدن چیخارتمیردیم. پالتودا ائله اؤزومون ده اؤزومدن خوشوم گلیردی. سونرا، انام، دئییه سن دئدیگی سؤزه پئشمان اولموشدو. داهای پالتونو اینیمدن سویوندورا بیلیمیردی. کؤهنه لر منیم ترم اولموشدو. کؤنولمدن هئی تزه کئچیردی.

آنام ائله بیل منیم بو خیففتیمی دویموشدو.

قصبه ده استراحت گونلری جماعت بیر مئیدانچایا توپلاشیر، هر کسین نیی واردیسا، گتیریب ساتیردی. قونشو کندلردن تۆکولوشوب گلیردیله. " یاریمکا " دئییردیله. گۆرونور، یارمارکا سۆزونون کندلشمیش شکلی ایمیش. کیمی تویوق-جوجه، کیمی اریک، هئیوا، توت قوروسو، قاخ، کیمی بادام، قوز، فیندیق، جوراب، گبه، کیلیم، پال-پالتار، کیمی مال، قویون، آت گتیریب ساتیردی. تاخیل ساتیردیله، کۆینک، آیاققابی ساتیردیله. بعضا پولا یوخ، مالا دییشیردیله. یئرله پالاز سرب، بارداش قوروب اوتوروردولار.

آنام " یاریمکا " دان آیاققابی آلدی. ائویمیزده گئیندیردی. آیاغیمی سیخدی.

— نئجه دیر؟

— لاپ یاخشی. آیاغیمین اوسته تیکیلیب. — آنام بیر ده چیتیریب سوروشدو.

— دوز دئی...

— آیاغیمین اوسته دئی.

آیاققابی نین قیرمیزی رنگلی، تزجه ایلان بالالاری بویدا قییلاری چوخ خوشوما گلیمشیدی. سونرا بئله قرارا گلیمشیدیم کی، دئیله سن، منیم اوستومه، عومومییتله، هئچ بیر شئی یوخدو. آنام نه آلیرسا، یا بؤیوک اولور، یا کیچیک. پالتو بدنیمه گۆره یوخ، گرک بدنیم پالتویا گۆره اولسون، آیاققابی آیاغیما گۆره یوخ، گرک آیاغیم آیاققابیییا گۆره اولسون.

آنام دا سؤیندی، من ده.

پالتومو دا گئیب درسه گتتدیم. آیاغیمین آغریسیندان معلمین دئدیکلریندن بئینیمده بیر شئی قالمادی. آخشام ائوه قاییداندا آیاققابیلاریمی چیخاریب چانتاما قویدوم. ائویمیزه بیر آز قالمیش گئیندیم. آنام یئنه سوروشدو، — نئجه دئی؟

سونرا عادت ائله دیم. آیاققابیلاریمی بیر مکتبه آز قالمیش، بیر ده ائوه قاییداندا، بیر آز آرالیدا آیاغیما گئینیردیم. یوللاری بیر نؤع آیاققابیلین گندیب گلیردیم. آیاققابیلیم سویوغا، ایستیه او قدر اؤیرشمیشدی کی، گئینده آیاققابیدا، یاتاندا یورغانین آلتیندا داریخیردیم.

هاوالار ایسینیردی. ایمتاحان وقتلارینا آز قالیردی. پالتو آنینمدن چیخمیشدی. من ده بیردن-بیره هامیدان اول اؤز گۆزومده اوشاقلاشمیشدیم. آیاققابینی هله گئینیردیم. تپتزه قالمیشدی.

اوستونو اسگی ایله، بعضا جیب یایلیغی ایله، پالتونون اتگی ایله سیلر، آلتینی ده هر آخشام یاتاندا سو ایله ترمیز یویوب، سونرا دا قورو اسگی ایله سیلیب ییرمه گیردیم.

آیاققاییلاریم هله چانتامدا ایدی. سورولر یایلاغا قالخیردی. هاردا سا ایری بیر قویون ایتی، گۆردوم اوستومه یویورور. قاجیب آغا جا دیرماشدیم. لاپ یوخارییا. سورونون گلیب کئچمه سی بیر ساعتان چوخ چکدی. درسه گنجیکدیم. معلم دانلادی.

بیر هفته قویون سورولری نین آردی-آراسی کسيلمه دی. ایترل اوستومه یویورنده آغا جا دیرماشدیم. ائله بیل هر گون کتاب-دفتریمی قولتوغوما ووروب آغا جا چيخماغا گئیدردیم. سونرا دا قاییدیب گلیردیم ائوه.

اول من آیاققاییمدان ال چکمیردیم، ایندی آیاققای مندن ال چکمیردی. اولجه نازیک، اوزون ایلان بالالارینا اوخشایان قییلار ایندی اصل ایلانا دؤنوشدولر. آرایر آیاقلاریمی سانجیردیلار.

آنم هامیسینی باشا دوشموشدو. من سؤیندی-بیمن اونو آلداتمیشدیم. بلکه ده، بو آلداتماق دئییلدی. اوشاقلیق شیلناتلیغی ایدی؟ آنم اوستونو وورمادی. چوست آلدی. یایی کئچیردیم. هاوالار سویویوردو. آنم گۆرونور، منه جزا وئرمک ایسته ییرمیش. آیاققای آلمادی.

سانکی بو خیفقتیمی دو یوب درس حصه مدیری منی مکتبه، اوشاقلارین ایچینه تعریفلمیشدی. چونکی روبون آخیریندا معلملر مندن راضیلق ائلمیشدیلر. هامیدان یاخشی اوخویوردوم. بونو آنم دا ائشیتیمیشدی. آما بو باره ده منه بیر کلمه سؤز دئمه دی. نه یاخشی، نه ده پیس.

کتابخانایا ایسینیشیردیم. قوجامان کتابخانچی آرواد بعضا منه اؤز ائویندن کتابلار گتیریر، - اوخو، - دئییردی، - اوغولم. بو کتابلار ایندی هئچ رایون مرکزینده ده یوخدو.

او، قاباقلار ادبیات معلمی اولموشدو. سونرادان ماشین قزاسینا دوشدویوندن صحتینی ایترمیشدی. ایندی بورادا ایشله ییردی.

ماراقلی کتابلاری اوخودوقجا دیشیردیم. غریبه لشمیشدیم. داها یولداشلاریمین دا یانیندا داریخیردیم. آما اوزه وورماقدان احتیاط اندیردیم. اوشاقلارین بزمه سیندن قورخوردوم. بیر دفعه ایلمه " کمونیست " قزتینی گۆروب منی لاغا قویموشدولار. - کنارا دورون، چانتاسینا یاراشیر ائله! ساوادین قیزقیریر، - دئمیشدیلر.

ایستی یثربین ایچینده کتابخاناجی آرواد، بیلیمیرم هئج هاردان گلیب یادیمادوشموشدو. سحرلر آنام بعضا کورگیمی سورتردی. آنامین اووجونون ایچی ائله بیل حاجیمردان دایی نین تیلبیسیدن آلیب گئیردیگی پالتار شوتکاسییدی. ایینه-ایینه. بیر دفعه الیمی سورتدوم. ائله دالادی کی! آنامین اووجو دا کورگیمی ائلهجه دالاییردی. هاردانسا یادیمادوشموشدو: آنا، سن قادین دئیلسن، - دئمک ایسته دیم. قادین اللری کوبود اولمالایدیر. سنین اووجون تیکان-تیکاندر.

فیکریمده هر شئی قاریشدی. اورگیمده خفیف بیر پاییز یئلی اسدی. گۆردوم دوغرودان دا منیم آنام قادین دئیلیمیش. ائله بیل ایندیجن فیکیر وئرمیشدیم. آنامین اوزو کیشی اوزو کیمی سرت ایدی. آلتیندا قیریشلار عمله گلیمیشدی. سینه سی نین آچیق یثربینی سحرین، آخشامین آیزای ائله یاندیرمیشدی کی، رنگینی ایتیرمیشدی. آما گۆزلری، نورو آزالمیش گۆزلری اؤز اودو ایله هله ده اورگیمی ایسیدیردی.

اگر قادینلاردان عیبارت بیر اؤلکه اولسایدی، آنام هونرده، فداکارلیقدا بیرینجی یثری توتاردی. دؤیوشکن آمازونکالارا اوخشاییردی. سرت حیاتی دا اوخشاییردی. یالنیز بیرجه شئیده آریلیردی: اونلارین ظریفلیگی آنامدا یوخ ایدی.

آمازونکالارین ایسگندر زولقرنئینه یازدیقلاری مکتوبو بیر گون آناما اوخودوم. اولدوغو کیمی اوخودوم. دئدیم، آنا، ایسگندر بو مکتوبون اوزونو کۆچورتدوروب آناسینا دا گۆندریمیشدی. او، آمازونکالارین اوزرینه هوجوما حاضیرلاشیرمیش. اونلار بونو بیلیم بؤیوک شاها مکتوبلا موراجیعت ائدیرلر. من او مکتوبو اوخویاندا ائله دیقتله قولاق آسیردی کی، ساجایاغی نین اوسته قویدوغو نازیک تاوادا منه بیشیردیگی قایغاناغین نه وقت یاندیغیندان خبری اولمامیشدی. یالنیز یومورتا یانیغینی قونشوموز دویوب آنامی چاغیرمیشدی. - بیی، آنان اؤلسون، قسمتین نییه یاندی؟ - دئییب حظه یوپورموش - دو. سونرا ایکی یومورتانین قایغاناغینی چالاندا دئمیشدی، او مکتوبو تزه دن اوخو.

سؤزه قوت

"...آمازونکالارین ان گوجلورلی و رهبرلری ایسگندر جانساغلیغی دیله بیرلر. بیز بو مکتوبو سنین هوجوموندان قاباق خبردارلیق اوچون یازدیق کی، سونرا بورادان روسوی اولوب

قایمتاباسان. مکتوبوموزلا سرت حیات طرزیمیز، اؤزوموز و اؤلکه میز حقیقده معلومات وئریریک. بیز آمازونکا چایی نین آرخاسیندا، آرالیق بیر یئرده مسکن سالیب یاشاییریق. تورپاقلاریمیز او قدر گئیشدیر کی، بورایا گلیب چاتماق اوچون بیر ایل وقت لازیمدیر. چایین ایسه باشلانغیجی یوخدور. یالنیز بیرجه یولو واردیر. بیز ۲۷۰ مین سیلاهلی قیز بورادا یاشاییریق. ایچیمیزده بیر نفر ده اولسون کیشی یوخدور. کیشیلر چایین او بیر طرفینده — اتا-بابا تورپاقلاریندا اولورلار. بیز ایلهده بیر دفعه — زئوسین، پوسئیدونون، هئفئستین، آرتسین شرفینه کئچیردیگیمیز قوربان بایراملاریندا گؤروشوروک. بو بایرام ۳۰ گون داوام ائدیر. کیشیلرله گؤروشماک ایسته ین قادینلار بیر نئچه گون اونلارین یانلاریندا قالیرلار. تزجه دوغولان بوتون قیز اوشاقلارینی اونلار اؤزلری تربیه ائدیرلر، یئددی یاشا چاتاندا ایسه بیزیم یانیمیزا گؤندریلر. یادلار بیزیم اوزریمیزه هوجوم ائدن زامان بیز، ۱۲۰ مین قیز آتالانیریق، یئرده قالاتلاریمیز ایسه آدانی مودافیعه ائدیرلر. دوشمنی قارشیلماق اوچون دوز سرحدده قدر گئدیریک. بیزیم آرخامیزجا دا کیشیلریمیز گلیرلر. بیزدن بیر یارالانسا، او دایمی حؤرمت و احتیاما لاییق اولور. اگر هلاک اولسا، اونون ان یاخین آدامینا کوللی میقداردا پول مکفاتی وئرلیبر. دوشمنین میستینی آدایا گتیرن اولسا او قیزیل، گوموش مکفاتی آلیر و عملوک عرضاق ماللاری ایله ایله تمین ائدیلیر.

بئله لیکله، بیز اؤز شهرتیمیز اوچون ووروشوب جانان کئچیریک. اگر بیز دوشمنی قیریریقسا، یاخود اونون اؤزو قاباغیمیزدان قاچیرسا، عملوک روسوی اولور. بوخ، اگر اونلار بیزه اوستون گلیرلر، یئنه آخیردا اوستون گلن بیز اولوروق. ایندی اؤزون بیل. ایسگندر شاه، ائله ائلمه کی، سن ده او وضعیتده دوشه سن. دوشون و بیزه بیر جواب یاز. بیزیم اوردوموز سنی سرحدده قارشیلایاجق. ساغلیقلا قال... "

قولاق آسدیقجا آنام ائله بیل گؤزللشیردی. غرور حسی کئچیریدی. — نه مرد قادینلار اولوب، — دئییدی. ائله بیل مکتوبو یازان او ایدی، یا دا اونون اولو ننه سی باره ده دانیشیلیردی.

منیم آنام دا آمازونکالار کیمی ارسیز یاشاییردی. سونرالار بیر مدت منه ائله گلیدی کی، منیم آنام دا گؤزل آمازونکالار نسلیندندی. " یقین اونون اولو باباسی اولو ننه سی ایله ائوله نیب، — دئییریم. زامان کئچیب، نسلی دؤنوب، آنام اونلاردان یادگار قالب ".
آنم هر دن دئییدی کی، بو گئجه هئچ یاتمامیشام. آرانى داغا داشیمیشام، داغى آرانا. من ایندی باشا دوشوردوم: داغى آرانا، آرانى داغا داشیماق نه ایمیش.

- دردین آلیم، هئج سسین چیخمیر؟ کورگینی نه قدر سورتوم؟
 آنامین سسی اوو جونون ایچیندن یومشاق ایدی. بیر ی کورگیمی داغلا بیردی، او بیر ی
 اورگیمی سیغالای بیردی.

* * *

منیم آناما " نابات آنا " دئییردیلر. حاجیمردان دایی دا، ساتیجی دا، معلمر ده، مئشه بیی ده.
 سانکی هامی عادت ائلمیشدی. منیم آنام بوتون کندین آناسی اولماغا باشلا بیردی.
 تو یا، یاسا چاغیریردی لار. چؤرک بیشیرمه یه. - الی برکتلیدیر، - دئییردیلر. سونرالار هئج یتره
 گئتمه دی. بیرینه گئدیب، او بیرینه گئتمه یهنده اینجیگیدیلر.
 آنام ساج آسمایاندا دا اوندان ساج یگی گلیردی. بونو بیر دفعه میلیسیونئر زیددین دئیمیشدی.
 - آ نابات آنا، سنی گؤرنده خامرالی چؤرگی نین یگی بورنوما گلیر، آجیرام.
 گولوشموشدولر.

میلیسیونئر زیددی نین بئلینده ابری قاییش کمری، قاییش آشیرماسی، تاپانچاسی، همیشه
 تمیز، اوزونبوغاز چکمه سی واردی. من اونو ائله همیشه چکمه سیله نین یانیندا گؤروردوم.
 زیددی نین بیر آیاعی هارایا گئتسه ده، بیر آیاعی دایما چکمه سیله نین ساندیغی نین اوستده
 اولاردی.
 او دا سیلیب تمیزله یردی.

۱۰

گون آشاعی آیلینده آنام سوپورگه سینی وئدره سی نین ایچینه قویدو، سونرا اوئلوگونون
 جیلرینی بوخلادی: بوز اسگی یئرینده ایدی. کبیریت قوتوسو دا اونون یانیندا. گئندی ماغازایا.
 من ده اونون دالیسنجا. ساتیجیدان اجازه سیز-فیلانسیز کئچدی داخیلین دالینا. ایلیب
 آشاعیدان بیر دولچا گؤتوردو. گئدیب سئلپونون قاباغینداکی کراندان وئدرسینی دولدوردو.
 دولچاسینی یودو. ماغازانین ایچینه سو چیلیب سوپوردو. سونرا جیبیندن بوز اسگینی
 چیخاردیب رفری سیلمه یه باشلادی. ساتیجی بیر-ایکی دفعه " ساغ اول، آ نابات آنا " -

دئییب، ساپاچین یئرینی دیشدی، دفتر-قلمینی رقدن گۆتوروب داخیلین اوسته قویدو. ماغازا بیر آز ایشیقلاندی، بیر آز گۆزللشدی، بیر آز دا سلیقلی گۆروندو. منه ائله گلدی کی، تکجه ماغازا دئییل، بوتون پویلو ایشیقلاشمیشدی، یاراشیغا، ساھمانا دوشموشدو. آنامین اوزونه بأخیردیم. ائله بیل او، هامیدان گۆزل گۆرونوردو. سانکی من بیر آنلیق اصل آنامی گۆروردوم، اونون گلینلیگینه تاماشا ائدیردیم.

۱۱

قیزبس خالا، مسمی، باللی آرواد، سولطان خالا آنامین شله دوستلاری، رفیقه لری ایدیلر. اودون ییغماغا مئشه یه هامیسی بیر یئرده گئدردیلر. اولجه بیر-بیرینه خبر گؤندرردیلر. حاضرلارشاردیلار. آنام منی گؤندرردی کی، قیزبس خالانا دئی، حاضرلاشسین. او، دا باللی آرواد، مسمیه خبر گؤندرردی. یول اوستن سولطان خالانی چاغیراردیلار. هره سی بیر چاتی، بیر دهره، یا دا بالاجا ال بالتاسی گۆتوروردو. مئشه بیی گۆرمه سین دئییه، بعضا شله لری نین آراسیندا گیزله دیردیلر.

چینیندن تپه سی آشاغی آسدیغی قوشالوله، کورن آتینین یاخشيجا یویولوب دارانمیش دویونلو قویروغو، بهرین قاشینا کئچیرتدیگی تزه-تزه چاتیلار، بالتالار، بیر ده جئیران آیاغیندان دستگی اولان هۆرولو قامچیسسی گۆزوموزده مئشه بیینی داها دا زهملی گۆستیردی. همیشه اونو آتین اوستونده گۆرردیک. ائله بیل آت اونون آلتیندا، او دا آتین اوستونده بیتمیشدی. آتدان دوشنده بیزییم گۆزوموزدن دوشوردو. او ساعت عادیلشیردی. بهرسیز، بهرین قاشینداکی چاتیلارسیز، بالتالارسیز، چینینده گزیدیردیگی قوشالوله سیز هئچ اوزونه ده اوخسامیردی.

آنمین دهره سینی الیندن آلاندان سونرا هم لاپ زهملی اولموشدو، هم ده گۆزومدن همیشه لیک دوشموشدو.

آنم بیر-بیرکی دفعه سحرلر ساج آساندا اونا خامرالی گؤندردی، کۆنولسوز وئردی. من ده کۆنولسوز آپاردیم.

— اؤز دلی ایله ایسته ییب، — دئدی. — زهریماری اولسون، آپار. بو زهریماری هر دفعه آپاراند، اونون اوزو گولدو، عینی آچیلدی.

آنام بئلینه شال باغلا بیردی کی، شله سی سوروشوب دوشمه سین. ساغ، سول چیگی نلریندن چاتینی ایکی-اوج دفعه آپاریب گتیریردی. پاراشوتچولری کینودا گۆرموشدوم، اونلارا اوخشاییردی. ائله بیل او دا طیاره‌دن آتیلماق اوچون حاضیرلا شیردی. اونلارین دا پاراشوتو آنامین شله سی بویدا اولوردو. سارینیردی لار. بیر دفعه دئمیشدیم، برک گولموشدولر. بئش قادین - بئش پاراشوتچو کیمی یولا دوزولوردولر. یاخیندان یوخ، بیر آز اوزاقدان باخاندان اوخشاییردی لار.

باللی آرواد دانیشان دئیلیدی. ساکیت، باشی اشاغی آرواد ایدی. چوخ وقت راضیلیغینی باشی ایله بیلدیریردی. اودون شلسی نین آلتیندا دا، ائوده ده دایما گۆزوندن گولومسه بیردی. "هه "، " یوخ " دئینده ده باشی ایله دئییردی. اری نین کۆهنه گۆدکچه سینی گتیریدی، باشینا قارا یون شال اؤرتوردو.

مسمی باللی آروادین تام عکسینه ایدی. چوخ دانیشیر، اؤزو ده یامان موباحیسه سئویردی. اوچادان دانیشدیغی اوچون بوغازی نین دامارلاری چیخیردی. بیر ده گۆروردون هئج شئی اوسته آجیغی توتدو. اما ائله اوراداجا یادیندان چیخیردی. هامی اونو اورگیومشاق، رحم‌دیل تانیدییغیندان آجیغی توتاندا، کیمینسه اوستونه قیشقیراندا هئج محل قوبموردولار. اؤز-اؤزونه دئیینیپ کیریگیردی. کنده هئج کسی یوخ ایدی. آنامین ساغلیغیندا بیزیلمه قونشو اولوب. آناملا رفیقه لیک ائله ییب. دئییردی آناندان چوخ سنه من باخمیشام. بو " تاختا " قوللاریمین اوسته یاتیزدیریب، اویاتمیشام.

دمیر یولوندا ایشله بیردی. پئروندا قوبولموش فنرلرین شوشه سینی سیلیب-تمیزله بیردی. داریخاندا تئز-تئز بیزه گلیر، منیم دجل اوشاقلیغیمدان شیرین-شیرین دانیشیردی. صحبتینه قلاق آسمایاندا، یا دا آرادا کسندنه آجیغی توتوردو.

قیزبس خالا منه همیشه " دردین آلیم " دئییردی. رنگی بوزارمیش قارا کلغای نین آلتیندان آغ ساچلاری اوزونه تۆکولوردو، او دا بیر الی ایله هئی یوخاری قالدیریردی. آریق، اورتابوی آرواد ایدی. قیزی گولسفا ایله بیزیلمه قاپیدا بیر بئرده اونیاییر، مکتبه ده بیر بئرده گئدیب-گلیردیک. گولسفا منه بیر دسته قیزیلگول باغیشلامیشدی. من ده گتیریب اونو یاریمکیلولوق بانکامیزین ایچینه قویوب سو تۆکموشدوم. سونرا قند ده توللامیشدیم کی، سولماسین.

سولطان خالانین یاناقلاری قیرمیزی اولسا دا، هئج اونا یاراشمیردی. بیر دری ایدی، بیر سوموک. اما شله سینی گوٚتورنده بیرباشا مئشه دن ائوجن گلیردی. دینجینی یقین ائوده آیرمیش. انا م سئلودا سوپورگه چی ایدی. سولطان خالا دا مکتبده. شیریندیل آرواد ایدی. من تک دئییلیم. قارا پیشیگیمیز، تویوق-جوله-ریمیز ده منیمله بیرگه قاچار، انا می دو قازدا قارشیلاردیق. آروادلار گولوشردیلر. پیشیگیمیز قویروغونو قالدیریب انا مین آیاقلارینا دولاشار، تویوق-جوجه انا مین اطرافینا دن کیمی سپیلر، من ده دهره سینی الیندن آلا ردییم...

۱۲

بو دفعه هامیسی نین احوالی-روحییه سی یاخشی ایدی. من ده اونلارین یانیندا. مئشه یولوندا. یارپاقلار تن اورتاسیندا ایکیه بؤلونموشدو. چمنده کی اوتلارین هامیسی بیر بویدا بو یوبوردو. گوناخان گون چیخاندان گون باتانا کیمی هئی گوشه دوغرو آیلیردی... بونلاری اوجادان دئدییم. ائله بیل بونا بند ایدیلر. قیزبس خالا آغ ساچلارینی بیغدی.

— آ قیام، گلسن سنه بیر سوال وئریم، دردین آلیم؟

— وئر، — دئدییم.

— بیر پود قورغوشون آغیر اولار، یا بیر پود پامبیک؟

— البته، قورغوشون. — دوشونمه دن جواب وئردیم. گولوشدولر. سونرا اوزوم ده باشا دوشدوم کی، پود ائله پوددو. اما گنج ایدی، اودوزموشدوم.

سولطان خالا چانتاسینی بئلیندن آچیب اییده آغاجی نین اوسته آتدی. بیردن آغاجدان سانکی بش-آلتی سو ایلانی آسلیی قالدی. بیر آز یئلله نیب دایاندیلار. دریندن نفس آلدی. ائله بیل کیمسه اونو توتوب برک-برک سیخمیشدی. کیمینسه الیندن چیخیب قاقمیش آداملارا اوخشادی.

— همیشه سنین الینده کتاب گوٚرورم. دئی گوٚروم ائله کتاب اولارمی، اوخویاسان، هئج قورتارمایا؟

— یوخ ائله کتاب اولماز. — دوشونمه یه دیمزدی. آسانجا جواب وئردیم.

— بس سین انا ن یول بویو شیرین-شیرین هئی دانیشیر. مئشه ده دانیشیر، ائوده دانیشیر. به نییه قورتارمیر؟

— نه دانیشیر، منیم انا م؟

— اؤزونو. دردين آليم، نابات باجي نين اؤزو باشدان—آباغا كتاب دئيلىمى؟
دوز دئييردى. انام بوتؤو بير كتاب ايميش. اونو من ده اوخويوردوم. هئچ عاغليما گلميردى.
اوخودوقجا قورتارمايان كتاب انام. مسمى سؤزه قاريشدى.

— ايندى كى، بئله دى، قوى قيام منيم ده سوالىما جواب وئرسين، — دئدى.
— اوزون بير آغاجى دهره ايله ايكييه بؤلدو. آرتيق بو—داقلاريني دارادى. ائله بيل بوداغى
بوخ، سكتلئت اولموش بير اؤكوزون اوزون بئل سومويونده كى قابيرغالاريني قيريب تۆكدو.
شله سى نين اوسته قويدو.

— آ قيام، ائله ائلمك اولارمى كى، قاريزين ايچينده هئچ چييد اولماسين، هاميسى اؤزك
اولسون؟

قارا خونو يادىما دوشدو. او قدر چيگيدى وار ايدى كى! انام بير آغاجى اباغى نين آلتدا ساليب
سينديردى. يقين او دا منيم قارا خونو ماجرامى خاطرلادى. من سوالين جوابيندان داها چوخ،
قارا خونو باره ده دوشونمه يه باشلاديم. مهلتله ده آراميز سربلنعميشدى. لاپ سويوق ايدىك.
ايسته ديم بوردان قاييدان كيمي گنديم اونون يانينا. دئييم كى، باريشاق.
مسمى اؤزو اؤز سوالينا جواب وئردى. صبرى چاتمادى.

— رحمتليك آل محمد قارداش دانيشيردى. آ نابات باجي، يادينى گليرمى؟
انام خاطرلاميردى.

— كيشى دئييردى كى، تاغ چيچگيني تۆكندن سونرا اوسته خيردا تومورجوقلار عمله گليز.
گرک اوندا تاغى ياريدان كسيب تزه دن باسديراسان يئره سونرا سو وئره سن. اوردان دا او يانا
بيته. اوندا قاريز چيگيدسيز اولور، هاميسى اؤزك.

من تكلنديم. انامين اوزونه باخديم. او دا باشى ايله مسمى نين سؤزونو تصديقله دى.
— آ قيزلار، من قالديم. — باللى آرواد " قيزلار " دئدى. انام دا، سولطان خالا دا، مسمى ده
بيردن دؤنوب گؤزومده بير آنليغا قيز اولدولار. ائله گؤزللشديلر، ائله شوخلاشديلار كى! اينلىرى—
باشلارى دا ديشدى. بيردن بئش قيز ائله بيل هاراياسا يويوردولر. گولدولر، سئوينديلر،
هؤرؤكلرى بير-بيرينه دولاشدى. قاچديلار، قاچديلار. يانيمدا يالئيز سسلىرى قالدى. بير ده
گؤردوم اؤزلىرى ده داينيب يانيمدا.

من اونلارا عاديجه گؤزله باخيرديم. انامين شله بولداشلارى كيمي. اوركلرينده نه لر وارميش!

بو گون ائله بیل منیم بیلگیمی یوخلا بیلر دیلار. سانکی بو گون من اونلارلا بیلرلکده مئشه یه اودون بیغماغا یوخ، ایمتاحان وئرمه یه گلیمشیدیم. هره سی مکتبه کی معلملرمدن بیرینه اوخشاماغا باشلا بیلردی.

— دردین آلم، آ قیام، کیشی خئیلاغی یئریندن اولجه هانسی آیاغینی اتار، آرواد خئیلاغی هانسینی؟ فاطمانیسه خالانلا سلیم کیشیه آدیملارینی آتاندا فیکیر وئریسنمی؟
آروادلار اؤزلری مات قالدیلار. بیر-بیرلری نین اوزلرینه باخدیلار. یاد کیمی. ائله بیل سوال منه دئییل، اونلارا وئریلمیشدی.

— سن، ماشالله، اوخوموش اوشاقسان. گرک بیله سن. اما بو، کتابلاردا یوخدو ها...

سؤزه قووت

بیر جومرد اولور. ایگید. گتیریب اونو دوشمنین قاپیسینا گۆزتچی قویورلار. بیر گون بیر آرواد گلیب قاپیدان کئچمک ایسته بیر. یالواریب-یاخاریب. — خواهیسه، شیکایاته گلیمش، — دئییر. نهایت، اجازه وئریر. آرواد آدیمنی آتان کیمی جومرد بئلینده کی خنجری چیخاریب اونو اؤلدورور.

جومردین دوشمنینه خبر چاتدیریرلار کی، سنین یانینا شیکایته، خواهیسه گلن آرواد خئیلاغینی گۆزتچین اؤلدوروب. تئز اونون اؤلومونه فرمان وئرلییر. جومرد اؤزونو سیندیرمیر. — اؤلدورون دئییر. اما آروادی دا سویوندورون. او کیشیدیر.

جومردین دئیگی دوز چیخیر. کیشیمیش. اوسته ده سیلاه. گئدیرمیش دوشمنینی اؤلدورمه یه.

گۆزتچیدن سوروشورلار: هاردان بیلدین؟ جواب وئریر کی، ترپنده اولجه ساغ آیاغینی آندی. بیلدیم کی، آرواد دئییل، کیشیدیر. آرواد خئیلاغی اولسایدل، سول آیاغینی اتاردی. جومردی بوراخیلار.

نؤوبه آنامین ایدی. بیر سؤز دئمه دی. هامیسی شله سینی بیغیشدیریب دوزلدیلر یولا. من ائله بیل مئشه دن آناملار اودون بیغماقدان یوخ، ایمتاحاندان قاپیدیردیم. اونلار دا بیر مکتب ایمیش.

آنم بیئه صباح تئزدن اودونا گنده سییدی. دهره نی ایتله بیردی. گلدیم یانینا.
 - مئشه بیی هانسی کنددنیر، - دئدیم - آنا؟ - جواب وئرمه دی. آخشام اوستو اؤزو مندن
 سوروشدو:

- مئشه بیی نین کندی نیینه لازیمدی؟

- نه بیلیم، ائله-بئله.

یوخ، آنم بیلیردی کی، مئشه بییدن منیم زهلم گئدیر. ائله-بئله دئییل.

- قاچاق کرمین آدینی ائشیدیبسنمی؟

- کیمدی، آنا؟ هارداندی؟

- مئشه بیی اولان کنددن. اونو هامی تانییر، دردین آلیم.

آنم اؤزونه چای سوزموشدو. قند گۆتوردو، باتیردی استکانا، چاییندان بیر اودوم آلدی.

سۆزه قووت

کرم جماعتین لینده-اووچوندا اولانا گۆز دیکمزدی. ال توتاردی. بونون اوستونده کرم آغالیقلا
 ووروشوب چۆلره دوشدو. اؤز قارداشلیغی ایله دوشمن اولدو. سۆزوم اوندا دئییل. غئیرتلی آدم
 ایدی.

کرمین ایگید آدینی لکلمک اوچون سونرا بیر دسته بولکه سن جماعتین جانینا داراشدی.
 کیمین لینده، خورجونوندا نبی اولوردوسا، سوپوردولار. آلیردیلار اللریندن. بو خبر بیر گون
 گئدیب کرمین اؤزونه چاتیر. کرم آتینی مینیر، یولداشلارینی بیغیر باشینا، چیخیر او قولدورو
 آختارماغا. آما تاپا بیلیمیر. بیر گون مئشه نین آغزیندا، یولون تالایا چیخاچاغیندا قاباقلارینی
 کسیرلر. - دایانین! - دئییرلر. هامینیز آتدان تۆکولون! نینیز وارسا، بیغین بیزیم
 خورجونلاریمیزا.

کرم ده، یولداشلاری دا مات قالیرلار. بو نئجه ایشدی؟

کرم دۆزمه بیب سوروشور: سیز کیمسینیز؟ اونلاردان بیر قاراقاباقلیسی کرمین اوسته
 آجیقلانیر کی، آرتیق-اسکیک دانیشما. نه دئییرلر، تئز عمل ائت. هامینیزی خانجالدان
 کئچیررم!

کرم بیر ده سوروشور:

- سیز کیمسینیز؟ بیزیم هئچ کسله ایشیمیز یوخدور. یاتاقلارا گئدیریک. کورون او تاینیا.
 چوبانلارا آزوقه، پال-پالتار آپاریریق.

- قاباقداکى نین آجیغى توتور. آز قالیر کرمه قامچی وورسون.
- ایه، نه چوخ آغارتدین! من قاچاق کرمم! ایندی ائشیتدین؟
- کناردان بیرى اوستونه قیشقیریر:
- ائشیتمه میسن، کوپیوغلو!
- کرم بارماغینی دیشله بیر. کرم " کرم " ه راست گلمیشدی.
- کرمین آدینی ائشیتیمیشیک. او هئچ کسی سؤیمز، یول کسمز. بئله ده قیشقیرماز. ائله بیل اؤز سسینه اؤزون والته اولوبسان.
- کرمین یولداشلاری ایسته بیرلر ال-قول آتسینلار. کرم اؤزو کئچیر قاباغا.
- او بیرى دسته نین قاباغینداکی نین آجیغى توتور.
- ایه، سنه دئمیرم قاچاق کرمم!
- کرم دؤزمور. — قاچاق کرم بئله غلط ائله مز، — دئییر. — قاچاق کرم منم.
- او بیرى یئرینده دونوب قالیر. دیلی توپوق چالیر. آندان دوشور. کرم ده دوشور.
- بیزی قاریشیق دوشمه مک اوچون، گرک بیر-بیریمیزدن فرقلنک.
- هامیسی کرمین قرارینی گؤزله بیر. قولدور کرم قاچاق کرعمی یاخشی تانییردی. بیلیردی کی، یامان یئرده آخشاملاییب. جماعت اونون الیندن زارا گلمیشدی. قولدور کرم ائله بیلیردی قاچاق کرم داها ایرانا کئچیب، بوردا یوخدو. ایسته بیر قفیلدن کرمی وورسون. کرم آمان وئرمیر. اونون قولاغی نین ایکسینی ده کسیر.
- قوی ایندن بئله منه قاچاق کرم، سنه ده کره کرم دئسینلر، — دئییر.
- برک گولدوم. آنام دا گولدو.
- گرک بو مئشه بیی نین ده قولاغینی کسیدیلر، آدی " کره " مئشه بیی قالایدی، — دئدیم.

گونورتاوستو قاپیمیزا کل آراباسی گلدی. اودونو چاتی ایله برک-برک باغلامیشدیلار. آراباجینی نه آنام تانییدی، نه من. کللر دوز قاپیمیزین آغزیندا دایاندی. اوجابوی بیر اوغلان سیچراییب دوشدو آشاغی.

— سلام، آ نابات آنا! — دئدی.

سونرا مندن سو ايسته دى. - جييريم يانير، - دئدى.
 يويوروب سو گتيرديم. ايچدى. قالانيني باشندان آشاغى تۇكموشدو كى، مئشه بىي آتین
 بئلينده دوققازدان ايچرى گيردى. - يقين آراباچى نين دالينجا گلير. توتاجاق... - انام اؤز-
 اؤزونه دئيىندى.

دولچا اينده قورويوب قالدى. آراباچى دا ترينمه دى، انام دا.
 - نيه بئله باخيرسان، آ نابات آنا؟ - مئشه بىي گولودو. يئنه آتیندان دوشمه دى.
 - آرابانى سيزين قاپييا بوشالتدیراجام. بير-يکى آى اودونا گتتمه. دينجينى آل. چؤرکلردن
 بيشير. ائوده سهر-سحر سنين چؤرگينى ايکيه بؤلورم، آ نابات آنا، مئشه نين عطرى گلير.
 گتيرم، مئشه نى گزيرم، هانسی آغاجين آلتیندان كئچيريمسه، گؤورم اونلاردان دا سنين
 بيشيرديگين چؤرکلرين عطرى گلير. والله بو دفعه گؤردوم هئچ كيشيليكدن دئييل. دئديم
 گرک نابات انانين قاپيسينا بير آرابا اودون بوشالتدیرام.
 انام ائله دايانميشدى، دوشونوردوم كى، اينديجه دئيچك ايستميرم. مئشه بىي ده آراباچى ايله
 بيرليکده قاييديب گنده جک. بو قدر اودونو بير-يکى آى يوخ، بير ايل يانديراردیق. آراباداکى
 اودونلارين نه ياخشى كؤزو دوشردى...

- منى بو قاپييا چؤرک گتيردى. - ائله بيل مئشه بىي انامين كؤنلونه ديمه مک اوچون بونو
 دئدى. آخى، انام هئچ وقت اؤزگه نين گتيرديگى اودونلارى اؤز قاپيسيندا يانديرمازدى. اودون
 لازيم اولسايدى، اؤزو گتيديب گتيردى. اونون قاپيسينا نيه اؤزگه گتيريب اودون تۇكدورسون...
 مئشه بىي نين " چؤرک " سؤزو انامى توتدو.

آرابانى بوشالتديق. انام ديل-اغيز ائله دى: - اوتورون، - دئدى. چاى ايچين.
 تله سيرديلر. گتديلر. اونلار ائله بيل اناما اودون يوخ، بير آرابا فيکير گتيرميشديلر. يکى-اوچ
 گون ائله فيکيرلى گزدى. اودونلار ائله بيل آرابادان قاپيميزا دئييل، انامين کورگينه
 بوشالميشدى. کلرين يوکونو ائله بيل ايندى او چکيردى. سانكى بير آرابا اودونو اونون کورگينه
 شللميشديلر، او دا آچيب بوشالدا بيلميردى.

دؤردونجو گون منه هر شئى آيدين اولدو. قيزبس خالا، سولطان خالا، باللى خالا، مسمى بيزه
 گلديلر. اودوندان هره سى بير ال آراباسى دولدوروب آپاردى اؤز قاپيسينا. انام يونگوللشدى،
 عىنى آچيلدى، دئييب-گولودو.

مئشه بىي نين گتيرديگى بير آرابا اودون بير-يکى آيا، بير ايله يوخ، دؤرد گونه قورتاردى. اما
 انامين اودون شللىرى هئچ قورتارمادى. هفته لره، آيلارا، ايللره چکيردى.

تکرلرین ایزلری قاپیمیزدا بیر آرابا اودوندان چوخ قالدی. آنام حَیْطِیمیزه سو چيله ییب سوپورنده او ایزلر لاپ آیدینجا گۆرونوردو.

۱۵

آنامدان هئج شئی گیزلی ساخالامیردیم. او ساعت گلیب دئییردیم. دئمه سه دیدیم، آنام اؤزو سونرا بیلسیدی، اینجییردی. خوشونا گلمه یهن ایش گۆرسیدیم، جزالاندیریردی. کورون بولایق وقتیندا اوشاقلارا قوشولوب او تایا، سونرا دا او تایدان بو تایا کئچدیگیمی آناما دئمیشدیلر. ائله بیلیردیم خوشونا گله جک، اوغلوام هامی نین اوغونو اوتوب کئچیر، کورو بعضا قیردیما گلیب، - دئییه جک. بئله اولمادی. او منی ایزله یه-ایزله یه گلیب، سویونوب کوره دوشدویوم یترده توتمودو. اوشاقلارین ایچینده.

- گۆزومون آغی-قاراسی بیرجه سنسن، آ بالا. منی نییه بدبخت ائلمک ایسته بیرسن؟ - دئمیشدی. سونرا برک دؤیموشدو. یون چیرپدینی چوبوقلا. بدنیمده آغاجین یتری قالمیشدی. زول-زول. من آغلایب کیریندن سونرا اؤزو آغلامیشدی. منه دئمیشدی، آجیغمدان آغلایرام.

آنامی هئج وقت بئله گۆرمیشدیم. سونرا ائله بیر هفته، نه بیلیم، بیر آی عرضینده هئی سوروشوردو: هاران آغرییر؟ من د: - فیلان یتریم، - دئییردیم. اؤزو اؤزونون قاراسینجا دئیینیردی: - آنان اؤلسون، اللریم قوروسون... جزانی آلان من ایدیم، چکن او. چوبوق منه دیمیشدی، آغریسی اؤز جانیندا قالمیشدی. ائله بیل منی یوخ، اؤزونو دؤیموشدو. بلکه ده، اؤزو دؤیولسگی، بئله آغریمازدی.

آنام آرابیر باجیلاریمدان دانیسسا دا، اورگیم قیزمیردی. اینجییردیم: نییه گلیب منی یوخلامیرلار؟ بؤیوک اوغلان اولموشام. اون ایکی یاشا کئچیردیم. آنام دانالایردی؛ ائله دئمه یقین ایشلری، گوجلری وار، گله بیلیمرلر. قارداش-باجی مطلق بیر-بیرینی آختاریب تاپماق. یا سن اونلاری، یا دا اونلار سنی.

ائله سانيرديم كي، اولنار باشقا قطعه ده ياشاييرلار. دوغما اولدوقلاري قدر ده ياد ايديلر. آخي، اولزيريني هله گورميشديم. بؤيوك باجيم رايونوموزون اوحقار كندلري نين بيرينده، اورتانجيل باجيم دا باشقا بير كنده ياشاييردي. كيچيك باجيم شهرده. كندلرين، شهرلرين آدلاري گئت-گنده منه دوغمالاشديقجا، باجيلاريمين آدلاري يادلاشيردي.

آنم يانلماميشدي. كيچيك باجيم مني آختاريردي. آدام گوندرميشدي. مني ائولرينه آپاتديردي. زولاق-زولاق خورجونوموزو دا اوزومله گوتوردوم. آنم فصلی، قاتلاما بيشيرميشدي. باجيمين ارينه بير جوت ايستي جوراب توخوموشدو. خورزوموزون ايكيسيني ده كسديريب سويوتما بيشيرميشدي. بير كاسادا موتال پئنديري، او بيری كاسادا كره جاميش ياغي گوندرميشدي. بش-آلتی دنه ياخشی خمارالی.

جابارين كوهنه پالتوسونو گيئيميشديم. آياغيمدا ايستي يون جوراب، پوستال. باشيمدا گونلوگونون كارتونو بير بالجا ازيلميش بوز شاپقا واردی. من اوزومو گورموردوم. مني باجيمگيله اولان بير قيز گورموشدو. باجيمين اري نين قوهومو ایدی. اولناردا قالب اوخويوردو. منيم باجيمگيله گلديگيمي سونلار لاغا قويوب دانيشيردي. گولوردو. مني ده گولوروردو. من قاپيدان قارداش كيمي يوخ، قريب بير آدام كيمي گيرميشم. دؤيوكوب ديوارلارا، تاوانا باخميشام، سونرا دا ايري گونلوگومون آلتيندان دوز قيزين گوزونون ايچينه.

بیز باجی-قارداش گوروشموشدوك. ائوين اورتاسيندا قويولموش قاباق استولونون اطرافيندا اوتورموشدوق، او منه باخيردي، من ده گاه ديوارا وورولموش باجيمين اري نين شكلينه، گاه بو بيری ديواردا آنامين شكلينه، گاه دا آشاغی - يئره. بير مدت ايكيميز ده لال-دينمز داينديق. ائله بيل كيمسه بيزی مجبور ائله ييب بو ستولدا اوتورتموشدو. او مني تانيبا بيلميردي، من اونو. دوغما ايكن ياد اولموشدوق. لايكن بير-بيريميزی تانيماق ايسته بيرديك. بيزيم بو وضعيتيميزی كناردان موشاهيده ائدن اولسايدی، گولمكدن اوزونو ساخالايا بيلمزدی. بيز گولوشله كدر آراسيندا، بير آنليق چكيسيزليك وضعيتينده قالميشدق. من ائله بيليرديم كي، گوزوم آلاجالانير. گولن، مني قينايان اولماسايدی، ستولدان دوروب قاچارديم. آنامين قوجاغينا كيمي قاچارديم و دويونجا آغلايب اوزومه گه لرديم. نه او دئيه بيليردي: من سه نين باجينام، نه من دئيه بيليرديم: من سه نين قارداشينام. آراميزدا استولون اوستو بويدا بير يئر واردی. أما منه ائله گليردي، من قيشقيرسام او ائشيتمز، او قيشقيرسا من. بير-بيريميزدن چوخ اوزاغيق.

قارداش-باجی بیر-بیرینه اوخشار، - دئییرلر. اونون اوزونده اوخشارلیق آختاریردیم. دئییردیم باخ، قاشلاری قاشلاریم اوخشاییر: چاتمادیر، قالیندیر. گۆزلریمیز ده؛ اونونکو دا آلادیر. ساچلاریمیزین رنگی ده شابالیدی رنگیند: منیمکی کیمی. من اول بیر ایدیم، ایندی ائله بیل ایکی اولموشدوم. آنا ما دا اوخشاییردیم. اونو دا اوسته گلسم، اولوردوق اوچ.

باجیمین اری، باجیمگیلده کی قیز دا منه حورمتله باخیردیلار. باجیم آش بیشیردی. استولون اوسته منیم هله دادینی بیلمه دیگیم، آدینی ائشیتمه دیگیم چوخلو شئیرلر دوزدولر. گۆزل، قشنگ استکانلاردا چای ایچدیک. باجیمین اری میلیس ایشچیسى ایدی. کۆینگی نین یاخاسیندا پتلیسلر، اونلارین دا اوستونده بیر قیزیمیزی " شپال " . تاپانچاسی نین ایکی-اوچ قوبورو وار ایدی. بیرى آسیلقاندان آسیلمیش آشیرمالی کمرى نین اوستده همیشه بوش اولاردی. تاپانچاسینی دا بئینده یوخ، سحرلر یوخودان دوراندا یاتاغی نین آلتیندا گۆرموشدوم. باجیم یئنه گۆزل استکانلاردا چای سوزدو. ائله بیل منیم بو استکانلاردان خوشوم گلدیگینی دویموشدو. شاماما خالا دا گلدی. باجیمگیلین قونشولاری. گوروز آرواد ایدی. بیرنونون یانیندا بالاجا قارا خالی اونو داها دا مئهریبان گۆستیردی. باجیمگیلله بیر ائولی کیمییدیلر. گلیب منیمله تانیش اولدو.

- آ سریه، گۆزون آیدین، نه یاخشی قارداشین وار، - دئدی. - خوش گلیسن. داها همیشه گل-گئت.

بو سۆزلری ائله ایستیقانلیقلا دئدی کی، ائله بیلدیم بیر ایلدی شاماما خالا ایله اوتوروب صحبت ائله بیریک. او ساعت ایسینیشدیم. شاماما خالا دا، یئزنعیمیزین قوهومو قیز دا دیقته قولاق آسیردیلار. قیزین اوزونده، گۆزلری نین آلتیندا بیر آز چیلی واردی. ائله بیل آنام بیزیم تویوق-حوجه لره دارى سپنده اوچوندان تۆکولوب بیر آز دا بو قیزین اوزونه سپیلمیشدی. بوینو، بوخاغی دوماغ ایدی. ساچلارینی ایکی یئره آیریپ سلیقه ایله دارامیشدی، قیسا هۆروکلری نین اوجونا آغ لئنت باغلامیشدی. آغ کوفتا گئینمیشدی. اورتاداکى دویمه هئی آچیلیردی... بیر الی همیشه آچیلان دویمه ده یدی. دویمه آچیلان کیمی ایلگه یه دویمه عوضینه منیم گۆزلریم باغلانیردی، او جلد منیم آلا گۆزومو آچیب تزه دن آغ دویمه نی باغلایردی. بونو حس ائدیگیندنمی، یوخسا ندنسه، اوشویورم دئییب، بوینونا ایستی شال سالدی، بوتون بدننی نین یاریسینی اؤرتدو.

کیچیک باجیم آنام اؤلنده سککیز-دوققوز باشیندا قالیمیش. بیر آز منیم آنامین یانیندا یاشاییب. منی قوجاغینا آلیب گردیریب. اوینادیب. منیم بالاجا آنام اولوب. سونرا بؤیوک باجیمین یانینا گئدیب.

اری بیر آز یاشجا بؤیوک اولسا دا، گؤزل انساندی. هله اوشاقلاری اولموردو. نه وقتسا، باجیمگیلده اولاندا آنام اونا دون تیکیب گؤندریب. باجیم ایندی اونو دانیشیر. اره گئتدیگینی ائشیدنده آنام اؤز بارماغیندان گلنلیک اوزویونو چیخاریب گؤندریب کی، بو دا قارداش پاییدی.

باجیم ایندی ده اونو دانیشیردی. شاماما خالا برک توتولدو. چیللی قیز چینینه سالدیغی شالین اوجو ایله گؤزلرینی سیلدی. اورگیومشاق ایمیش.

" آنام گۆره سن بونلاری منه نییه دانیشماییب " ، - اورگیمدن کئچیردی. یقین هله منی اوشاق ساییر. اما من آنامین دوشوندیو قدر ده اوشاق دئییلدیم. چوخ شئی باشا دوشوردوم. باجیلاریمدان ایسه همیشه دانیشیردی. باجیلاریمین اؤزلی یوخ، سؤزلی منیمله بیرگه بؤیویوردو.

باجیما قایناییب-قاریشیردیم. بلکه ده قان چکیردی. یئزمن قوهومونون، بو چیللی قیزین اورگی یومشاق اولسا دا، اؤزونو آغیر آپاریردی. بیر سؤز دئمه یه جسارتیم چاتمیردی. لاکین بیر گون آچیلیدى. باجیمگیلین سو کرانی متبخلرینده قویولموشدو. قاینی اؤرتوب ال-اوزومو یودوم. اورادان دا توالته کئچدیم. بیردن گوزوم یوخاریدان آشاغی سالانان زنجیره ساتاشدی. اوجوندا آغ مرمردن شومال بیر دستگی واردی. ماراقلاندیم. ایمله توتدوم. سونرا آشاغی چکدیم. هارادانسا سو ائله سس-کویله تۆکولدو کی، دوزو هم قورخدوم، هم ده پشیمان اولدوم. دئدیم یقین ائوی سو باساجاق. قاچدیم قیزا دئدیم. دئدیم کی، بیلمه دیم. سو ائوی باساجاق. قیز دا گولدو. اونون گولوشو ایله هر ائشی ساکیت اولدو.

- سویو آچیب بوراخمیسینیز. تۆکولدو، قورتاردی. بورادا نه وار کی؟ - سون سؤزونو دئینده اؤزونو گولمکدن ساخالایا بیلمه دی. من قیزارمیشدیم. اما اورگیمدن کئچیردی کی، کاش بیر ده دانیشایدی، سسینی بیر ده ائشیدیدیم. خوشوم گلیمشیدی. دانیشدی.

- چای سوزوممو؟ چای ایچیرسینیزی؟

اؤده ایکیمیز ایدیک، یئزمن ایشه، باجیم بازارا گتتمیشدی.

- سوزون، - دئدیم.

گۆز لرنیدن گولدو. اؤزومدن خوفلانديم. دئییه سن، یاخشی دئمه ديم. گرک " چای تۆکون " دئیيديم. یوخ، گرک " چای وئرين " - دئیيديم. بلکه، ائله-بئله باشملا ایشاره ائليدیم؟ ایشلری کورلامیشدیم. یوخسا، او نییه گولدو، گۆره سن؟

چای سوزوب گئیرنده گۆردوم، پیس دئمیشم. استکانی دوز قاباغیما ایتله دی. آیاقلاری نین اوجوندا یئرگیب گلدی. هانسی آشیغینسا بیر میصرعاسینی یادیم سالدی. " ائله گل، ائله گئت، یول اینجیمه سین " . ائله بیل همین بو میصرعاین اوستو ایله یئرگیب گلدی. هئج یول دا اینجیمه دی. منیمله اوزبوز اوتوردو. الینه کتاب آلدی. سونرا نه او دیندی، نه من. گۆزوم کتاین اوز قابیغینا ساتاشدی: " کراتکی سلووار فیلسوفی " .

- بو کتابی کنچیر سینیز؟

- بلی.

- فیلسوفی... - یاخشی اوخویا بیلمه ديم. هئجالاماغا باشلادیم. قیز پرت اولدو. کتابی الینده توتسا دا کتابی یوخ، منی اوخویورموش، ایکی-اوج دفعه اوغرون باخدیغینی گۆرموشدوم. پرت اولدوم. قایتاریب یئرینه قويدوم. یئر نمین کتابلاریندان ایمیش.

عمرومه ایلك دفعه بئله اؤز-اؤزومه ترله ديم.

- چایینیزی نییه ایچمیر سینیز؟

چایی ایچدیم.

- یئنه گتیریم؟

- ساغ اولون.

دوشونوردوم، بورا شهر یئریدیر، گرک اؤزومو ائله آپاریم، گولمه لی چیخماسین.

* * *

باجیم گونورتالار عادتین کوتلئت، یانیندا کارتوف وئردی. ایکسینی قویاندا بیرینی یئیب سفرح دن چکلیردیم کی، دویدوم. قیز بیر دفعه ائشیتدیرمیشدی: یامان آز یئین اوغلاندى. اوندان سونرا لاپ آز یئیردیم. اما هر دفعه چۆرک یئیندن سونرا آشاغی دوشوردوم و بیر آزدان قاییدیردیم. باجیمگیلین اتولری نین یانینداکی باغین دالیندا یاخشی ات قوتابی ساتیردیلار. آنام وئردیگی پولدان گئدیپ ات قوتابی آلیب یئیردیم. دویاندان سونرا قاییدیب گلیردیم ائوه. ائوده بیرنجی قیز شوپهلنمیشدی کی، نییه بو هر دفعه چۆرک یئیندن سونرا آشاغی دوشور؟

بو دفعه ده آز یئدیم. یاخشیجا ایشتاها گلمیشدیم. دوشدوم آشاغی. باغین دالینا هرلندیم. بش-آلتی ات قوتابی آلیب چکیلیدیم آعاجین دیبینه. بیر ده نه گۆرسم یاخشیدی؟ قیز. دالیمجا منی پوسورموش. برکدن گولدو. گۆزلریندن یاش گلینجه. لوخما آغزیمدا ائله بؤیودو کی، بوغازیمدان کنچمه دی.

قیز قاچدی. من ده بو قارارا گلدیم کی، داها ائوه قاییتمايیم. چیخیم گئدیم بورادان بیرباشا آنامین یانینا. قطار اونسوز دا گون اورتادان سونرا گلیر. بلدچییه پول وئریب گئدرم. آنام وئردیگی پولدان جییمده قالیردی.

آعاجین آلتیندا فیکرلشیردیم. یوخ، گئتمیه جگم. باجیم، قیز دا یانیندا گول-گوله گلیب چیخدی.

— آ قارداش، قاداسی...

گولمکدن اؤزونو ساخلایا بیلمه دی. بیردن اوزو قیزاردی. ائله بیلدی بوتون قونشولار اونون اوسته دوشوب دئییر: آییپ دئییلمی سنه؟ بیر قارداشین گلیب، اونا دویونجا شۆرک وئرمیرسن؟ گۆر گلیب قارنینی هاردا دویوزدورور؟ آییپ اولسون سنه، آییپ اولسون...

قوتابلاری قویماغا یئر تاپمیردیم. موتتهیم کیمی دایانمیشدیم. باجیمی روسوای ائتمیشدیم. دئییه بیلمیردیم: — باجی، والله، سن گناهکار دئییلسن. نه قدر ایستسم، یتمک وئردین. اما اؤزوم اوتانیدیغمدان دئییه بیلمیردیم. سونرا دا گۆروردوم دویمامیشام، اوربیم سییریلیر. دوشوب آشاغیدا یئییب گلیردیم. یوخ، دئییه بیلمیردیم. ائله بیلیردیم، چوخ یئسم بیردن-بیره هامینیزین گۆزوندن دوشرم. قورخوردوم. ایسته بیردیم هۆرمتینیزی قازانییم.

شاماما خالا گولمه دی. باجیما دا، منه ده تسلی وئردی: اونو قیناما، — دئدی — دوز دئییر. باجی-قارداش اولسانیز دا بیر-بیرینیزی گۆرممیسینیز. بیر-بیرینیزه یاد اولوسونوز. نه سن گناهکارسان، نه ده او. اونا ائله گلیر کی، یاد ائوینده چۆرک یئییر. بونا گۆره ده اوتانیر، سیخیلیر. اوزونو منه توتدو: — اوتانما، قاداسی، آج اولاندا چۆرک یی. بورا اؤز باجی نین ائویدیر. بو بیرری ده بیزیم ائو. من ده سنین خالان. آدام گئدیپ اوردا-بوردا چۆرک یئییری؟ گۆرن، بیلن نه دئییر؟ اوتانیدیغمدان یئرله گیرمیشدیم. یئرئمین قوهومو قیز ایسه گولمکدن اؤزونو زورلا ساخالیردی.

بونلارین هئچ بیرینی گلنده آناما دانیشا بیلمه-دیم. ایلك دفعه آنامدان سییرر ساخلاماغا باشلاپیردیم.

سسیم گرشمیشدی. کیشی سسینه اوخشاییردی. اوتانیردیم. دوداقلاریم، بورنوم سانکی بیردن شیشمیشدی. اوزومون ساری توکلری چیخماغا باشلاییردی. دلک بالاقدی منی هر گۆرنده دئییردی، گل اوزونه بیر اولگوج چکیم. الینی جیبینه سال. آنامدان حیا ائتمه سه یدیم، اوزومو چوخدان قیرخدیرمیشدیم.

دئمک اولار کی، هر هفته نین اورتاسیندا، آخیریندا قاییمیزین یانیندا دایانیب بویومو اۆلچوردوم. بعضا دابانیمی یاواشجا، گویا اۆزومدن خلوت قالدیریردیم کی، یوخاریدان قئید ائلگیم. هفته ده ایکی دفعه، اوچ دفعه بۆیومک ایسته ییردیم. سونرا دۆرد، بئش، آلتی دفعه . سونرا دا گونده ایکی-اوچ دفعه .

یوخودا بیر قیزلا گۆروشموشدوم. ائله بیلیردیم آنام بیلیر، اوزومه وورمور. اوتانیردیم. گۆرونور، آدامین حیاتیندا اوتانان بیر دۆورو اولورموش. او دۆوره قدم قویوردوم.

منه ائله گلیردی، بۆیوسم بوتون ایشلر دوزله جک. بیرینجی نۆوبه ده آنامی ایشدن چیخارداجاغام. اوللر آنامین سوپورگه چیلیگی ایندیکی کیمی منه آغیر کلمیردی. آنام نییه اونون-بونون آیاغی نین توزونو سیلیب-سوپورسون؟ آخی، گرک ایندیجن هامی بیلیدی: دینانین بیر اوجقار بیری وار. او بیترین آدی پویلو قصبه سیدیر. اوردا بیر آنا-بالا یاشاییر. آنانین آدی نابات خالا، بالانین آدی قیام. آنانین دیلینده شیرین صحبتلر، روایتلر، حکایتلر وار.

مکتبه گئدیب-گلدیکجه یوللاردا بعضا بئلجه فیکیرلشیردیم. درسدن قاییداندا، یورولوب قاریشقا یوواسنینن آغزیندا دایاناندا دا بئلجه فیکیرلشیردیم. یاخامی آچیب یئمیشان کولونون آلتیندا اوتوروب ساچیمی دارایاندا دا. بعضا کتاب اوخودوغوم یترده ده باشیمی قالدیریب فیکره گئدیردیم.

آما دئدیم: - آنا، نه قدر ایشلیه جکسن؟ - گولدو. نییه گولدویونو بیلمه دیم. دوروب بیر استکان چای سوزدو. آخساموستو ایدی. ایشی قورتارمیشدی. تویوقلارین دا دینینی وئریب دامایا دولدورموشدو. گلیب اوتوردو یانیمدا. عادتت ایدی؛ سوالیم اونو توتاندا، اولجه بیر میثال چکر، صحبتی نین آخیریندا جوابیمی وئردی. اۆز سواللاریمی اونوتسام دا، آنامین وئردیگی جوابلار، چکدیگی میثاللار سونرالار اونودولماز اولوردو.

- دردین آلیم، نه فیکیر ائله بیرسن؟ شوکور، بۆیوک کیشیسن. من سنین هوه سینه یاشاییرام، قیام. سنین کیمی بیر اوغلو اولان آنانین دا هئج دردی اولارمی؟

اوريمه گونش دوغدو. بوتون دنيا گۆزلىمده ايشيقلاندى.

— بس سنين كيمي آناسى اولان، — دئديم، — آنا؟
 آنام كۆورلدى.

سۆزه قووت

بیر تاجیر شهرده کی دوستونون ائوینه قوناق گلیر. یئییب-ایچیرلر. ائو صاحیبی نین بیر قارا قولو واردی. تاجیرین برک خوشونا گلیر. — سات، — دئییر، — قولو منه. قارا قولون صاحیبی راضی اولمور.

تاجیر چیخیب گئندنه قارا قول یولا سالییر. آما تاجیرین گۆزو قارا قولدا قالیر. او، بیر سۆز دئییر: بئله ده قالماز.

تاجیر یول بویو فیکیرلشیر: بو سۆز نه سۆز ایدی؟ قارا قول نییه بئله دئسین؟

ایللر کئچیر. تاجیر یئنه ده یوز یئره سفر ائله ییر. یولو یئنه بیر گون گلیب بو شهردن دوشور. دوستونا دیمک، هم ده قارا قولو گۆرمک ایسته ییر.

گلیر. دئییرلر، ائوین صاحیبی قارا قولدو. تاجیر مات قالیر.

ائوین صاحیبی ناخوشلاییب اؤلندن سونرا اوغلانلاری آراسیندا وار-دؤولت اوستونده برک داعوا-قیرغین دوشور. بیر-بیرینه بیچاق یاراسی وورورلار. آخیردا ایکسی ده اؤلورلر. آروادی ایسه ایپک یورغان-دۆشکده اؤلومجول یاتیر. قارا قول هم اونا بآخیر، هم ده اؤز آغاسی اؤزو اولور.

قارا قول، تاجیری اؤز آدینا لاییق قبول ائدیر. یئنه یولا سالاندا دئییر: بئله ده قالماز.

تاجیر بیر شئی باشا دوشمور. چیخیب گئدیر ائوینه. بازارى کاساد اولاندا یئنه گلیر شهره. بو دفعه گۆرور بوتون شهرده قیرمیزی بایراقلار آسیلیب. سوروشور: بو نه ایشدی؟ دئییرلر: شهرین پادشاهی اؤلندن سونرا دؤولت قوشو اوچورتدولار. گئدیب قوندو بیر قارا قولون چینیینه. ایندی پادشاهیمیز اودور.

تاجیر سئوینیر. بیرباشا گلیر سارایا. قارا قول — پادشاه اونو حؤمتله قارشیلاییر. یاخشی خلت باغیشلاییر. گئندنه طنطنه ایله یولا سالییرلار: قارا قول پادشاهین دوستو کیمی. قارا قول پادشاه ساراییندا دا سۆزونو تکرار ائله ییر: بئله ده قالماز.

تاجیر بو دفعه لاپ چاشباش قالیر. قارا قول اول ده بئله دئییردی، ایندی پادشاه اولاندان سونرا دا، یئنه بیر شئی باشا دوشمور.

تاجیر سونرالار شهره تئز-تئز گلیب-گئدیر. قارا قول پادشاهلا دوستلوق ائله بیر. بیر ده گلنده گورور کی، شهرده قارا بایراقلار آسیلیب. تاجیره دئییرلر: قارا قول پادشاهیمیز اؤلوب. قبری نین یئرینی سوروشور. نیشان وئریرلر کی، فیلان یترده دی. گئدیر. قیبر داشی نین اوسته اوخویور: " تاجیر دوستوم، بیلیرم گلیب شهرده منی گورمینده یئریمی سوروشاجاقسان. گله جکسن قیبرستانلیغا. اما بتله ده قالماز.... "

تاجیر قارا قول پادشاهین اولوموندن سونرا داها بیر ده شهره اوز دؤندرمک ایستمیر. ایبلر کئچیر، قوجالیر. جاوانلیغیندا گزلب گوردویو یئرلری بیر ده گزلب گورمک، اورالارلا ویدالاشماق، حاللیق آلماق ایسته بیر. گلیر، قارا قول پادشاهین قبرینی زیارت اوچون آختاریر، تاپمیر. قارشیسینا چیخان دئییر کی، چای بیر ایلیسی برک داشدی. سئلر-سولار قیبرستانلیغی یویوب آپاردی. ایندی اونون یئرینده تاخیل اکیپلر. باخ، او یاشیل زعمی اولان یترده.

قوجا تاجیر خیلی فیکره گئدیر. بو دفعه اؤزو دئییر: بتله ده قالماز.

آنم داها بیر شئی علاوه ائتمه دی. من ده سوروشمادیم.

او آخشام سویونوب یئریمه گیرنده، قارا قول پادشاه دا، قوجا تاجیر ده، ائله بیلدیم منیمله بیرگه یاتدیلار. حاجیموراد دایی، مئشه بیی، تات فرج یوخوما گیردیلر. آنم دئییردی، یوخودا دانیشیرمیشام: بتله ده قالماز...

ایکینجی حصه

قیام اینستیتوتا قبول کاغیذینی بیرینجی منه گؤس-تردی. قالین کتاب اوزاتدی. گؤزلریندن گولومسه ییب، - یوزونجو صحیفه نی آج، اوردا گور نه یازیلیب؟ - دئدی.

آچدیم. قبول کاغیذی ایدی. تبریک ائله دیم. اوتو-قلمیمی اونا باغیشلادیم. گؤتورمک ایستمه دی. پئنجگی نین دؤش جیبینه تاخدیم. ایکیمیز ده گولدوک. قیامین قانادی اولسایدی، اوچاردی. دوز نابات آنانین یانونا قدر اوچاردی.

قبول کاغیذینی کتایین آراسیندان گؤتوروب دؤش جیبینه قويدو. بیر آز کئچمیش اوردان دا گؤتوروب قويدو قولتوق جیبینه. سونرا گوردوم، الینده ساخلاپیر. ائله بیل کیمسه اونو تقیب ائدیردی. کاغیذی بو ساعت الیندن چکیب آپاراجاقدی. تئز-تئز یئرینی دیشدیریر، تزه دن اوخویوردو.

- گور نه یاخشی قول چکیپلر! - قبول کومیسسییاسی نین صدری نین قولونو گؤستردی.

— اما بیر آز آدمی آیری یازیلار: یاستی. مرکب ده او قدر یاخشی دئیل. اششی، عیبی یوخدو. گۆرونور، تله سیهه دوشوب. اوردا بیر قیز وار ایدی، ائله هئی تله سپردی. اؤز-اؤزونه دانشاندان سونرا بیر ده اوخودو.

— حسن بی زردابی آدینا پنداقوژی اینستیتوت. اینستیتوتا قبول حقیقده قبض. آدی، فامیلیاسی: قیام آل محمد اوغلو. فاکولته نین آدی: دیل-ادییات. سیز ۱۹۴۹-جو ایل، سئنتیابرین بیریندن اینستیتوتدا اولمالی سینیز. درس لر باشلانیر... قبول کومیسسییاسی نین صدری. قیام اینستیتوتا تزه گیرمیش طلبه دن چوخ، اینستیتوتو تزه قورتارمیش طلبه یه اوخشا بیردی. باشینداکی شاپکاسی، گولو-گولو جورابلاری، کوئنگی نین مختلف رنگلی دویمه لری بیردن-بیره اونا یاراشمادی. بو دمده منه ائله گلدی کی، قارشیمدا ایکی اوغلان دابانیب: بیری اینستیتوت طلبه سی — عالی مکتب پیلله لرینه قالخیب-ائئن، معلملرین موهازیرلرینه قولاق آسان، بیلکلی، او بیردی ده کنددن یئنیجه گلیمش، دنیادان بیخبر کند اوشاگی. بو باره ده هئچ شئی دئمه دیم.

قونشوموز شاماما خالایله گئتدی. اونو تبریک ائتدیلر. قیامی بو بینادا تانیان اولسایدی، بلکه ده مرتبه-مرتبه قالخار، قبول کاغیدینی هامییا گۆسترردی. ائله بیل اونا عادی بیر قبول کاغیدی دئیل، بوتون اینستیتوتو وئرمیشدیلر. سۆزونون اولینده، آخیریندا «بیزیم اینستیتوت» دئییر و یئنه تکرار ائتدیردی.

سریه بی بی قیامی اؤپدو. کۆورلدی ده.

— بالاجا قارداشیم. انامین یوردوندا قالان سونئشیک، — دئدی.

آخشام محمد عمی گلدی. هامی قیامی تبریک ائله دی. صحبت یالینز اوندان گئدیردی: «قیام تربیه لی اوشاقدی»، «قیام چالیشقاندی»، «قیام آناسی نین امگینی ایتیرمه دی»، «قیام ائله دی»، «قیام بئله دی». قیام گئتدی.

گئجه منیم یوخوما گیردی. اینینده تزه کوستیوم. ساچلارینی ایکی یئره آیریب سلیقه ایله دارامیشدی. منه باخیردی. لال-دینمز. من ده لال اولموشدوم. اول او مندن اوتانیردی. ایندی من اوندان اوتانیردیم.

گۆز لریمین ایچینه باخیردی. قیامین گۆز لری آخیردی. دابانیب باخماق اولموردو. منی آخیدیردی.

الترینی ساچلاریمدا گزیدیدی - بارماقلاری ساچلاریمین هامیسینی دستلعمیشدی. داراق کیمیددی. او بارماقلار منیم اولسایدی، ساچلاریمی همیشه بالنیز اونونلا دارایار، یورولدوم دئمزدیم.

بوینونو بوکوب کؤکسونو اؤتوردو. قیامین نفسی سحر مئی کیمی ایلیق ایدی، بیر آز دا سرین. هم ده ائله بیل عطیرلنمیشدی.

سونرا... سونرا... الترینی کوفتامین دویمه لرینده گزیدیدی. آچماق ایسته دی.

- قیام!

آیلدیم. اؤز سسیمی اؤزوم ائشیتدیم. گئجه یاری ایدی. هئچ زامان گئجه وقتی بوخودان آیلمامیشدیم. قورخدوم. اوتاقلار نئجه ده بوش ایدی. دیوارلار آز قالیردی اوستومه یئرسین. چرچیه یه آلینمیش شکیلره باخا بیلیردیم. ائله بیلیردیم بیر آز دا باخسام، اونلار دانیشاجقلار. یئریمدن ترین-مه یه ده قورخوردوم. دونوب قالمیشدیم. سانکی من آزاجیق قیامیلدناسایدیم، هر شئی یئریندن ترینه جک: دیوارلار دا، دیوارلارداکی شکیلر ده. بیر مدت بتلجه دوردوم. دئدیم، قوی هر شئی یئرینده دونوب قالسین. سونرا قالخدیم، هئچ شئی ترینمه دی.

محمد عمیگیلین ایکی اوتاغی واردی. ایکینجی مرتبه ده اولوردولار. ایوانلاری دمیریول پارکینا باخیردی. یایدا ایوان قاپیسینی آچیق قویوب یاتیردیق: اونلار او بیرری اوتاقدا، من ده تکجه بو بیرری اوتاقدا - ایوانا آچیلان قاپی طرفده. ایندییه قدر من بو اوتاقدا تک نئجه یاتمیشام؟ عقلمه سیغیشدیرا بیلمه دیم. چینارلارین یارپاقلاری خیشیلدادی. ائله بیل بوداقلارین آراسی ایله کیمسه یئرگیردی.

ایشیقلاری یاندیردیم. ایوان قاپیسینی اؤرتدوم. دؤشمه یه بیر کتاب توللادیم. گویا الیمدن دوشدو. سس منه هایان اولدو، ائله بیلدیم داها ایکی نفریک.

سریه بی بی او بیرری اوتاقدان او یانیب گلدی.

- نییه یاتمیرسان؟ - یوخولو-یوخولو سوروشدو.

- کتاب اوخویورام، - دئدیم. - تزه درس کئچمیشیک.

ساعتا باخدی.

- بای... دؤرددو... بیخیل یات.

ائله بیلدی آخشامدان اویاغام. یئریمین ایچینده اوخویورام. منه «یات» دئییه-دئییه اؤزو گئدیب یاتدی.

سحرسی سانکی معلم قصدن درسی مندن سوروشدو. بیلمه دیم. ژورنال «ایکی» یازدی.

محمد عمی منی دانلادی.

— گۆرورسن، قیام نه یاخشی اوغلانندی؟ اۆزو امتحان وئردی. سن ده ائله اوخو کی، اینستیتوتا قبول اولونا بیله سن.

سریه بی بی قاهمار چیخدی.

— بوتون گنجه نی یاتمایب. درسینی اوخویوردو. نئجه اولا بیلر؟ اۆزوم گۆزومله گۆرموشم. بیر هفته هئج بیر شئی یادیمدا قالمادی. قیام کنددن قاییدانادک. ائله بیل منیم یاداشیمی اۆزویله آپارمیشدی کنده، اۆزویله ده قایتاریب گتیردی شهره.

* * *

محمد عمی یاراشیقلی کیشی ایدی. اوجابوی، ایری آدیملی، سرت باخیشلی. اینینده کی میخگی رنگلی کیتل، پوقونلار، آشیرمالی کمر، دایما بئلینده گزیدیردیگی تاپانچا اونا باراشیردی. دایما ساغ سیرتی نین اوستونده اولوردو. تاپانچاسیز ایشه گئنده محمد عمی ائله بیل هئج اۆزونه اوخشامیردی. دمیریول میلیسینده (پلیس) ایشله بیردی. چوخلو دوستلاری واردی: فعله لر، ماشینیستلر.

محمد عمی ائودن چیخاندا قونشولار دا ایوانا چیخیردی کی، اونون بویونا، یئریشینه تاماشا ائلسینلر. سریه بی بی ده چیخیردی. من اونو ائودن یولا سالیب، ایوانا یویوروردوم کی، محمد عمی نین دالینجا باخیم. باخیردیم. سونرا دا دالینجا بیر دولچا سو سپیردیم — یئره هوپانا کیمی قاییدیب گل سین ائوه. آخی، اونون ایشی چتیندی. بیردن...

ائله بیل من محمد عمی نین دالینجا بیر دولچا سو یوخ، نازیک، آغ بیر جیغیر آتیردیم کی، سونرا او جیغیرلا قاییدیب گل سین. تمیز، بوللور، قیزیل-گوموش قاریشیق شالاله دونوب قالیردی هاوادا. بالاجا بیر قوؤسی-قوزنه. گۆیدن یوخ، ایکینجی مرتبه دن هر سحر منیم گولوشلریم قاریشیق بیر دولچا یاغیش یاغیردی.

محمد عمی هر سحر عینی وقتدا گئیدیردی ایشه. منیم دولچام دا سحر عینی وقتدا دولوب-بوشالیردی. اما محمد عمی ائوه عینی وقتدا گل میردی. بعضا لاپ گنجیاریسی قاییدیردی. دئییردی منیم ایشیم بئله دیر. گرک هامی ائوینه گئندن سونرا من گلیم. گرک هامی یاتاندان سونرا من یانام. هامیدان تئز گئدم. هامیدان سونرا گلیم.

بعضا گنج گلمگی نین اوستونده سربه بی بی ابله کوسولو قالیردیلار. من حس ائلمگیم دئییه خلوتی دانیشیردیلار. آنجاق من دویوردوم. اؤزومو ائله آپاریردیم، گویا هئج بیر شئی بیلیمیرم. اونلار دا اؤزلرینی ائله آپاریردیلار کی، گویا کوسولو دئییلر. - ائله بیل او یون اوینا بیردیک. اونلار باریشانان سونرا آچیب هامیسینی دئییردیم. برک گولوشوردوک. محمد عمی آند ایچیردی کی، داها بیر ده ائوه گنج گلمیه جک. هفته ده بئش-آلتی دفعه آند ایچیردی، بئش-آلتی دفعه ده آندینی پوزوردو...

آخشام، باکی قطاریلا قیام گلدی. چینینده قیرمیزی خورجون، ساغ البنده ایری چامادان. الیندن آلماق ایسته دیم. وئرمه دی. سالاملاشدیق. مطبخه کئچدی. سربه بی بی اوزوندن اؤپدو.

- آ قارداش، اؤزونو یامانجا یوروبسان. بو خورجون، چامادان ندی؟

چامادانا کتاب-دفتر دولدورموشدو. سربه بی بی منیم کتابلاریمین یانیندا اونا یئر گؤستردی.

- اورایا بیخ. فرحین کتابلاری دا واردادی. آنام نئجه دی؟ - سربه بی بی قیامین آناسینی سوروشدو.

قیام گولومسه یه-گولومسه یه جواب وئردی، خورجونو دا آجدی. تزه فتیر، قاتلاما، یاغلی کؤمبه، یومورتا، سویوما تویوق، ایستی جوراب، جیب دسمالی، بانکادا تزه جامیش قایماغی، ایکی باش قویون پئندیری، کره یاغی...
قورتارماق بیلیمیردی. هامیمیز گولدوک.

- اؤزونه بیرلیک یئمک گتیرمیسن؟ - سربه بی بی یاری ظارافات، یاری قیزارمیش دیلندی. قیام دا اول توتولدو. ائله بیل نه گتیردیگیندن خبری یوخ ایدی.

- باخ، بو جامیش قایماغینی فاطمانیسه خالا قؤ-یوب. قونشوموزدو. بو ایستی جورابلا جیب دسمالینی مسمی آرواد گتیریب. او دا قاباقلار قونشوموز اولوب. ایندی یئنه بیزه گلیب-گئدیر. چؤرگینی آنامدان آیری یئمیر. قاتلامانی قیزبس خالا گتیردی. اوزومدن اؤپدو. منی تبریک ائله دی. یامان شیریندیل آرواددی. آنامین شله یولداشیدی. مئشه دن اودون گتیریردیله. فتیری سولطان خالا بیشریب. آنام کیمی او دا سوپورگه چیدی. مکتبده ایشله بیر. قویون پئندیرینی باللی خالا گؤندردی. گلیب اؤزو گؤروشه بیلمه دی. بیر آز ناخوشلامیشدی. اؤزوم گئدیپ گؤروشدم. اوزومدن، گؤزومدن اؤپدو. - دردین آلیم، شهرده دورمک ائلیرسن، - دئدی. قالانلارینی دا آنام قویوب. گلنده گئدیپ هامیسی ابله بیر-بیر گؤروشوشم.

قیامین خورجونو دا، اورگی ده دولو ایدی. چامادانینی دا بوشالتمیشدی، خورجونو دا. اورگینی هله بوشالدا بیللمیردی. یوخ، اونون اورگی بوشالان دئییلدی. قبول ورقینی سوروشدوم. «گتیرمیشم» - دئدی. دوز گۆزومون ایچینه باخدی.

او گنجه ساعت بیره ایشلمیش یاتدیق. من یاتدیغیم اوتاقدا سریه بی بی قیاما یئر سالدی. آرامیزدا بؤیوک بیر یتمک ستولو واردی. نه او منی گۆروردو، نه من اونو. اوتاق اول منیم ایدی. ایندی اولدو ایکیمیزین. او بیر اوتاقدا محمد عمی ایله سریه بی بی، بو بیر اوتاقدا قیاملا من...

- باجی-قارداش بوردا یاتارسینینز. - سریه بی بی نین آخیرینجی سۆزو بئله اولدو. ایشیقلا سؤندو. سونونجو تراموای کتچدی. - گنجن خیره قالسین، - ددیم. - قیام یاتمیش-دی. ساعتین چیققلیتیسینی ائشیتدیم.

* * *

محمد عمی میلیس کؤینگینی گئیندی، تاپانچاسینی قورشادی بئلینه، آشیرمالی کمیرینی چییننه کتچیردی. کمیرینی برک-برک سیخدی. هامیمیزلا گۆرشدو. من یوبوروب دولچانی دولدوردوم. دالینجا ایوانا چیخیب سو سپدیم.

قیامین گۆزو دولچادا قالدی.

- نییه بئله باخیرسان؟ - سوروشدوم.

- لاپ منیم دولچاما اوخشاییر. همیشه سو سپیرسن؟

- هه. محمد عمی ایشه گئندنه، چیخیب دالینجا سو سپیرم کی، ائوه تئز قاییدیپ گلسین.

قیام گولودو.

- نییه گولورسن؟

- هئچ، گولورم کی، ایندییه دهک نه قدر سو سپمسن.

قیام نه ايسه دئمک ایسته دی. دئمه دی.

- دی، قیام.

- نیی؟

- نه دئمک ایسته بیردین؟

- گوله جکسن آخی.

مندن قاباق اۆزۈ گۈلدۈ. گۈلە-گۈلە «گۈلمە يە جگم» دئدیم.

— سنین ائله-ئېله، ایواندان آشاغی تۆکدویون سولاری من قطارین قاباغیندا ساتیردیم.

— نئجه؟

— بیر وئدرم وار ایدی. سو دولدوروب ساتیردیم. دولچاسی بیر آباباسی. سونرا دا پول ییغیب اۆزۈمه پالتو آیردیم، آياققابی آیردیم. سنین تۆکدویون سولاری من ساتسایدیم، گۆر نئچه پالتونون پولونو چیخارتمیشدیم.

سونرالار محمد عمی نین دالینجا سو سپنده بیر آن ال ساخالاییردیم. قیامین دولچا صحبتی بادیمما دوشوردو.

قیام ائله بیل منه دوشونمک — فیکیر چکمک اؤیره دیردی.

محمد عمی سریه بی بینی اۆزۈله آپارمیشدی. قوناق گتمیشدیلر. ائوده قیاملا ایکیمیز تک قال-میشدیک. ائوده آدم اولاندا مقام آختاریدیک کی، بیر کلمه سۆز دانیشاق. ایندی سۆزۈموون هامیسنی بیردن اونوتموشدوق. بیر-بیریمیزین اوزونه او قدر باخدیق کی، آخیردا گۈلدۈک. سونرا یئنه سۆز تاپا بیلمه دیک. قیاما او قدر سۆزۈم وار ایدی. هامیسی یوخا چیخمیشدی. او دا سۆز آختاریدیک، من ده. کناردان باخان اولسایدی، ائله بیلردی بیزه چتین بیر سوال وئریلر. بیز ده لال-کار دایانیب او سوالا جواب آختاریریق.

— گل شهره گئدک، فرح، — قیامین سۆزۈ اورگیمدن اولدو.

نییه گئدک؟ شهره نه ایشیمیز وار؟ بیردن محمد امیگیل گلیب بیزی ائوده تاپمازلار؟ بیردن بیزی گۆررلر؟ — فیکیرلشیردیم.

— ائودن نئجه چیخاق؟

یالنینز بو سوالی وئره بیلدیم. آخی، برابر چیخساق، قونشولار بیزی گۆرردی. اوتانیردیم. قیاملا شهره گزمک ده ایسته بیردیم.

— اولجه من چیخیم. قیاملا راضیلاشمادیم.

— یوخ، قوی اولجه من چیخیم.

قیام تولولدو. اما راضیلیغینی دا وئرمه دی.

— قیام، بلکه هئج... — ایسته دیم دئییم کی، گتتمه یک.

دوزو، اورگیم دۆیونوردو. ائله بیلیردیم بو ساعت سریه بی بی گله جک. یا دا شاماما خالا بو ساعت پنجره دن باخیر. بیز ائشیبه چیخان کیمی گۆره جک.

— فرح، قاداسی، بیلیرسن، من سیزین قاپینیزی باغلا یا بیلیم آخی. توتاق کی، سن چیخدین. سونرا من نئیلیم؟ قاپی نین آچارینی تاپیب اونو باغلا یا نا کیمی، والله، گندیب شهری دولانیب گه لریک.

— منی ده گۆررلر، قیام.

اؤوده ده اوتورا بیلیمردیک، ائودن چیخماغی دا باجارمیردیق.

قیام قاپی نین آغزیندا دایانمیشدی.

— اوندا قاپینی باغلاماغی منه اؤیرت. بو شهر قاپیلاری نین آچاری بیلیم نیهه چوخ اولور. بیزلرده بیر قاپییا بیرجه آچار قاپیرتدیریرلار.

محمد عمیگیلین قاپیسی ایکی یئردن باغلانیردی: آشاغیدان عادی آچارلا، یوخاریدان اینگیلیس قیفیلی ایله.

واغزالدان (ترمینال) شهره بابک کوچه سی ایله تراموای ایشله بیردی. بیز ده گۆزله دیک.

— گل او بیرری دایانا جاغادک پییادا گئدک.

اورگیمدن اولدو. گئئدیک. اوجا، ایوانلی بینالار، تراموایلار، شوتوین ماشینلار، آسفالت یوللار خوشونا گلیمیشدی. صنعت مکتبی نین بؤیوک بیناسینی گۆروب مات قالدی.

— بوتون بیزیم کندی تکجه بو بینانین ایچینده یئرلشدیرمک اولار. توخوجولوق کومیناتی نین یانینا چاتاندا دایاندی.

— بوردا ایسه اون مین نفر ایشله بیر دئییرلر. بیر فابریکدن اون اوج، اون دؤرد دنه بیزیم کند چیخار.

قیام منیم اوزومه باخدی، من ده اونون. گولومسوندوک. ائله بیل گولومسونمک اوچون دایانمیشدیق.

ایمدن توتماق ایسته دی. توتمادی. پرت اولماسین دئییه یولون قیراغینداکی سؤیوددن بیر یاریا قوپارتدی.

— سؤیودلر نه یاخشی بیتیب...

— اکیلر، — دئدیم.

— هه؟ — سوروشدو.

— هه...

— داغلارین باشینداکی قارا باخ.

— کپزدیر. — دئدیم.

— بیزیم ده داغلار وار...

— ...

— تراموایلارا دا چوخ آدم مینیب.

— ...دونن آخسام گۆیده چوخلو اولودوز وار ایدی... پنجردن باخیردیم.

— ...پیشیکلر آغاچا یامان تتر دیرماشیر... گولم-آییم توتدو. اؤزومو ساخلادیم.

گنجه چایی نین کۆرپوسونه چاندیق. ایکی کیلومتر یول گلیمشیدیک. ایکی آدیم اولموشدو. سودا چیمن اوساقلارا باخیردیق. بیز کۆرپونون اوستونده دایانمیشدیق، گونش ایسه کۆلگعمیزی سویا سالمیشدی. منیم ساچلاریم چینیمه داغیلیمشدی. قیامین دا الی چنه سینده. آرالی دایانمیشدیق. آرامیزا اوچ-دۆرد آدم سیغشاردی. منه ائله گلیردی، شهرده هامی منی تانییر. قیاما یاخین دورسام، هامی گۆره جک، سونرا گئدیب محمد امیه، سریه بی بییه دئییه جکلر. اونلار دا سوروشاقلار کی، شهره نییه گتمیشدینیز؟ بیزدن بیر آز آرالی بیر اوغلان قولونو یایننداکى قیزین چینینه قویموسدو. هئج کسدن اوتانمیردیلار. اونلاری قیام دا گۆزدو. سونرا منه باخیب قیمیشدی. ائله بیل دئدی: گل بیز ده ائله ائلیک. باشینی آشاغی سالدی، یئنه چیمیشن اوساقلارا، سونرا دا سولاردا اؤز کۆلگه میزه تاماشا ائله دیک. ایسته بیردیم قیام الینی قالدیریب چینیمه قویسون، من ده اعتراض ائلگیم. سونرا منیم اعتراضیما باخمایب، یئنه قویسون الینی چینیمه، سونرا دا چینینی دایاسین چینیمه. من یئنه اعتراض ائلگیم. قیام یئنه ده منیم اعتراضیما باخماسین. قیام هئج ترپنمیردی. قیز من ایدیم، قیز کیمی یانیمدا دایانان قیام. کاش من اوغلان اولایدیم. ایلک دفعه حس ائله دیم کی، قیز اولماق نئجه زولوموش. همیشه گۆزله مه لیسن کی، اوغلان بیر سۆز دئسین. سن ده مطلق اعتراض ائلمه لیسن. اوغلان باشا دوشه جکمی نه دئمک ایسته بیرسن؟ اویزلارین اعتراضی همیشه اعتراض اولمور. بعضا راضیلیق اولور. قیام هئج باشا دوشمک ایستمیردی.

اوشاقلارین بیرى لاپ درینه گئتدی. سونرا اوزوب چپخدی ساحيله. من ده او اوشاق کیمی باتمیشدیم. منیم فیکیرلیم ده چای کیمی درین ایدی. باتمیشدیم لاپ درینه. قیام قولمدان توتوب چپخارا بیلیمردی. من ایسه یاواش-یاواش درینه باتیردیم.

— قورخما، اوردا نه سو وار کی؟ — ائله بیل اورگیمده دئدیکلریمی اثشیتدی. قیام قولو ایله یوخ، سسی ایله منی توتوب اوزه چپخارتدی.

— سن اوزه بیلیرسنمی، قیام؟ سیزده ده بئله چای وارمی؟

گرک بو سوالی اولجه دن وئردیم. بایاقدان هئج عاغلیما گلمه ییب.

– وار، – دئدى. – اؤزۈ دە لاپ ياخشىسىندان. قيام ترجمە-حالينى دانىشدى: قىساجا. اما هر شئىي دئدى.

– فرح، بە سن؟ دانىشماق اىستىمىرسن؟ اىستە يىردىم.
او اؤزۈ حقىندە منە دانىشدىقجا منىم دە اورگىمى سۆزلە دولدورموشدو. بلەكە، من اؤزگە وقت بىر كەلمە دە دانىشمازدىم. ايندى اىستە يىردىم.

– منىم انام باكىدا ياشاير. راديو ائمالاتخانا سىندا ايشلە يىر. اناملا محمد عمى ايكيسى اوشا قلىقدان يتىم قالدلىقلارى اوچون باكىدا، قاراشەردە يتىمخانا دا بۇيويولر. اونلار ھمىشە بىر اړوادىن ادىنى چكىرلر. اناجان. اونلار ھمىشە او اړواد باخىب. بۇيويولر، محمد عمى مېلىس مەكتىبنە گىرىب اوخويوب. اورانى قورتارىب. بىر اړ باكىدا، بىر اړ باشقا رايونلاردا ايشلە يىب. سونرا بورايا دىيشىبلر. باكىدا بىزە تىز-تىز گىلب-گىندىردى. انام دئىردى، قارداشىمدى.

محمد امينى انام قدر سئوېرم. بىر گون باكىيا گلندە دئدى: «فرح، قىزىم، گىندك. بىر ياخشى انا گىتمىشم. اونا من يئددى ياشىنا كىچىردىم. سريە بى بى ائودە تك قالماغا قورخور-موش. منى محمد عمى اونا حيان گىتيردى. او وقتدان من بوردايام. محمد عمى دئىر: اونىللىگى قورتار، سنى باكىيا اپاراچاغام. گىدىب اورادا اينستىتوتا گىرە جگم. قىيامىن سسى منى دىكسىندىردى:

– گىلب چاتدىق.

ائە بىل واغزالدان شەرهە ترجمە-حاليمىزى دانىشماغا گلىمشىدىك. اوستومە ائە بىل قاينار سو تۇكموشدولر. اوزوم-گۆزوم يانمىشدى. اما بو يانلىق ھىچ كسە گۆرونوردو. اوفولدايا-اوفولدايا قالمىشدىم. سسىمى دە ھىچ كس ائشىتمىردى.

قونشولاردان ائشىتمىشدىم كى، قىيامىن بوينو باتىقدى. چىينى دە ايرى بىتەب. اينانا بىلمىردىم.

اخى، او گوندە منىم گۆزلىرىمىن قاباغىندا ايدى. نىيە من گۆرمىشم؟

قىيام اينستىتوتدان ائو قايىداندان دىقتلە باخدىم. چىينى نە باتىق ايدى، نە دە ايرى. «نە پىس اءاملاردى – دئدىم. – گۆزلىرى گۆتورمور».

شەھرىسى مەكتەبە گلندە بىر قىز دا منە دئدى كى، سىزدە اولان اوغالانين بوينو باتىقدى، چىينى ايرى.

قورودوم. اوزوم دونن دىقتلە باخماسايدىم، بلەكە ايناناردىم. قىزى دانالادىم كى، يقىن پىس اءاملارين سۆزۈنە اينانيرسان.

بو دفعە دە قىياما دىقتلە باخدىم. يالان دئىردىلر. والله، لاپ آغ يالان!

قونشولارا آچیغیم توتدو. ایسته بیردیم هئج اوزلرینه باخماییم. اونا گۆره درسدن ائوه گلنده بیله لری قاچا-قاچا قالخیردیم. گئنده ده قاچا-قاچا دوشوردوم. سینیفده کی قیزدان دا اورگیمده کوسدوم.

شاماما خالا دا ترس کیمی، منی قاپی نین آغزیندا ساخلادی:

— فرح، قیزیم، قیامین بوینو نییه باتیقدی؟ چینی ده آیری بیتیب؟! بو گون اینستیتوتا گئنده پنجره دن باخیب گۆروشم. دئییردیلر، اینانمیردیم. یازغیم گلدی.

سونرا منه تسللی وئرمه یه باشلادی:

— یتیم اوشاقدی. تکی اینستیتوتو قورتارسین. جانی ساغ اولسون.

گئدیپ مطبخده آغلادیم. داها ائودن ائیشیه چیخماق، مکتبه گتمک ده ایسته دیم. منی بیر چاغیران، بیر ساخالیان اولاندا، ائله بیلیردیم یئنه قیامین بوینوندان، چینیندن دانیشاجاق. بیلیردیم نییه من اونون تعصوبونو چکیردیم. ائله بیلیردیم. اونا دئییلن سۆزلرین هامیسی منه آیددیر. آخی، قیام بیزده اولوردو. بلکه، اونا گۆره؟

قیام نئجه آی ایدی اینستیتوتدا اوخویوردو. هئج بیر سۆز دئمیردیلر. ائله بیل هامی سۆزلمشیدى. قیامی منیم گۆرومدن سالماق ایسته بیردیلر. غریبه اولموشدوم. قونشولارا قولاق آساندا قیام گۆرومدن دوشوردو. قیامی گۆرنده، قونشولار.

بیر دفعه ایدمان درسیمیز بوش کئچدی. بوراخدیلار. گلیم ائوه. قیامی اوزوم یولا سالدیم. چای سوزوم، چۆرک ده گتیریب قویدوم قاباغینا. یئدی. کوستیومونو گئییب گتئدی. سونرا کئچدیم محمد عمی گیلین یاتاق اوتاغینا. پنجره دن باخدیم. دوز دئییرلرمیش. قیامین بوینو باتیق، چینی ده آیری ایمیش.

گۆره سن ایندییه کیمی نییه گۆرممیشم؟

ایکینجی گون قیام چۆرک یئینده من گۆزومو اونون بوینوندان، چینیندن چکمیردیم.

سونرا کۆورلن کیمی اولدوم. صوبخلندی. دئدی ائله بیلیرسن بیر شئی باشا دوشمورم؟ هر شئی آچیب سؤیله دی.

— اینستیتوتدا دا دئییلر، — دئدی. — سنه بیر سیرر آچاچاغام، هئج کسه دئمه.

یقین هارداسا ییخیلدیغینی، بوینونون باتدیغینی، چینی نین آیری بیتدیغینی دانیشاجاق، — اورگیمدن کئچیردیم. دئدیم کی، دئرم.

— محمد امیله درزیه گئدیگیم یادیندا-دیرمی؟ باخ، اوندا منیم بوینوم باتدی، چینیمن ده آیری بیتدی. هله ده دوزلده بیلیرم.

اوريمه سواللار دولو. جوابي چتين سواللار.

قيامی محمد عمی درزيه آپارميشدی. اوللر اؤزو گئیندیگی مېلیس کیتئلینی و شالوارینی دا قزته بوکوب وئرميشدی قیاما. دئميشدی وور قولتوغونا گئدک.

درزی محمد عمی نین پالتارینی او بیرى اوزونه چئویریب قیامین اوسته دوزلتميشدی. کیتئیلین بونونداکی، قوللاری نین آغزینداکی، شالوارین یانی اوزونو گئدن قیرمیزی زئهلری ده چیخارميشدی. قیام اوندا اوتانیردی، یادیمدادی. من اونا - ساغلیقلا گئی، - دئميشدیم.

- هه، فرح، درزی اوندا اؤلچدو-بیچدی. هامیسی قایداسیندا اولدو. سونرا کیتئیلین قوللاریندان قیرمیزی زئهلری چیخاراندا، پارچادان چوخلو کسیمیش. گئینده گوردوم قوللاری گؤدکدی. دوزو، اوتانديغیمدان بیر سؤز دئیە بيلمە دیم. محمد عمی دوز یانیمدا دایانميشدی. ایندی گئیننده بیر آز چینیمی چکیرم کی، هئچ اولماسا پئنجگین قیسالیغی حس اولونماسین. اینان، بعضا قورخورام یادیمدان چیخار، قولومو بیردن بوراخارام، جماعت گولر اوستومه. هئچ عاغلیما گلمه ییب کی، قولومو چکنده چینیم آیری، بونوم دا باتیق گورونه چک.

چینیمدن داغ گورورولدو. بو دمده قیشقیرماق، هامییا جار چکمک ایسته بیردیم کی، ائشیدین، سیز ده ائشیدین: قیام حقیقنده دئیلنلرین هامیسی یالاندی. سئویندییمدن کورولدیم. قیام گولومسیه رک دئدی:

- اوشاقلیقدا بیر سئوینجیم گوزومده قالميشدی، فرح. دئسم گوله چکسن. ایندی اوزومه ده گولمه لی گورونور. آنانم بیر شالوار آلميشدی. لاپ اوستومیدی. دئیە سن، اوندا بشینجی سینیفده اوخویوردوم. بیر دفعه گئینیب گئتدیم مکتبه. سونرا سویندوم. گئیمه دیم کی، بولانیب-ائلیر. کندیمیزده تویلار اولوردو، نیشانلار اولوردو. دئدیم توپا-نیشانا گئنده گئینرم. آخی، هامی ائله یئرله تزه کوستیوم گئینیب گئیدردی. سونرا بیلیرسن نه اولدو، فرح؟ ائله بیل من هامی نین یادیندان قصدن چیخدیم. قیش شالواریددی. ایستی. مخمردن تیکميشدیلر.

یای گلدی کئچدی. ق بیرى صنیفه کئچنده گئیدیم. دار اولدو. بو یوم اوزانميشدی.

- آنان اؤلسون، آقیام، نییه ایندییه دهک یادیندان چیخیب گئیمه بیسن؟ - آنانم حیفسیلنه-حیفسیلنه گوزومون ایچینه باخدی. ایندی ده بئله. ائله بیل یئنه بیردن-بیره اوزانمیشام.

قیام بیردن قوللارینی اوزالدى. لاپ گولمه لی اول-دو. پئنجگی داها گئیمه یه قویمادیم. اما بیر آز یئنه گئیدی. محمد عمیه دئدیم. سریه بی بی ده بیلدی. سونرالار دئیردیلر کی، گرک درزيه دئیدی.

قیام اینستیتوتدان آلدیغی تقاودو سریه بی بی یه وئریردی. او دا بیغیردی. او پولا بیر پنچک آلدیلار. قیامین بونو ایله چینی دوزلدی. آما منیم بونوملا چینیم آیری بیتدی: بعضا مکتبدن لاپ تتر گلیب یئنه کنچیردیم سریه بی بیگیلین یاتاق اوتاغینا. بیتیردیم پنجره نین آغزیندا. قیام تراموایا مینینجه بآخیردیم اونون دالینجا...

* * *

بیزیم قالدیغیمیز اوتاقدکی ایری استولون اوستوندو سریه بی بی پالتار اوتولر، سفرح سالیب چورگیمیزی ده بو استولون اوستده یئیردیک. سونرا استول قیاملا منیم اولاردی. بیر طرفینه او ستول قویوب اوتوراردی، بیر طرفینه ده من. درسه حاضرلاشاردیق. ائله بیل سریه بی بیگیلین اتوی اولموشدو اوخو زالی، بیز ده اورانین دایمی اوخوجولاری. بعضا گنجه ساعت بیره کیمی اوتوروب یئرمیزدن ترنمیردیک. ائله بیل قیاملا منیم درس جدوه لیمیزده درسدن سونرا ستولدا گلیب اوتورماق دا مجبوری ایدی. آما بیز مجبوری یوخ، کؤنوللو اوتوروردوق. من همیشه قیامی اینتظار ایچینده گؤزله بیردیم. قیام گلیب چیخانا کیمی اوخودوقلاریم یادیمدا قالمیردی. اصلینده منیم درسه حاضرلاشماغیم قیام گلیب استولدا اوتورانان سونرا باشلا بیردی. من بونا عادت اتمیشدیم.

محمد عمی دئمیشدی، سیز کی، بئله حاضرلاشیرسی-نیز، گرک بیرینیز اورتا مکتبی مئداللا، او بیرینیز اینستیتوتو فرقلنمه دیپلومو ایله بیتیره سینیز. سریه بی بی ده دئمیشدی: آدام ستولدا نه قدر اوتورار؟ یورولمورسونوزمو؟ سیزین درسینیز درسدن سونرا باشلا بیر...

بیز ده قیزارا-قیزارا قیاملا بیر-بیریمیزه باخ-میشدیک.

سریه بی بی نین سؤزو بو دفعه لاپ یئرینه دوش-موشدو. ائله بیل دوغرودان دا، یازی درسیمیز باشلادی. استولون او بیرری تورفینده قیام، بو بیرری طرفینده من. ائله بیل آرامیزدا شهرلر، کندلر وار ایدی. بیز ده بیر-بیریمیزدن بیر نئچه کیلومتر اوزاق دوشموشدوک. مکتوبلاشدیق: منیم الیم اونون پوچتالیونو، اونون الی منیم پوچتالیونوم اولدو. قیامین آیردیغی دفتری استولون اوستده سوروتله بیردیک. او منه، من اونا. دانیشسایدیق، سس اولاردی. سریه بی بی ائشیدردی. او بیزدن بیر آز آرالی اوتوروب تزه پنجره پرده لرینه ایلگک تیکیردی. هم ده یازدیقلاریمیزی دانیشا بیلیمزدیک. آخی، او قدور ده آچیق دئییلدیک.

مکتوب

"...فرح، بیر شاعیرین شعرینی بیزیم اوغلانلار دفترلرینه یازمیشدیلار. من ده اونون اوزونو کۆچورتدوم.

محبت... نه دئییم بو اولوی آدا،
هامییا بیر گۆزله باوماپیر او دا.
بیرینه عمر-گون یولداشی وئریر،
باسقا بیرسینه گۆز یاشی وئریر...

دوز دئییر، ائله دئییلمی؟ من او چونجو میصراعنی ایستیردیم..."
"بس سن؟" سوالینی او وئرمه دی. آما من باشا دوشدوم. دفتر یواسجا سورتلندی.

جواب

"بو شعر ی بیزیم قیزلاردان بیر ی از بردن بیلیر. دئییردی کی، بو شعر ی یازان شاعیرین قسمتینه دۆردونجو میصرع دوشوب. اونا گۆره بئله یازیب، قیز اۆزگه سینی سئویر..."

مکتوب

"... فیکیر وئر حؤکمونه سن میصراعلارین،
دئییر: سو قویونون دییینده اولور.
حیف کی،
اورگی بعضی قیزلارین
باشقا اوغلانلارین جیینده اولور.
شاعیر بعضی قیزلاری دئییر ها! بوتون قیزلار اولایلمز."

دفتری یئنه ایتله دی منه. اوخویوب باشیمی قال-دیراندا گۆردوم دوز گۆزومون ایچینه بأخیر. ائله بیل دیلیمدن ائسیتیمک ایسته بیردی کی، من وفاسیز اولمایاچاغام. گولمگیم توتدو. یاخشی کی قولوم اونا توخوندو. سربه بی بی ده یاخشی کی سکسه نیب دیک آتیلدی. قیام ائله بیل منه گولمک اؤیره دیردی.

- ایینه الیمه باتدی، اوفف.

سریه بی بی او ساعت دا کیریدی. اورتایا سکوت چۆکدو. قیام الی ایله ایشاره ائله دی کی، جواب یاز. دئدیم: سن یاز. دئدی: یوخ، سن یاز. من ایصرار ائله دیم. دفتری قاباغیمدان اؤزو گۆتوردو.

مکتوب

" فرح، من هایانا گلسم، هاردا اولسام، سنین یانینا تله سیرم. گلیب سنی گۆرنده ائله بیلیرم، دنیادا بیر امین-آمانلیق عمله گلیر. من سنه دبلله هئچ بیر سۆز دئییه بیلمیرم. منجه، بعضا سوسماقلا دئییلن سۆز، دبلله دئییلن سۆزدن چوخ گوجلو اولور. منیم مکتوبوم دا سنله سوسماقلا دانیشماغیمدیر. گل، سوسا-سوسا دانیشاق».

دفتری سرعتله دی.

اوخویوب قورخدم. بیردن سریه بی بی بیلسیدی، نه دئیردی؟ اوزونه سونرا نئجه باخا بیلردیم؟ شا-ماما خالادان آیب دئییلدی؟ بیردن مکتبه ده ائشیدرلر؟ " سواللارین هامیسی بیردن-بیره معناسیزلاشدی. بیر یئرده اوتورساق دا، هایانا باخدیمسا گۆزومه قیام گۆروندو.

جواب

" نه دئییم، قیام؟ سن سوسا-سوسا دانیش، من ده سوسا-سوسا دینلیم. اینستیتوتونوزدان یاز. نابات آنانین چۆره یندن یاز. اوشاقلیق ایلریندن یاز. سن بیزه گلنه قدر سریه بی بی شاماما خالایا دانیشیردی "

مکتوبومو اوخویوب گولومسه دی. قلمی ساچلارینین آراسیندا گزیدیدی. اتوین تاوانینا باخدی. ایوان قاپیسینا دا. اورگیندن نه کئچیردیگینی دئییه بیلمه-رم.

مکتوب

" آمریکانین هانسی پرئزیدنتتیه دئیشدی کی، دنیادا ان جانسیخیجی بیر یئر وار، او دا آغ ائودی. مندن سوروشسایدیلار، دئیردیم: دنیادا ان اورک-آچان بیر یئر وار، او دا محمد عمیگیلین ائویدی».

سوالیما جواب یازمامیشدی.

" نه اتمک ايسته بيرسن، قيام؟ "
البتته، نه اتمک ايسته ديني باشا دوشوردوم.

مکتوب

" دتمک ايسته بيرم کی، فرح، هر کيم سئويرسه، دنيا دا ان مدنی آدمدی. کيلا بلاريندان، موليلمردن داها چوخ محبت آداما مدنيت اویره دير. محبت آدمی مجبور ائله بير کی، او، هاميدان ياخشی اولسون، اوستون اولسون، مدنی اولسون.
من اولر بله دئييلديم: ايندی اوزومو هئی تومارلا بيرام. ساچیمی دارا بيرام. بعضا اوزومه او قدر سيغال چکيرم کی، سونرادان خلوتجه گنديب گوز گويه باخاندا، اوزومون اوزومه گولمگيم توتبير. يادينا دوشورمو، من کندن باجيمگيله تزجه گلنده، منه باخيب نئجه گولموشدون. سونرالار سنین هر باخيشين منه درس اولدو. ساغ اول، فرح "

قيام هر شئی دوز دئييردی. ائله من ده اونون وضعيتينده ايديم. هميشه اوزومو نظارت آلتيندا ساخلایيرديم. هاميدان داها چوخ قيامين خوشونا گلکم ايسته بيرديم.
تبسومله قياما بير ده باخديم. داها هئچ بير شئی يازماديم. «مکتوب - دفتری» آغ يولا سالدیم. او يازدی.

مکتوب

" بيری وار ایدی، بيری يوخ ایدی، دنيا دا محمد عمی نين بير ائوی وار ایدی. محمد عمی نين بير قيز قوهومو دا وار ایدی، اونون آدی فرح. سونرا دا دنيا دا بير سريره بی بی وار ایدی. اونون دا دنيا دا بير يتيم قارداسی وار ایدی. آدی قيام. فرح اورتا مکلبده، قيام اينستيتوتدا اوخويوردو. اون-لارين ايکيسی ده بير ائوده قاليردی. ايکيسی ده اؤز قوهومونون يانيندا. بير-بيرینی سئويديلر. هئچ کسین بوندان خبری يوخ ایدی. قيام اورگینی قيزدان گيزلتمک ايسته بيریدی. نهايت، جسارته گلدی و هر شئی آچيب دئدی.
محبت...

بيرينه عمر-گون يولداشی وئيرير...

دفتری گوتوروب قويدو اللريمين اوسته. اوخودوم، اوزو ده بير نئجه دفعه .

سئودییگی سانکی ایلک دفعه حس ائدیردیم. سئومک بلکه ائله بودور؟ محبت دئییرلر - بو، او دئییل کی؟ آخی، منیم محبتیم هئچ کسینکینه اوخشامیر. ایندییه قدر ائشیتدیگییم، کتابلاردا اوخودوغوم محبتلر بئله اولماییب. گۆره سن، نییه بئله اولماییب؟ بلکه، هره نین سئوگیسی بیر جوره اولور؟ دونیادا بیر سئوگی اولسایدی، اونون دا حقیقنده بیر دفعه دانیشاردییار، بیر دفعه ده رومان یازاردییار، قورتاریب گئدردی.

گۆره سن، من قیاما گئتمه سه م، او، مجنون اولوب چؤلره دوشرمی؟ اصلینین کرعمی کیمی ساغلام دیشلرینی حکیمه بیر-بیر چکدیررمی؟ شئخ سان کیمی گئدیپ دونوز اوتارارمی؟ فرهاد کیمی کولونگو اؤز سینه سینه چیرپارمی؟ یوخ، هئچ قویاراممی؟ منه بیردن-بیره ائله گلدی کی، قیام دا اونلارین وضعیتینو دوشه بیلر.

بیلسیدیم کی، دفتریم هئچ کیمین اینه کئچمه یه جک، دنیادا بوتون سئولرین سیاهیسینی توتاردیم.

اوریمه غریبه فیکیرلر دولوردو. قیام ائله بیل منه سئومک اؤیره دیردی، سئولرین قایغیسینی چکمک اؤیره دیردی.

جواب گۆزله بیردی. نه یازاجاغیمی بیلمیردیم. سریه بی بی قیامی چاغیردی:

- گل، بو پردنی آساق، آ قارداش. صاباحا قالماسین. قالدخدی. دفتر-مکتوبو اؤز دفتریمین آراسینا قویوب ییغیشدیردیم.

اونلار پنجره پرده سینی آسدیلار. تزه دن اوتانماغا باشلادیم. منه ائله گلیردی کی، بیر پردنی آسان قیام، او بیرری پردنی گۆتورموشدو. بیزیم آرامیزدا اولان پردنی.

گون اورتاوستو قایمیزین آغزیندا شاماما خالا ایله قارشیلاشدیق. بیزدن چیخیردی. گوله-گوله منیم قولوما گیریب تزه دن قاییتدی ایچری.

سریه بی بی بؤیوک ستولو تامام سؤکمودو. تاختالاری نین آرالارینا قاینار سو تۆکوب درمان سپمیشدی. منی گۆرن کیمی گولدو، تئز ده جیدیلشدی.

او بیرری اوتاغا کئچیب پالتاریمی دیشدیم. ستول یوخ ایدی دئییه اوتاق بیره-ایکی بؤیوموشدو. سانکی اوتاقدان بیر ستول چیخماییب، هر نه وار ایدیسه، هامیسینی بوشالتمیشدییار. اوتاق بیزیم مکتبه کی ایدمان مئیدانچاسی بویدا اولموشدو.

سریه بی بی اوزونو شاماما خالایا توتوب دانیشیردی:

– بیزیم ائوده هئچ مطبخ بؤجگی اولمازدی. ساغ اولسونلار، قیاملا فرح، ستولا او قدر اوتوردولار کی، بو زهیرمارا پئیدا اولدو. درسدن گلندن گئجه یاریسینا قدر. آز قالیردیلار، لاپ گئجه سحره کیمی ده اوتورسونلار. نه قدر اوخوماق اولار!

دئییرلر، مطبخ بؤجگی ایستیدن عمله گلیر. فرح اوتوران طرفده، قیام اوتوران طرفده بؤ-چکلر اؤزلرینه یووا دوزلدیلر، او قدر بالالاییلار کی، تاختانی قالدیراندا مات قالدیم. استولون قالان هئچ هاراسیندا مطبخ بؤجگی نین یوواسی یوخدو. بو گون سحر گئدیب اجراخانادان درمان آلمیشام. بیر ده، آ شاماما باجی، بو بؤجکلر نئجه برک قاچان اولورموش! دالالارینجا آتلی دا دوشسه، چاتماز.

سریه بی بی گوله-گوله دانیشسا دا، اونون گولوشوندن ناراضیلیگی دا بیلینیردی. او، مطبخ بؤجگینی پیسله مکله منی ده دانالایردی. من بو بؤجکلردن کتاب، چاتامین ایچینده گؤرموشدوم. اوندا بوتون گونو اؤزومه گله بیلمیشدیم. دیکسینمیشدیم. سریه بی بی اوندا دا دانلامیشدی کی، مطبخ بؤجگیندن آدم قورخار؟!

قیزارمیشدیم. شاماما خالا الینی باشیما چکیب، کؤنلومو آلدی.

– سیز نئيله یه سینیز، قیزیم، بو مطبخ بؤجگی ائله اوزلو شئیدی، اؤز-اؤزوندن عمله گلیر. اوزونو سریه بی بییه توتدو:

– آ سریه، به درس لرینی اوشاقلار هاردا ائلسینلر؟ اوخوماق ائله بیلیرسن آساندی؟ من اونبیلیگی بیترممیش نیشانلاندیم، سونرا دا بیر ایل چکمه دی کؤچوردولر. والله، ایندی ائله پشمانام! اوتوروب ائوده کیشی نین ماعاشینا بأخیرام. کول منیم باشیما! وقتینده باشا دوشسیدیم، ایندی قولتوغومدا پورتفتل، اینستیتوتدا درس دئییه نین بیرى ده من ایدیدم.

مکتبی قورتارمامیش اره گئندن قیزلارا منیم یازیغیم گلیر. سونرا تپه لرینه دئییه جکلر. سن اوخو، قادان آلیم، گئت درسینی اوخو!

شاماما خالا صولج طرفدارى ایدی. نه وقت بیزیم ائوده بیر سؤز اولسا او ساعت ظارافاتا سالیب هر شئی آسانجا حل ائلیردی. سریه بی بی محمد عمی نین ایشدن گئج گلمگی نین اوستده کوسنده ده، شاماما خالا محمد عمی نین طرفینه کئچیر، هر شئی سریه بی بییه باشا سالیردی. سونرا ایشلر قایدایا دوشوردو. ائله بیل شاماما خالا بوردا بیزیم قونشوموز یوخ، هم ده طرفکشیمیز ایدی. آدم اورک سؤزونو ده اوندان گیزلتمک ایستمیردی.

سریه بی بی محمد عمی ایشدن ائوه گئج گلنده کوسدویو کیمی، من ده قیام درسدن گئج گلنده کوسمک ایسته بیردیم. أما اوزه وورا بیلیمیردیم. بیر دفعه شاماما خالایا دئمک ایسته میشدیم. سونرا یادیما دوشموسدو کی، قیامین طرفینه کئچه جک، بلکه ده دانایاجاق کی، بئله شئی ائلمه. او طلبه دی... سریه بی بییه ده همیشه دئییردی کی، محمد قارداش حکومت آدامیدی. ایشچیدی...

ایکی گون قیاملا من استولسوز قالدیق. آنجاق هئی بیر-بیریمیزه باخاندا گولومسه بیردیک. سونرا هاردا بیر آز چوخ اوتوروردوقسا، دئییردیک، داها بسدی، قالخ، مطبخ بؤجگی عمله گلر. قیام منه سؤز آتیردی، من قیاما.

* * *

آخشام قطاری ایله نابات آنا شهره گلدی. ایری، قیرمیزی گوللری اولان خورجون گتیرمیشدی. هئج کس قارشیلامامیشدی. گلدیگینی ده هئج کس بیلیمیشدی.

— ائله بیردن اورگیم ایسته دی، گلدیم، — دئدی. یانیندا میلیسونئر گلمیشدی. خورجون دا اونون الینده. محمد عمی نین میلیسیونئرلریندن ایدی. قطاردان دوشن کیمی نابات آنا اوندان محمد عمی گیلین ائولرینی سوروشوب، او دا دوشوب یانینا گتیرمیشدی. اولجه سریه بی بی ایله، سونرا دا قیاملا قوجاقلاشیب اؤپوشدولر.

— باخ، بو فاطمانیسه خالایین عوضینه، بو، قیزبس خالایین عوضینه، بو مسمی نین، بو، سلطان خالایین، بو دا، دردین آلم، باللی خالایین عوضینه...

قیام دا آناسی نین اوزوندن اؤپدو. نابات آنانین گؤزلری دولدو. سونرا ائله بیل کیمسه اونو قیام-دان زورلا آبیردی. أما ایکسی ده یان-یانا اوتورموشدولار. داها نئیلیه جکلرینی بیلیمیردیلر. بیر-بیرینی تاپیب اؤزلرینی ایتیرمیشدیلر. من نابات آنانین دوز گؤزونون قاباغیندا دایانمیشدیم. نهایت، منی گوردو و قوجاقلایب اؤپدو. سونرا دا تله سیکده قیرمیزی خورجوندان ایکی-اوچ قاتلاما چیخاردیب وئردی میلیسیونئر.

— باخ، گؤنورمه سن اینجییرم، — دئدی. میلیسیونئر ده اونون خاطرینی قیرمادی.

— نچلنلگین قاینه سی وئرن شئی نه حقیم وار گؤتورمگیم؟ — میلیسیونئر سریه بی بی نین اوزونه باخیب قیزاردی.

- آنام-آتام، آ قیام، آدم دا آناسینی بو قدر اونودارمی؟ گله نی بیرجه مکتوب یازیسان؟ —
 قیامی آباق اوستو دانلاماق ایستسه ده اؤز-اؤزون:
- یقین درس‌لری آغیردی، آناسی اؤلسون، — دئییب تئزجه ده باغیشلادی.
- من قیامین اوزونه باخدیم. او دا منیم. منه یازدیغی مکتوبلاری یادینا سالماق ایسته دیم. گرک او گئجه نابات آنایا دا مکتوب یازیدی، من یادیم سالایدیم.
- قیام آناسی نین قوللاری آراسینا قیسلمیشدی. بیر-بیرینه اوخشییردیلار. ایکسی ده گۆزلریندن گولوردو. نابات آنایا منی سوروشدو:
- دردین آلیم، آ قیام، بودومو محمد اوغلمون قیزی؟
- یوخ، آی جیژی، قارداشی قیزی.
- نابات آنایا ساچلاریمای سیغال چکیب بیر قیاما باخدی، بیر ده منه. اورگیندن نه کئچدیسسه، خیلی دوروخدو. اوچوموز ده بیر-بیریمیزه باخدیق.
- سریه بی بی مطبخه گیردی.
- آی جیژی، — او دا قیامین دیلی ایله دئییردی. — ائوده داها نه قالدی؟ اؤزون قایداندا نه ییئه جکسن؟ هامیسینی دولدوروسان قیرمیزی خورجونا.
- قیزیم، اورگیم ایستیه نی یوخ، گوجوم چاتانی گتیرمیشم. والله، قیامسیر نه یییرم، بوغازیمدان اؤتمور. ماشالله، بویونا-بوخونونا قوربان اولوم. گۆزوم آیاغی نین آلتینا، ایندی کورگینده بیر قوشون گیزله نیر.
- قیامین محمد عمی نین کیتلیندن تیکدیردیگی پئنجک مطبخ قاپیسی نین دالیندو آسیلی دوروردو. او وقتدان گئیمیردی. آنجاق آخشاملار درس اوخویاندا آرابیر چینیینه سالیردی. بو دفعه گۆزونه ساتاشان کیمی — اونو بری وئر گۆروم، — دئدی. — آ فرح! آی جیژی، بیر درزی منیم باشیما اویون آچمیشدی. فرح ده فیکیر چکیرمیش. سن منیم بویومو-بوخونومو دئییرسن. گۆر بوردا منه نه لر دئییرلریمش.
- نابات آنایا بیر شئی باشا دوشمه دی. اؤزوم هامیسینی آچیب دانیشدیم. هم ده گوله-گوله. گاه درزییه، گاه دا قیاما لاغ ائله یه-ائله یه.
- نابات آنایا توتولدو. خیلی دینمه دی.
- آناسی اولموش قیام تئله سین، — دئدی. — او درزی صنعتکار دئیلمیش، قیزیم.

کئچمیشده کور قیراغیندا دلک قاسیم ادلی اوستا اولوب. مهدی آغا همیشه اوزونو اونا قیرخدیارمیش. بیر گون ایش ائله گتیریر کی، آغا، دلک قاسیمین داییمی چوبان قارانی سورونون دالیندا یاتدیغی یئرده گوللیله وورور. قبری ایندی ده آغ یال دئیین یئرده دی. کورون او تاینده، وورولدوغو یئرده. چوبان قارا چاخ ایگید آدام ایمیش. بیلرله آراسی اولمازمیش. اوزوندن قاراولی دوزلدیب بیلری اوردایوردا لاغا قویارمیش. کند ده اونی چوخ ایسته یردی.

سونرا چوبان قاراین قوهوملاری ایله مهدی آغانین قوهوملاری قانلی-بیچاق اولورلار. کنده هامی گۆزله بیرمیش کی، گۆرسون، مهدی آغا بو دفعه اوزونو کیمه قیرخدیراجاق. او، دلک قاسیمی ائوینه چاغیرتیراندا قوهوملاری دئییرلر: گتتمه، آغا سنی چکییه آپاریر. مهدی آغانین دا آداملاری اوسته دوشور کی، بوغازینی نییه دوشمین اولگوجونه وئیررسن؟ دلک قاسیم دا، مهدی آغا دا هئچ کسین سؤزونه باخمیر. اما هر ایکی طرفین آدامی یاراقلی-یاساقلی پوستودا دورورموش.

دلک قاسیمین آناسی اوغلونا قارغاییر کی، سن منیم قارداشیمین قانینی یئرده قویسان، اؤز قانینا بلنه سن.

مهدی آغا باشا دوشوردو کی، دلک قاسمی چاغیرتدیرماسا، جماعت دئیر قورخدو. کندین گۆزوندن دوشردی. دلک قاسیم گتتمه سیدی، اوندا دا کند دئیردی، بو قورخدو. کنده دانیشیردیلار. دئییردیلر، دلک قاسیم کیشی نین اوزونو سابونلاییب اولگوجو چکیر. بوغازینا گلنده رنگی قاجیر. آگاپیاق آغاریر. مهدی آغانین آروادی قیشقییریر کی، آی قاسیم، ال ساخلا، ائویمی بیخما! ائله بیلیر، داها ایش-ایشدن کئچدی. کنده جماعت هر دفعه دلک قاسیمین آغانین ائوینه گتتدیگینی ائشیدنده گۆزله بیردی کی، بیر قان دوشه جک.

دلک قاسیم بیر یئرده دئییمیش کی، من بیلیرم، مهدی آغا منیم دوشمن ایمدی. داییمین قانی گرک اوندا قالماسین. اما من اؤز صنعتیمه خیانت ائله یه بیلیرم. منیم ایلمده اولگوج بوغاز کسمک اوچون بوخ، اوز قیرخماق اوچوندو.

بو سۆزه گۆره دلک قاسیمین آناسی ناخوشلاییر، یورغان-دۆشه یه دوشور. ایلر خستسی اولور. سونرا آرواد درددن چاتلاییب اولور. دلک قاسیم اؤز قوهوملاری ایله دوشمن اولور. اونا چالدیریلر کی، بیربولوق جانینی قورتارماق اوچون مهدی آغا سنی ده دایین کیمی وورماق ایسته ییر. اؤز قوهوملارین دا سنی ووراجاق. دلک قاسیم ایکی دوشمن آراسیندا قالیر.

بیر دفعه آغانین اوزونو قیرخدیغت یترده رنگی یئنه آغاپیاق آغاریر. اولگوجو گتیریب آغانین دوز بوغازیندا ساخالاییر.

— آی قاسیم، نئینیرسن؟ — مهدی آغا اوزونو ایترن کیمی اولور. سونرا گؤرور یوخ، دللک قاسیم هئچ نه ائلمک ایستمیر. کیسینی آیاق اوسته تر باسیر. الیندن اولگوج دوشور. اوزو ده اولگوجون دالینجا ییخیلیر یئر. ائله اوراداجا کئچینیر...

بیر دوسمه نین الینده توفنگ اولوب، او بیرى نین الینده اولگوج. بیرى توفنگله یوخولو چوبانى کورگیندن ووروب، او بیرى اولگوجو همیشه دشمن بوغازیندا گزدرسه ده، سؤزونون بییه سی اولوب. پشه سینه خاین اولماییب.

" اولاندا دا دللک قاسیم کیمی اولاسان " — ایندی ده بو مثل جماعتین دلیینده دی، دردین آلیم.

درزییه لاپ نیفرت ائله دیم. نابات آنانین صحبتی آدمی نئجه دییشیر، تاثیر ائله ییر. گۆره سن، بیزیم مکتبده نییه بئله درس لر کئچمیرلر؟ نابات آنا قیاما آیریجا باغلاما وئردی.

— دردین آلیم، بو دا سنین یولداشلارییندی، — دئدی. — ائله ائودن آیریجا قویموشدوم. بلکه، یولداشلاریندان بیر آناسیزی، بیر یتیمی، کیمسه سیزی وار؟ آبار.

نابات آنا ائله دئدی، ائله بیل اونلاری چوخدان تانییر، آدلارینی بیلیر، پایلارینی دا اونا گۆره آیریپ. آناسیزا آنا، یتیمه اتا، کیمسه سیزه کیمسه اولماق ایسته ییر. بوتون کۆنلوقیریقلارین کۆنلونو آلماق ایسته ییر، باشینا سیغال چکمک ایسته ییر. اوزونده کی تبسومدن، گۆزونده کی قایغیدان، اللری نین حرکتیندن ده بونلاری اوخوماق اولوردو. بورا نابات آنانین اؤز ائوی اولسایدی، بلکه ده، هامیسینی اؤز یانینا چاغیراردی.

— اوغلوما دا قوربان اولوم، اونون یولداشلارینا دا. — بو سؤزو نئچه دفعه دلییندن ائشیتیمیشدیم.

نابات آنا چوخ ساده ایدی. آدام هئچ وقت اؤزونو اونون یانیندا قیسیمیر، راحت نفس آلیردی. تکلیکده نئجه سنسه، اونولا بیرلیکده ده ائلجه اولوردون. او یوخ اولموردو، یوخ، عکسینه، سنی ایتمه یه قویموردو. بوتون نابات آنا یاشیندا قادینلارا آدامدا حسن — رغبت یارانیردی.

نابات آنا سربه بی بیدن اجازه آلمیشدی، من قیاملا بیرلیکده طلبه یاتاقخاناسینا گئدیردیم. " وار، آنا، وار. آناسیزی دا، یتیمی ده، کیمسه سیزی ده ". یاتاقخانانین قاپیسیندان ایچری گیرنده قییا-مین بو سۆزلرینی خاطرلادیم. اوتاقدا اوجابوی، چالساجلی بیر کیشی پنجره قاباغیندا دیانیب هارا ایسه باخیردی. الینی آراخاسیندا چارپازلامیشدی. آیاغینداکی چکلین بورنوندان باش بارماغی قیراغا چیخمیشدی. کۆننگی نین یاخاسی تامام آچیق ایدی. ایتی چنه سی نین آلتیندا قارا ساپلا تیکلمیش توند قیرمیزی دویمه قالمیشدی. بوینودان کۆننگین ایچینه دوغرو چاپیق اوزانیردی. اورتادا قویولموش استولون اوستده یاریمچیق کتاب، بیر آز پئندیر-چۆرک قیریتیلاری. «یقین ایندیجه چۆرک بییب بیغیشدیریب»، - دئدیم. اوتاقدا اوچ دنه ده چارپایی واردی.

- بابا، پنجره دن تبریز گۆرونورمو؟ - قی-یامین سسینه اوغلان دیک آتیلدی. کۆننگی نین توند-قیرمیزی دویمه سینی باغلیا-باغلیا:
- سالام... باجی، گلین آیلشین. - منه مراجعت ائتدی.

قیام چارپایی نین اوستده اوتوردو، منه ده بیر استول چکدی. - اوتور، - دئدی. - سونرا اوزونو منه توتدو.

- فدایدی. اینقیلاجی. بیلیرسن، نه قدر شکیللری وار؟ آت اوستده توفنگ چییننده، پاترونداشی. اون یئد-دینجی ایلده پتئربورقدا اینقیلاب ائله ین فعله-عسگر ماتروسار کیمی. تبریز عادت ایله او، بیزه «بابا» دئییر، بیز ده اونو «بابا» چاغیریریق. بیزیم «بابامیزدی». اینستیتوتوموزدا ان یاشلی طلبه دی. بیزیم یاشیمیزدا سنگرلرده ووروشوبدو.

" بابا " بیر منیم اوزومه، بیر ده قیامین اوزونه باخیب معنالی-معنالی باشینی بولادی.

- گۆرونور، قیام، گۆرونور، هایانا باخیرام، تبریز گۆرونور...

قیام بیزی تانیش ائله دی.

- اصل آدی ضربه لیدی.

" بابا " ال اوزادتدی. سونرا دا گئدیب قاپی نین آغزیندا آیاغینداکی چکلگی دیشدی. «یقین او بیر یولداشلارینیکیدیر»، - اؤزلوگومده دوشوندوم.

قیام باغلامانی چارپایی نین اوستده آچدی.

- کنددن گلیب، «بابا». فتیر، پئندیر، قاتلاما، یومورتا. انا اؤز و گۆندردی. دونن گلیب.

" بابا " سانکی قیامین دئدیکلرینی ائشیتمیردی. بایاکی فیکیرلریندن هله آیریلمامیشدی.

— قیام، فرح باجییا بأخیرام، یادیمما چوخ شئیلر دوشور. آنام-باجیم اولسون. ائله اوتانیر، ائله قیسیلیر، ائله بیل دانالاییرلار. باجیم، گرک بیزیم قیز-لار بئله اولماسین.
 نئی ایسه خاطرلامیش کیمی گئیش آلنینی قیریشدیریب، قاشلارینی قاشیدی. قیام سونرا منه دئدی کی، بو، «بابا» نین عادتیدیر، همیشه یادینا بیر شئی سالماق ایسته ینده بئله ائله بیر.

— اوکرایننا شاعیری لئسیا اوکراینکا حقینده دئییدیلر کی، بو خسته، زیف قیز اؤز اسرینده یتگانه کیشی اولوبدو. ائله بیل بیزیم قهرمان قیز باره ده دئییلر بو سؤزو. شاهسون قیزی سریه...

قیامین خواهیسی ایله «بابا» گتیریب آلبومندان منه بیر نئچه شکیل گؤستردی.

— باخ، بو سعدالله ادلی بیر جاوان مغنی ایدی. فدای. سنگرلرده بیر ده گؤروردون، گولله لرین سسینه اونون ماهنیلاری قاریشدی. اوخویوردو. فدایلرین احوالی-روحیه سینی قالدیریردی. او، فیلامونیا صحنه سی نین یوخ، دؤیوش چؤللی نین مغنیسی ایدی. اونون سسینی میکروفونلار یوخ، توفنگلردن چیخان گولله لر یاییردی. گولله لر اونون ماهنیسی نین داوامی اولوردو. گولله لرین سسیله اونون سسینده بیر اوخشارلیق گؤروردوک. ایکسی ده قلبه دئییردی.

— "بابا"، او ایندی هاردادی؟

قفیلدن سؤزونو کسدیگیم اوچون ده اوتاندیم.

— بوردا، شیمالی آذربایجاندا. او دا اینستیتوتدا اوخویور. طلبه دی.

من شاهسون قیزی سریه نین ده شکلینه باخماق ایسته دیم. دئدیم: «گؤسترین». «بابا» یئنه آلنینی قیریشدیریب قاشلارینی قاشیدی.

— اونون شکلی یوخدو. بیزیم قهرمانلارین شکلی ایتدی-باتدی، فرح باجی.

آریا بیر آنلیق سکوت چؤکدو. سونرا یئنه اؤزو پوزدو.

— سریه نین شکلی منیم گؤزلریمده قالب. خاطریمده، یادداشیمدا قالب. اونو گؤرنلرین گؤز-لرینده قالب. من بیر رسام تاپیب اونون شکلینی چکدیره جگم. هئج اولماسا شکلی اونا اوخشاسین.

سریه عادیجه آذربایجانلی قیزی ایدی. اورتابویلو، قارابوغدایی. ساچلارینی سلیقه ایله دارا یاردی. چیینینده توفنگ. بعضا آت بئینده، بعضا ده پیادا. آنادیل قوشو کیمی «وطن! وطن!» دئییردی.

قیام ائله قولاق آسیردی، ائله بیل بو جنوبلو اوغلانی ایلک دفعه گۆروردو. ائله بیل هئج وقت اونون صحبتینه قولاق آسامامیشدی. گۆزلرینی پنجره یه زیلله ییب ترپیمیردی. کیرپیگینی ده قیرپیمیردی.

ضربه لی بوینوندان کۆیگی نین ایچینه دوغرو اوزانان چاپیغی گۆستریدی:

— سربه یه آتیلان گولله نین یئردی. او منیم قوتسال غمیم اولوبدو. یادیم گلیمیر.

— بو طبعیدیر، «بابا». — قیام گۆزونو پنجرهدن چکیب باشینی قالدیردی.

" بابا " نین جینگیتیلی سسی آرایا چؤکمک ایسته ین سکوتو پوزدو.

— قوی ایندی سیزه بیر یاخشی جای دملیم. تبریز چایی. باجی نین دا فیکری داغیلین، — دئدی. — سیز شاهسئون قیزی نین گنجلیینه اوخشاییرسینیز. بلکه ده، هئج بو باره ده دانیشمازدیم. یادیم سالدینیز.

او، چای اوچون ائشیه چیخاندا باشقا بیر اوغلانلا قاپیدا توقوشدو.

— قیام، پریوتت. " بابا " نین قولتوغونون آلتیندان زورلا کئچدیم. بو باجی کیمدیر؟ — منی سوروشدو. اورگیمده «نه اوزلو اوغلانندی» دئدیم. ایسته دیم قیاما دئییم کی، دور گئدک، ایندی نابات آنا بیزی گۆزله بیر. هم ده سیخیلا-سیخیلا نه قدر اوتورماق اولار؟ بیردن قیامین گولوش سسی منیم دومانلی فیکریمی داغیتدی.

— گورجوستاندان گلیب. بیر آز اوزدو اوغلانندی. اما بیلیم نیه خاطرینی چوخ ایسته بیرم.

چیینینه ووروب:

— تانیش اول، ه، — دئدی. — بیزیم قوهومدو. اؤزو ال اوزاتدی.

— آدیم حاتمیدی، باجی. اؤزوم ده گورجوجه الا بیلیرم. قامارجوبا، قاتسو، گئناسوالی.

گولوشدولر. حاتم باغلامانی گۆردو.

— بونلار هاردانندی؟

— آنام گۆندرییدی. اؤزو ده گلییدی، باجیمگیلیدی.

منه ائله گلیردی، اوزوم اود توتوب یانیر. هامیسی دا منه باخیردی. ائله بیل قیام منی بورایا اوتاندیرماغا گتیرمیشدی.

— من ریاضیاتچی بابایام. قوی بیر دورمک بوکوم، سونرا مسئله نی ان کسه یوللا حل ائدریک. باخ، بئله.

دیشله یندن سونرا اوزونو منه توتدو:

- باجی، " بابا " يلا بو قیام قاراقاباقدیر. اوتوراندا دا مثبت قهرمان کیمی اوتورورلار. دوم-دوز. من دئین-گولنم. پاخیلیقلاری توتور. دئییرم، سونرا، قاتلامایا...
- قورخما. جانی نین قدرینی گۆر نجه بیلیر. - قیام منیم اوزومه باخیب گولدو. - حاتم، آدم سنین کیمی چوخ دانیشیب ائله ینده زهر ده اونا تاثیر ائلمیر.
- نه؟ نه؟
- سوکراتی(سقراط) تانییرسان؟
- نییه تانییرام. سنین اوشاقلیق یولداشین اولوب.
- باخ، همین سوکرات، آنتیک دؤورون ان بؤیوک فیلسوفو. حبس اولوناندان سونرا اونا اولوم حؤکمو کسلیب. اوندا بله لرینه زهر وئیردیلر. سوکراتدان خواهیش ائله بیرلر کی، زهر ایچندن سونرا دانیشیب-ائلمه سین. هیجان کئچیرمه سین، اورکن گولمه سین، زهر تاثیرینی ایتیرر. سوکرات دا اونلارین خواهیشینی یئرینه یئتیریر.
- ائلدیرسه، زحمت چک، او بیر قاتلامانی دا اؤتور بری. - حاتم جیدی دئدی: - آما سوکراتی سالدین گؤزومدن. من اولسایدیم، عکسینه، گولردیم.
- " بابا " نی سسله دی:
- سنین چای دمله مگین دؤندو ایتتیقرال آچماغا.
- " بابا " دا گولدو، قیام دا.
- باجی، بونلار کی دانیشدیلار، صحبتلری باشلاییر انساندان، دنیادان، آخیردا دا گئدیب چیخیرلار یونانیستانا. بیر تاریخچیدیر، او بیر ده ادبیاتچی. نه بونون تاریخدن خبری وار، نه اونون ادبیاتدان.
- قیاما گۆز ووروب سؤزونه داوام ائتدی:
- ایکسی ده فلسفه درنکینه گئدیب-گلیرلر. ائله دئییرلر، بیر فلسفه فاکولته سی آچیلار، اوردا اوخویاق. او دا یوخدو. قالیلار داشینا-داشینا. بیئیمی-باشیمی آپارییلار.
- " بابا " دا گولدو، قیام دا.
- " بابا " ، بیز گئتدیک. فیروزا سلام دئین. قیام منه باشی ایله ایشاره ائله دی کی، گئدک. حاتم پرت اولدو.
- نه؟ فیروزا سلام؟ قوی گل سین، دالاشماسام یاخشیدی. نییه گولورسن، " بابا؟ " اونو دانالماق عوضینه، سونرا دوشورسن اوستومو. - حاتمین اورگی او قدر آچیق ایدی کی، نه بیلیردیه، هامیسنی دانیشماق ایسته بیردی.

— آی حاتم!

" بابا " نه قدر قاش-گوز ائله دیسه، حاتم گورمک ایستمه دی.

— یئنه دئییه جک کی، سبرری ساخالایان دئییل. ساخالایب گوروما آپاراجاغام؟ قیام... باجی دا منی باغیشلا سین...

حاتم ایسته دی کیریسین. سونرا یئنه اؤز-اؤزویله باجارمادی:

— فیروز گوروشه گندیب. " بابا " نین آیققایسینی گئییب، قالمستوکونو تاخیب. منیم ده بیر شوئسارسکی ساعتیم وار. ددم محاربه وقتی بئرلیندن گون-درمیشدی. تاخیب اونو قولونا. ایندی یقین قیزین یا-نیندا لووغالانیر کی...

— حاتم... — " بابا " یئنه اونون سوزونو کسمک ایسته دی... اولمادی...

— ایه، جانین اوچون، قیام، بیر یاخشی اوتوقلمیم(خود نویس) وار ایدی. بیر گونلویه ایسته میشدی، من ده وئردیم.

ایندی دئییر، قیزین خوشونا گلدی، باغیشلادیم اونا. هامیمیز گولوشدوک.

— ایندی ده ساعتی باغیشلایاجاق. تیپدی. کؤیگی نین قولونو قالدیریب ساعتینا باخماق ایسته دی. یقین عادت ائله بییمیش. پرت اولدو.

منیم فیروزدان خوشوم گلدی. حاتمین اورگی-آچقیلیغینی دا بیندیم. قالخدیق.

— کۆپک اوشاغی. ویجدانسیزلار، بیناموسلار. یئکباشلار...

قیام فیروزو سسیندن تانیدی. خَیْطْده سالاملاشدیلار.

— نه اولوب، آیه؟ نه گازدی-گازدی دانیشیرسان؟ فیروز منی گورن کیمی سسینی یاواشیتدی. خجالت چکن کیمی اولدو. — باغیشلایین، — دئییب الینی نازیک ساری بیغیندا گزدیردی. سونرا دا کؤکس اؤتوره رک دئدی:

— قیبرستانلیقدا یاخشی مقبره لر وار ایدی. بیل-میرم گورموشدونمو؟ تراکتورلا ووروب اوچوروبلار. اوستو قدیم الیازمالاری ایله دولو قیبر داشلارینی غیریپ تۆکورلر. بو حیوانلار باشا دوشمورلر کی، اونلارین هامیسی بیزیم قدیم یازیلی آبیده لریمیزدی. او ناخیشلار، هؤزگورلر، تیکیلیرلر، یازیلار مدنیت تاریخیمیزدیر. بیردن یومشالیدی. ائله بیل دولو بولود ایدی، یاغدی، قورتاردی. دنیا یا بیر آیدینلیق چؤکدو.

— قیام، نه یاخشی؟ — سوروشدو. ائله بیل ایندیجه اسیب-جوشان او دئییلدی.
 — انام قوناق گلیب شهره. بیر آز کند نعمتلی گتیرمیشدیم. بایقاندان بوردا ییق. تله سیرم. ساغ اول، فیروز.
 قیام ال توتوب آیریلاندا دئدی:
 — فیروز، کیمسه دئییبدی کی، بیر یاریمچیقلا رلا، بیر ده اوزدولرله مبارزه هله اوزون مدت قالاجق.
 فیروز قولوندا کی ساعتی آچا-آچا گتدی یاتاقخانایا. من اوزومو ساخالایا بیلمه ییب گولدوم.
 — قیام، سن بوتون دنیانی منه باغیشلایارسانمی؟
 — گرک حاتمندن اجازه آلیم.
 قیام سانکی هر گون، هر ساعت دیشیردی. شهره گلدی کیری ایلک گونلری خاطرلا سایدی، اوز-اوزونه گولونج گورونردی. من همیشه قیاما باخاندا، ایکی قیام گلیب دوروردو گوزلریمین اؤنونده. من بیرینی اؤیره دیردیم، بیریندن اؤیره نیردیم. بیرى مندن اوتانیردی، بیریندن من اوتانماغا باشلاییردیم. بیرى هر شئیّه وائّه اولوردو، بیرى هر شئیده معنا آراییردی.
 ائوه چاتیب پیلله لری قالخدیغیمیز یئرده، ندنسه، بیرینجی مرتبه ایله ایکینجی مرتبه نین آراسیندا دایانیدیق. بیر-بیریمیزه «گئدک» دئییه-دئییه دایانیدیق. منه یاخینلاسیب اللریمدن توتدو. سونرا اؤپدو. سونرا دا اوزر ایسته دی. ائله بیلدیم قیام دلی اولوب. باشیم هرلندی.

محمد عمی بعضا گئجه ساعت بیرده، ایکیده، بعضا ده ساعت اوچه ایشله میس گلیردی. سونونجو تیبلیسی(تفلیس) قطارینی یولا سالاندان سونرا. گئجه دن کئچیردی. اوزومو کتابلا تامام اؤرتدوم. گویا داها یاتیرام. هئج گوزومه یوخو گئدردیمی؟ او گوندن قیاملا دانیشمیردیم. کوسولو دولانیردیق.
 قیام آرتیستلیک ائله دی. اوزونو توتدو منیم استولوما. گویا ستول فرحدی. باشلادی دانیشماغا:
 — فرح، عزیزیم، منی باغیشلا. سریه نین یانیندا دا دیندیرنده رسمی، سویوق جواب وئریرسن. ائله بیل بیزیم ائوده سن آددا، سن بویدا-بوخوندا یاد بیر قیز یاشاییر. من اونو هم تانیبیرام، هم یوخ. او منه هم یاخیندی، هم اوزاق. دیندیرمک ده ایسته بیرم، دیندیرمه مک ده. او ائله هئی سنه اوخ-شاییر، اما سن دئییلسن.

فرح... فرح... سوسورسان. ایندی بیلدینمی، نییه بوش استولونلا دانی شیرام. هئچ اولماسا، ستول قاچمیر، قولاق آسیر. آما من ایکینیزین ده یانینیزدا گو-ناهکارام: استولون دا، سنین ده. ایندی محمد عمی گله سیدی. گئنجن خیره قالسین. هئچ بیلیرسن ساعت نئ-چدی؟ ایکی. سن ایندی یقین یوخو گؤرورسن؟

آیاغا قالخیب اوزومه بیر خیلی باخدی. ایشیغی سؤن-دوروب گئتدی یاتاغینا.

* * *

سحرسی نئچه گون منسیز قالان ستولومدا گلیب اوتوردوم. باخدیم قیامین ستولینا. ائله بیلدیم اوتوروب اوردا، یازیق-یازیق باخیر منیم اوزومه.

— قیام...

من ده اوزومو اونون بوش استولونا توتدوم. باشلادیم دامشماغا. آما اورگیمد:

— ائله بیلیرسن، من داروخمامیشام؟ باریشماق ایستیمیرم؟ نئجه باریشیم، بیلیمیرم. آخی، بیز کوسولوگوک. نابات آنا گئندن بری سنین نئچه شیرین صحبتینی ایتیرمیشم، قیام. باخ، بیر ده منی دیندیرسن، گل باریشاق دئسن، او ساعت دانی شاچاغام. منیم عزیزیم قیام.

سونرا اسگی گؤتوروب قیامین استولونو تمیز-تمیز سیلیدیم. ائله بیلدیم الیم استولا یوخ، قیامین ائلی چیگینلرینه دیدی، آنینا تۆکولن ساچلارینا دولاشدی. عطری استولدا(میز) قالمیشدی. سانکی قیام باشینی قالدیریب گولومسه دی. آما دینمه دی. گل باریشاق دئمه دی...

سونرا دا کتابلارینی رقدن گؤتوروب تزه دن سلیقه ایله بیغیشدیردیم. بعضیلرینی باش-آیاق قویدوم. قصدن ائله دیم کی، گلن کیمی گؤرسون.

کتابلاری ورقله ییب آچدیقجا قیامین نفسی سانکی اوزومه دیردی.

* * *

شاماما خالانین دالینجا بیر دفعه برک گولموشدوم. قاراجییا فالو باخدیرمیسیدی. سونرا دا او آروادا بئش-آلتی یومورتا وئرمیشیدی.

ايندى شاماما خالا بيلسیدی، منه گولردی. بلکه ده دانلاباردی. بلکه ده، هئچ بیر شئی دئمزدی. نه بیلیم...

بیر قاراچی آروادین دالینجا خلوتی ائودن چیخیب قاچیردیم. قولتوغومدا دا فیزیکا کتابیم. اونون دا آراسیندا ایکی مانات پول.

محمد عمی هر آیین باشیندا منه پول وی-رردی کی، دفتر-قلم آلیم، آجیب-ائله ینده مکتبه قوغال آلیب یئیم. قیام شهره گلندن سونرا اونا دا وئیردی. گۆتورموردو. قیقیرمیزی قیزاریردی: - جیزییم ائشیتسه، منی بیر ده سیزه قویماز. محمد عمی، پول منیم نیمه لازیمدیر؟ - دئیردی.

آیین آخیریندا، بیر دفعه گۆردوم کی، من اوتوردو-غوم طرفده ستولداکی موشمه نین آلتیندا اوچ ما-نات وار. قیامین دفتری نین آراسیندا دا پول وار ایدی. پولو ائله قویموشدولار، استولون اوستو دونقار گۆرونوردو. قیاما بئش مانات قویموشدولار. من اونولا کوسولو اولدوغوم اوچون تک دوروب آپاردیم پولو سربه بی بی. قیام دا دالیمجا گلدی. سربه بی بی گۆتورمه دی. - محمد امین دفتر-قلم اوچون قویوب، آپارین خرچلگین، - دئدی.

" یقین قیام گۆتورمه دیگی اوچون محمد عمی بئله ائله ییب " ، - تئز اورگیمدن کئچیرتدیم.

سونرا قیاملا من ائله بیل عادت ائلمیشدیک: آیین آخیریندا همیشه موشمه نین آلتینا باخیردیق. محمد عمی دؤولتدن، بیز ده سانکی محمد امین ماعاش آیردیق. قیام یئنه آپاریردی کی، سه-ریبه، من ایستیمیم. سربه بی بی ده اونو دانلا-بیردی.

من پولومون هامیسینی خرچلیمیردیم. بعضا آرتیق دا قالیردی.

قاراچی آروادا ائویمیزدن خیلی آرالی، تراموای یولونون کناریندا چاتدیم. ساغیما، سولوما بویاندیم. هئچ کس بوخ ایدی. اولانلاری دا تانیمیردیم.

- قاراچی خالا، دایان، - چاگیردیم.

دایاندی. یئکه، اوزون، گوللو-گوللو دونو داها آس-فالت یولو سوپورمه دی. آیاغینداکی قالوشلارین یالنیز بورونلاری گۆرونوردو. بوغازیندا بئش-آلتی قطار مونجوق، آغزیندا قیزیل دیشلری گۆرونوردو. ساچلاری چيگینلرینه تۆکولموشدو.

آرواد منی گۆرن کیمی الینده کی الگی توتدو دوز گۆزومون قاباغینا.

- هامیسینی ساتمیشام، - دئدی. - بیرجیگی قالب.

- من الک ایستیمیم.

— گل، اوندا فالینی آچیم. نه اوجا بویون وار! گۆزلرین نئجه ده خوماردی. ساچلارینی ایکی یئره آییрмаق سنی نه یاخشی توتور. اورگین حددن آرتیق گۆزدی. سن ائله ظریف قیزسان کی، سنی سئون، سنسبز یاشایا بیلمز. بیر باخان گرک مطلق بیر ده باخسین. دایان گۆروم. بوینونو بوکنده قاراتیکان کوللاری نین آلتیندا تزه بوی گۆسترن بنؤوشه یه اوخشاییرسان، منیم قیزیم. الینی منه وئر گۆروم... سن داغ لاله سیسن، گلیب شهرده بیتیمسن...

من بو سۆزلری ایکینجی دفعه ائشیدیردیم. ائله بیل هامیسینی قیامین آغزیندان گۆتورموشدو. قیام دا بیر دفعه ائله بو قاراچی آرواد کیمی دانیشیردی. ساغ الیمی الینه آلدی. سونرا گۆزلریمه باخدی.

— پولون وارمی؟ — تله سیک سوروشدو.

— وار. ایکی ماناتیم وار. کتابین آراسیندان چیخاریب وئردیم. الگینی چینیندن آشیریب پولو ایری جیلری نین دیینه قویدو. بارماغینداکی گوموش اوزویو هرله دی.

— سنین بیر گۆزالتین وار. دوزمو دئییرم؟ — سوال وئردی.

باشیملا دئدیم کی، ائله دیر.

— بیر آی یوخوسوز گئجه لرین اولاجاق، هیجان کئچیره جکسن. یول گۆرونور. سونرا هامیسی یاخشی اولاجاق. سندن او یانا یول یوخدور. سئویندیم.

پولوم اولسایدی، بو گۆزل، خیرخاه قاراچی آروادا یئنه گتیریب وئردیم. هله الگینی ده آلاردیم.

دئمه لی، بیز باریشاغیق. یوخ، قیام اوزو گلیب باریشاجاق. منی قاراچی آروادین دالینجا یویورتدورن ده بو فیکیر دئییلدیمی؟

غریبه دیر. کوسن ده من ایدیم، باریشماق اوچون خیففت ائله ین ده من. گۆره سن، بوتون قیزلار بئله دیرمی؟..

اوه وئرلین تاپشیریغی ائله بیردیم. باشیمی قالدیراندا گۆردوم قیام گلیب دایانیب لاپ یانیمدا. باشیمین اوسته. بیز، آخی، دانیشمیردیق. بو نه دئمک ایدی؟

– فرح، سنین فیزیکا کتابیندی. منیم کتابیمین آراسیندا ایدی.

قاراچی آروادین یانیندان ائوه قاییداندا یئنه قیامین کتابلارینی بیغیشدیرمیشدیم. فیزیکا کیتابیمی رفین بؤیرونه قویموشدوم کی، سونرا گوٴتوره رم. یادیمدان چیخیب اوردا قالمیشدی. ایندی هر شئی بیردن یادیم دوشدو. قیزاردیم.

– فرح، سنینله کوسندن بری، ائله بیلیردیم سریه منیم کتابلاریمی هر گون بیغیشدیریر. أما بعضیلرینی ائله بیل قصدن باش–ایاق قویور. دندیم، آ باجی، نییه بئله ائله بیرسن؟ دئدی، سنین کتابلاریندان خبریم یوخدو. یقین من یاتاندان سونرا بو ائوه ملکلر گلیر، منیم کتابلاریمی بیغیشدیریر. ایندی من ده اونلارا عادت ائلمه یه باشلاییرام. ملکلر یقین صباح دا گله چکلر.

دینمه دیم. جانیمدان بیر ایستی کئچدی. منی تر باسدی.

چیخیب گئتدی اینستیتوتا. من ده گونورتاوستو گئتدیم مکتبه.

قیام هر شئی باشا دوشوبموش.

ملکلر گلمه میشدی. قیام کتابلارینی نجه قویموشدوسا، ائلجه ده قالیردی.

– فرح، گل باریشاق.

– ...

– فرح...

– ...

فرح، سنین خومار گوٴلرین وار. اورگین حدن آرتیق گوٴلدی. هئچ بیلیرسنمی ساچلارینی بئله آبییرماغین سنی نجه توتور. سن ائله قیزسان کی، سنی سئون سنسیز یاشایا بیلمز. بوینونو بئله بوکمه. سن ائله دوراندا، بیزیم کندده قاراتیکان کوللاری–نین آلتدا بیتن بنؤوشه لر اولور، اونلارا اوخشاییرسان. سن منیم داغ لاله مسن، فرح. منیم فرحیم.

ایندی ده ائله بیلدیم قاراچی آرواد دانیشیر، قیام یوخ.

باشیمی قالدیریب گولدم. سئویندی. اصلینده کییم داها چوخ سئوینیردی؟ من اونو دئییه بیلمزدیم.

* * *

دنیا منیم نظریمه اولر یالینز محمد عمی گیلین ائولری ایله اوخودوغوم مکتبین آراسینداکی یول بویدا ایدی. دنیا ایندی بؤیویوب اولموشدو طلبه لرین یاتاقخاناسینا قدر. دنیا ایدنی «بابا» دا وار ایدی، حاتم ده، فیروز دا. دنیا نه قدر دنیا وار ایمیش.

قیام اوزو ده منیم گوزومه گئت-گنده باشقالاشمیشدی. او بعضا منه درسدن سونراکی درسلیمیزده اوخودوغو کتابلاردان دانشیر، بعضا کتابلارین اوزونو گتیریدی.

من اوزوم ده باشقالاشیردیم. بونو سینفیمیزده کی قیزلار دا حس ائلمیشدیلر. اونلار بؤیوک تنفوسلرده باشیما ییغیشیردیلر. من ده قیامدان ائشیتدیکلریمی اونلار دانیشیردیم. سونرا اوغلانلار گلیردیلر. سونرا دا ادبیات معلمیمیز. سونرا منی عومومکتب اوزره چیخان دیوار قزئتینه رنداكتور معاوینی سئچدیلر. سونرا... هامیسینی قیاما دانیشدیم. گوله-گول:

— ...

— سن ده منیم طلبمن، — دئدی. — باخ، ایندی گرک مکتبی قیزیل منداللا بیتیره سن. محمد عمی نه دئمشیدی؟..

یادینا بیردن نه دوشدوسه، سؤزونو دئییب قورتاران کیمی توتولدو. چنه سینی اووجونا آلیب بیر آز فیکیرلشدی. اؤز-اؤزونه دانشان آدمالار کیمی دئیینه یه باشلادی:

— چوخ شئی منه تاثیر ائله بیر. اینستیتوموزا خارجی قوناقلار گلمیشدی. اونلاری من مشایعت ائدیردیم. اما بیر دیل تاپیب دانشا بیلمه دیم. هئج بیر خارجی دیل اویرنمیشم. من بیر موسیقی آلتینده ده چالامیرام. وقتینده مشغول اولما بیلیمیشم.

آنامی گناهکاری؟ یوخ. البته، یوخ. او، هله ایندیجن هئج پیانو گۆرمه ییب. اوخودوقلاریمی دا یاخشی آنلایا بیلیمیشم. بیزیم ائوده کتاب رفی اولمایب. هئج کتاب اولوبدو کی؟ کندیمیزده کی کتابخانادا بیر قوجا آرواد وار ایدی. او اولماسایدی، بلکه ده، چیگینلریمده گزیدیردیگیم باشیم کال، زمیرد قاریز کیمی قالاسیمیش. نییه گولورسن؟ ائله بیلیرسن ظارافات ائله بیرم؟ هر شئی بیردن اویرنمک، درک ائتمک ایسته بیرم، فرح.

دئییرلر، جبرجیرمالارین ایچدیکلری سحر شئهیدی. اما شاهانه اوخوبورلار. ائله بیل یاغلی پلوو یئییلر، اوستوندن ده سرین بولاق سویو ایچیلر. اونلارین سسینده یابین ایستیزی، بورکوسو گۆرورسنمی نئجه حس اولونور؟ آداما ائله گلیر، اونلار اوخوماسا، یابین بورکوسو اولماز. بیر شئه قیداسی ایله اونلار بوتؤو بیر فسلین ایستیسینی ایفاده ائله یه بیلرلر. البته، من ده آز بیلدیگیمه باخمایاراق، خیدمت ائله یه بیلرم. آنجاق ندنسه آرتیق ایسته بیرم. آخی، من انسانام.

بيليرسن، دنيا دا نه بۇيوك آداملار اولوب؟ نه لر ياراديبيلار؟ هئراكليت، دئموكرت، پلاتون، آريستوتئل، لئوناردو دا وينچي، نيطامى، هوٲى، عليشير نوٲى، تولستوى، نصرالدين طوسى، كانت، هئنگل، روسسو... آه، داها كيلملر! هاميسى نين آدينى چكمك ايسته بيرم.

منيم طلبه يولداشيم حاتم دوز دئيردى، فرح. من آنتيك دؤور ايله اينتياهو دؤورونو خصوصيله سئويم. بشر عقلينين ايلك چيچكلنن دؤورلرينى. دئيرلر، آنتيك مدنيتين ياييلماسى اوچون بشرت ايتاليا شاعيري پئتراركايا ميننتدار اولمايدى. باشقالاريني بيلميرم، من ميننتدارام. اونون ائوينده هومئرين كتابلارى اولوب. آما اوخويا بيلميرميش. سونرا بير يونانلى نين كوٲمگى ايله، عاديجه بير يونانلى نين، او پوئمالارى بوككاچيو ترجمه ائله يبيدى. قيام سوسدو. من ده سوسوردوم. بير آز بئله داينديق. سانكى او، آدلاريني چكديگى آداملارلا اؤز عالمينده دانشيردى. بلكه ده منه بئله گليردى. سونرا يئنه صحبتينه داوام ائدى:

– بيرينچى كورسا تزه گلنده اينستيتوتوموزون كتابخاناسينا گئديب شئكسپيرين كتابيني ايسته بيرديم.

– بلكه، ناغيللار كتابيني گتيريم؟ – دئيه قيز منه استئهزا ائله دى. ايندى او وقتدن آز قالير اوچ ايل كئچسين. گؤوروم دوز دئيرميش. دوز دئيلن سؤزدن نندسه چوخ آدامن خوشو گلدير. بو، او دئمكدى كى، همين آدام هله يئتكين دئيل.

نه وقت كى اوخودوقلاريمي باشا دوشه بيلميرديم، او قيزين استئهزالى باخيشلارى گليب گؤزوم اؤنونده دورودو.

منيم طلبه يولداشلاريمين بيرى نين باجيسى ايميش. اؤز ده اونيوئرسيتئين كتابخاناچيليق شعبة سيني بيتيريدى. سراغون آد گونو اولوب. بير دسته گول باغيشلاديم. سونرا تانيشليق وئرديم كى، شئكسپيرى ايسته ين اوغلانام، گولدو. قيزاردى.

– منيم آد گونومو هاردان بيلدiniz؟ – سوروشدو.

– قارداشiniz منيمله اوخويور، – دئديم. – سيزين او سؤزونوز دايمان منيم قولمدان توتور. بلكه ده، هر كسین غرضسيز استئهزايا احتياجى وار. قولدان توتان استئهزايا.

من چوخدان ايسته بيرديم كى، قيما استئهزا ائله ييم. لاپ يئرینه دوشموشدو. اورگيمده توندوغوم سوالى وئرديم:

– قيام، آدام اؤز-اؤزويله دانشارمى؟

قيام ائله بيل منيم سواليمي اولجه دن بيلميرميش. جواب اوچون ده اولجه دن حاضرلاشيمميش.

— البتته، — دئدی. — آدامین اورگی سۆزلو اولاندا اؤز-اؤزویله ده دانیشیر، دیوارلا، داشلا دا. اورک بوش اولاندا انسانلا دانیشماسی نین دا معناسی یوخدور. بیلیمیردیم ستوللا دانیشدیغینی اونا نئجه چاتدیریم. منی قاباقلادی؛

— هله استوللا دا.

— بیی، نئجه؟ — گویا هئج بیر شئیدن خبریم یوخدو.

— سنین بوش استولونلا. نئجه سی یوخدور کی؟ سن کوسولویدون دئییه، من ده اوزومو سنین بوش استولونا توتوب اورگیمی بوشالتدیم.

— ستول دا جواب وئردی؟ — ظارافاتلا سوروشدوم. استولون دا سنه اوخشامیشدی. نه قدر ائله بیردیم، دینمیردی. آما هئج اولماسا دینله بیردی.

— یوخ، من یاتیردیم، — دانماق ایسته دیم.

— سن کتابین آلتدان گۆزویون اوجو ایله بآخیردین. من ده گۆروردوم. نفس آلمایندان دا بیلیردیم کی، هبجان کتچیریرسن. یاتان آداملا یاتمایانین نفس آلماسی بیر اولمور، آخی!

قیام هر شئی بیلیرمیش. گیزله ده بیلمه دیم.

— دوز دئییرسن، قیام. من ده سنین استولونلا دانیشمیشام. هله بیر قاراچی آروادا فال اچدیرمیشدیم کی، گۆروسن بیز باریشاجیقیمی؟

قیام سئویندیگیندن کدرلندی. من هئج وقت بئله غریبه کدر گۆرمیشدیم.

* * *

— منی تانیدینمی، قیزیم؟

— تانیمادیم. آخی، سیزی هئج گۆرمیشم. مین-دیگینیز آت ناغیللارداکی هاچادیل عرب آتلا رینا اوخشاییر. الینیزده سیلاه، سیلاهیین کمری قیزیل ایلان کیمی قیوریلیب. ساچلارینیز چیینیزه تۆکولوب. پالتارینیز جیریلیب. یقین اؤزونوز ده ناغیللاردان گلئیسینیز. تک قورخورسونوزمو؟ الینیزده کی توفنگ بیردن آچیلا بیلر. سیزین گۆرونوزده شیمشکلر چآخیر. من قورخورام. قاشلارینیز نییه ائله دویونله نیددی؟ سیزی ائله بیل کیمسه قووویدو. نییه تۆوشوبورسونوز؟ هارادان هارایا گئدیرسینیز؟ سیزین ائوینیز-ائشگینیز یوخدورمو؟

دینمه دی. آتی نین آغزیندان هاچا آلوو چیخدی. اوچوب گئتدی. یایلیغی باشیندا یوخ، باشی نین اوستونده یئللندی. سونرا یایلیق قیرمیزی بایراق اولدو. میلیون ال گۆروندو هاوادا. اوزاقتا

بیر اوغلان منە باخیب گولومسە دی. او دا آت بئلىندە گلیردی. باياقكى قیزین دالینجا. الیندە آل بایراق، چيینیندە توفنگ وار ایدی. آریق، قارایانیز، گۆزلى آلیجی قوش کیمی.

آیندانا دوشوب دوز گلدی یانیم. او دا قیزین وئردیگی سوالی وئردی: - منی تانیدینمی؟

- یوخ، کیمسینیز؟

- «بابا»، قیامین طلبه یولداشی. بیز آخی، یاتاقخانادا گۆروشموشدوک.

گۆزلىمه اینانمادیم.

- سیز اینستیتوتدا اوخویورسونوز، هم ده بوردا چاپیرسینیز؟ - حیرتیمی گیزله ده بیلمه دیم.

گولومسە دی:

- هم اوخویورام، هم ده چاپیرام، ووروشورام، البتته. گوندوزلر اینستیتوتدا، گنجە لر ده، باخ، بورادا. اؤزوم هاردا اولسام دا، اورگیم دایما بوردادی. آتیمی مینیب چاپیرام او قیزین دالینجا.

یادیندامی سنه دئمیشدیم، اونا اوخشا بیرسان: شاهسون قیزی سریه یه.

- قیام، حاتم، فیروز بس نییه گلمه بییبلر، «بابا؟» - من اونون سؤزونو یاریمچیق کسدیم.

آخی، اونو بورایا نییه تک یولا سالیبلار؟

- بو یوللاری من تانییرام. آخی، سریه هر گنجە یوخوما گیریب منی سسله ییر. دئییر گل. من ده گلیرم اونون دالینجا. سونرا یئنه ایتیریرم اونو.

" بابا " نین سسینده تأسوف، سۆینج، اینام، قودرت هامیسی بیر-بیرینه قاریشمیشدی.

- " بابا " ، سیز منه دئمیشدینیز سریه نین شکلی یوخدو. اؤزونو گۆسترین گۆروم.

- گۆستره جگم، بیر آز دایان. سریه بئلىنه کمر قورشادی، دوشمنلر اونو گۆرمه دیلر. سریه آت

مینمه یه باشلادی، دوشمنلر اونو سایمادیلار. سریه سیلاه گۆتورمه یه باشلادی، دوشمنلر اونا

ایستتهزا ائله دیلر. سریه گولله آتماق اؤیرندی، دوشمنلر اوندان احتیاط ائتمه یه باشلادیلار.

سریه بیر ائوده یاشاییردی، اونو یوز ائوده آختاریردیلار. سونرا سریه چۆللرده یاشاماغا باشلادی.

چۆللرده آختاردیلار. سریه داغلارا چکیلدى، داغلار دوشمنلرین دوشمنی اولدو. اوللر سریه نین

اؤزوندن قورخوردولار، ایندی اونون آیدندان قورخماغا باشلادیلار. اوللر سریه آت مینیب توفنگ

آتیردی، سونرا نه قدر قیزیمیز آت مینیب توفنگ آتماغا باشلادی. آتیلان گولله لر «سریه»

دئدی.

آغساجلی، قارا پالتارلی آدم گلیر. اونو گۆرورسنمی؟ الینده توتدوغو قرآنا آند ایچیر.

آدم: قیزیم، بو کتاب پیغمبرین اؤز الیله یازدیغی قوراندیر. من بو کتابا آند ایچیرم، سنه هئج

کس ال قالدیرمایاجاق. توفنگی تسلیم ائله.

سریه هئج بیر یئرده تحصیل گؤرمیشدی. قرآنا قوتسال بیر کتاب کیمی، آدملارا دا ان لیاقتلی انسانلار کیمی باخیردی.

سرییی: من قوتسال قرآنا اینانیرام. او کتاب قییلگاھیمیزدیر آدم عمی، من سیزه اینانیرام. گل سینلر، آپار سینلار.

آدم: گئدین اوؤلادلاریم. گئدین، قادی نین الیندن آیین توفنگی.

سریه گؤزله بیر، آدم یالواریر، دوشمن عسگرلری ترددود ائدیرلر. سونرا کیمسه ایره لی یئرگییر. سونرا ققیلدن یویورور. سریه نین ال قولونو قامارلاییب ساریماق ایسته بیر. سریه توفنگله اونو ووروب اوؤلدورور. بیز بئله دانیشمیشدیق؟ - دئییر. ائشیدیرسنمی، فرح؟

آدم پالتارینداکی خفییبه امر وئردی: - آتش! اوؤلدورون او آزاد قیزی!

سریه آدمی نیشان آلدی، اما گنجیکدی.

* * *

یوخودان هؤولناک آیلیدیم. محمد عمی قاپینین زنگینی باسیردو یویوروب آچدیم. گئجه ساعت ایککیه ایشله بیردی. دیوار ساعتی ایکی دفعه زنگ ووراندا بیلدیم. قیام چارپاییدا ساغ بؤیرو اوسته یاتیردی. ساچلاری اوزونه تۆکولموشدو. دنیادان، «بابا» دان، سریه نین اوؤلوموندن خبرسیز.

" سن سریه یه اوخشاییرسان " ، - " بابا " دئمیشدی. من سریه یه اوخشایاچام. سریه بی بی یه ده یقین او قیزین آدینی قویوبلار.

کاش سریه تزه دن یوخوما گیریدی، تزه دن منه سوال وئردی. دئییدی: منی تانیدینمی؟ دئییدیم: تانیدیم. سنی گرک هامیمیز تانییاق.

گئجه نیز خیره قالسین، " بابا! " یوخونوز شیرین اولسون، " بابا! " سریه نی ایلک دفعه منه سیز تانیتدینیز.

* * *

قیام نابات آنانین مکتوبونو محمد عمیه ده اوخودو، سریه بی بی یه ده. نابات آنا یازیردی کی، قیام، بو یای کنده گلنده فرحی ده گتیر کنده. هئج بیر سۆز دئمه دیلر. محمد عمی نابات آنانین عنوانینا تعریفلی سۆزلر دئدی.

بیر هفته سونرا محمد عمی سحر قطارینا ایکی بیلئت آلیب گتیردی. بیر قیاما، بیر ده منه. — گئت، — دئدی، — گئت، قوی نابات آنانین دا اورگی آپیلین. اونون اورگینی قیرماق اولماز.

محمد عمی وئردیگی پولدان قالیردی. بیغمیشدیم. گئدیپ ماغازادان نابات آنایا بیر باش یایلینگی آلدیم. سونرا دا بالاجا بیر عطیر شوشه سی. ایکیسینی ده بوکوب قویدوم ال سومکامین(چانتا) ایچینه، قیام بیلمه دی.

نابات آناگیلین ائولری دمیر یولونون لاپ یاخین-لیغیندا ایدی. پویلو واغزالیندا دوشنده قیامی کنده کی یولداشلاری قارشیلادی.

— آ قیام، سنین آغرین آلیم، خوش گلیسن. — اورتاباشلی بیر کیشی ایچینده سو، سویون ایچینده ده قیرمیزی تورپلاری اولان وئدره سینی یئره قویوب، قیامام اوزوندن اؤبدو.

— سدی عمی، سلام. تورپلار نئجه دیر؟ ساتا بیلیر-سنمی؟

— ائله یاخشی گلدین. کؤمک ائله ساتاق. گولوشدولر.

— گئدیریک بیزه.

— یوخ، بیزه.

— یوخ، اؤزوم آپاراجام.

قیام هامی نین قارشیسیندا گناهکار کیمی اوزر ایسته دی.

— گرک بیرینجی آنامی گؤرم. — یاریظارافات-یاریجیدی یولداشلاری نین الیندن چیخدی.

ایکی چیرین آراسی ایله گلیب قیامگیلین دوققازینا چآناندا ایری بیر ایت اوستوموزه یویوردو. قیاما سیغیندیم.

— توپلان! — قیامین سسینی ائشیدن کیمی ایت دوز چییننه سیچرادی. قونشو چیرین آراسیندان سیویشیب بیر پیشیک ده گلدی.

— بو دا منیم پیشیگمدی. — گولومسیه رک اوزومه باخدی. — توپلان قونشوموزون ایتیدی.

آما منیم دوستومدو. ایندی بیر آز آریقلایب. آی یازیق توپلان. — قیام قهرلندی. — یئنه بیر

گؤز منده، بیر گؤز پیشیکدیدی. — پیشت! — برک آجیقلاندی.

— فرح، بو توپلان بئله دئییلدی. آتلینی آتدان سا-لیردی. قونشولار گئجه لر یاتاندا قاپینی باغلاماز دیلار کی، توپلان اویاقدی. کیمین آغزی نه ایدی بو هندوره هرلنسن. اما ایندی گۆر نئجه دوشوب. قوجالیب. بو بؤیروندن باخیرسان، او بیرری بؤیرو گۆرونور. هامی توپلانندان قورخاردی. توپلان دا منیم پیشیگیمدن. منیم یانیمدا پیشیک قویروغونو قالدیریپ اونون آغزینا-بورنونا سورت، او یانینا-بو یانینا کئچردی. آجیغینی توندوراردی. توپلانین گۆزو ائله هئی منده اولاردی. ائله بیلردی میریلدانس، منیم ختريمه دیر. آخی، بیز دوست ایدیک. قالاردی ایچیندن قیریل-قیریل. پیشیک ده بوندان ایستیفاده ائدردی. انام بیر دفعه دئمیشدی، دردین آلیم، آرخالی کۆپک قورد باسار. یازیق توپلانی ائلمیشدی گۆزوقیپیق. سونالار ایت اونون یانیندا اؤزونو سیخدیغی اوچون منیم ده گۆزومدن دوشومشودو. ایندی بونا باخ، سن الله، توپلانی چرله دیب نه کۆکه سالیب. بیر پیشیگین اؤزونو آپارماسینا باخ. پیشت!..

توپلان ائله قوجالمیشدی کی، لاپ پیشیکلشمیشدی. پی-شیک ده اؤزونو توپلان کیمی آپاریردی. من گولوم. اما توپلانا دا یازیغیم گلدی.

قیام سونرا بیر خوروز گۆستردی. گونشین بوتون رنگلرینی خوروز قویروغوندا گزدیریردی.

— گۆرورسنمی، — دئدی، — ۱۸- عصرین فرانسیز جنگاورلری کیمی دیک یئریر. بیزیم خوروزون یئریشی اصل کیشی یئریشیدی.

قیام هر آدیمدا منه تزه بیر شئی گۆستریب، سانکی هر شئیله تتر-تله سیک تائیش ائتمک ایسته بیردی.

نابات آنا ائوده یوخ ایدی. قاپیدان یومرو قیفیل آسيلمیشدی.

— انام یقین اودونا گئدیپ. مئشه یه.

فیکرینی حَیطده کی پالتار کندیرینه قونان قارانقوش داغیتدی.

— او دا منیم اوشاقلیق یولداشیمدی.

بیر شئی باشا دوشمه دیم.

— قارانقوشو دئییرم. هر یای بیزه قوناق گه-لیر. تتیل گونلری منیمکیندن قاباق باشلاپیر، سونرا دا قورتاریر. قاپیمیزین اوستونده کی او آچیق نفسلیگی گۆرورسنمی؟ یازین اولیندن یابین آخیرینا قدر انام اونو آچیق قویور. ائوده یوواسی وار. اؤز ده تک دئیل. ایکیدیلر. بیرری نین آدی... — دوز گۆزلریمین ایچینه باخدی، — دئییممی؟

— دئی، — دئدیم.

— بیرری نین آدی فرحدیر. او بیرری نین آدی... اونو دئمزلر.

آستاچا گولدو.

قدیمده کیمسه قارانقوشو ایلک معمار آدلاندیریپ. دوز دئییب. قارانقوش اصل امکدار صنعت خادیمیدير.

قیام یقین نابات آنا گلنه کیمی داریخماییم دئییه اوردان-بوردان صحبت سالیب باشیمی قاتماق ایسته بیردی.

— پویلو دنیانین ان گۆزل یئریدیر. فرح، ان گۆزل گوللر، چیچکلر بوردا بیتیر. هله اونو دا دئییم کی، ان یاخشی آداملار دا بو کندده دیر. — سونرا گوله-گوله علاوه ائله دی: — یقین سنین ده اولو بابان، ننن بو کنددن اولوب. — من ده گولدوم. اوزاقتا مئشه لری گۆستردی.

قارایازی، کور قیراغی، گۆی چمن،
قوشا پالید، توستولنن اود-اوجاق.
ساچ آغاردی، اونوتما دیم سیزی من
هانسی شاعیر سیزی بیر ده یازاجاق...

شاعیر گور نئجه گۆزل دئییب. اۆزوم یازاجاغام بو طرفلری. ایکی دفعه دئدی. ائله بیلدی ائشیتیمیشم.

— قارایازی مئشه سی گورجوستانا کیمی اوزانیب گئی-دیر. کور چایی نین ساحیلی بویو جئیرانی، جویورو، توراجی وار. آشاعی طرفده — کورون لاپ قیراغیندا — ایسرافیل جله سی نین سؤیودلری ساچلارینی سودا بویور. قیراق کسمه نین یانیندا. چوخ بویوک، هم ده قدیم کنددی. منیم آنام دا، آنام دا او کنددندی. سونرالار آنام کۆچوب پویلویا. فعله لیگه گلیب. من ده بوردا آنادان اولموشام. ایندی پویلو دا منیم اولوب، کسمن ده. دنیانین هر یئرینه گئدن قطارلار، فرح، گلیب بلزیم پویلو کۆرپوسوندن کئچیر. فخر ائلمگینه دیر، یا یوخ؟ — اۆز سوالینا اۆزو ده جواب وئردی: — ائله دؤیر!

توپلان دا، پیشیک ده یانیمیزدان گۆتورولدو. — نابات آنانین چیینینده شله سی دوققازدان (دروازا) ایچری گیردیگینی اوندان بیلدیک. قیام دا بویوردو. اودون شله سینی، چاتیلاری نابات آنانین چیینیندن آشیریپ آلدی اۆز چیینینه. نابات آنا نه قدر ائله دیسه، قیام وئرمه دی.

بایاق نابات آنانین دالیندا قورغوشون آغیرلیغیندا گورونن اودون شله سی، قیامم چینیبنده بیر- دن-بیره ائله یونگوللشدی، ائله بیل اونو منیم کوره بیمدن گوتوردولر. نابات آنادان قاباق من دهریندن نفس آدییم. منه ائله گلدی، بو اودون شله سی او قدر یونگولدو کی، قیام ایستسه اونو لاپ شهیره کیمی بیرنفسه آپارار. اما قاپی نین آغزیندا اونو یئر تولا لایاندا، تزه دن آغیر اولدو. نابات آنا منی، سونرا دا اوغلونو قوجاقلایب اوپندن سونرا چاتینی آچاندا، گوردوم شله نی یئریندن تریه ده بیلیمیر. گوره سن، مئشه دن بورایا کیمی نئجه گتیریب؟ یویوروب کومک ائله دییم.

– " قیزییم، سن الینی یارالارسان " ، " قیزییم سن قوناقسان " ، " قیزییم، کناردا دور... " دئییه-دئییه، سونرا دا اؤپه-اؤپه منی آپاردی ایچری.

– جیزییم گئجه دن دوروب ساج آساجاق. قوی اودونلاری حاضیر اولسون.

قیام دهره گوتوروب چیریپیلاری دوغراماغا باش-لادی.

ایچریده باش یایلغینی نابات آنانین باشینا باغلادییم. آغ ساچلارینی دا بیغیشدیردیم یایلغین آلتینا. نابات آنا لاپ دیشدی. بیر آز یاشی آزدی، بیر آز دا رنگی آچیلدی.

– بیر گوزگویه باخ، نابات آنا.

اؤزوم قولتوغونا گیریب دایاندیم یانیندا. نابات آنا اؤزونه یوخ، منه باخیردی.

– دردین آلیم، داها منیم وقتیم کئچیب. ساغ اولون، ایندی سیزین گئینیبن-کئچینن وقتینیزدی. داها منه تزه یاراشماز، آ قیزییم. تزه نی تزه وقتی گئیرلر.

قیام ایچری گیرنده آناسینی گوروب توتولدو. سنه قوربان اولوم، آ جیزی، نئجه یاراشیر! داها هئج باشیندان آچما.

قیامین اورگی کورلدی.

– فرح بالام زورلا باغلادی باشیما. پای چوخ اولسون، – نابات آنا منی اوتاندیردی.

قیام راضیلیق حسی ایله اوزومه باخدی.

– منه نییه دئمه بیسن؟ – من بیلیردیم کی، بو سوالی او، جواب آلماق اوچون وئرمیردی. اونا گوره گولومسمکله کیفایتلندیم.

نبات آنا آرادا دؤنوب ایکی دفعه گوزگویه باخدی. ائله بیل بایاق یاراشمایانی ایندی یاراشدیرماق ایسته-بیردی.

بلکه ده بو دمده اونون اورگیندن بعضامک، گئینیبن-کئچینمک کئچیردی؟ آخی، اونون دا اورگی وار. – نابات آنانین اللرینی اودونلار جیریب قاناتمیش، اود یاندیرمیشدی. آلتیندا، اوزونده

قيريشلار اونون ياشينى داها دا آرتيق گؤستيریدی. بئلينه باغلادینی شال، آياغينا گئیدیگی ياماقلى پوستال اونو بير آز كوبودلاشديرمیشدی. اما او بير ده گوزگوده اؤزونه باخاندا، من اوندا بير ظرفليک، بير اينجه ليک گؤردوم. من نابات آنانين اؤزونده يوخ، گوزگوده ائله بيل گيلنليگينه تاماشا ائله ديم. او آنی سانکی گؤزليمله گؤردوم.

نابات آنا داخيلن يوخ، ظاهرين ايتمیشدی. من اول نابات آنانی ظاهرين گؤروردوم. اوزدن. ايندی اونو داخيلدن گؤرمه يه باشلايیردیم. من اونو داخيلن تاپاندا سونرا، ظاهرين ايتيردیم. اونو آختاران اولسايدی، اؤزونده تاپا بيلردی. نابات آنانی ايتيريب-آختاران يوخ ایدی. آل محمد بابا يوخ ایدی. قادين کيشيسيز يتيم ايميش. غريبه دير... بو سؤزو هاردانسا، بير آروادين ديليندن ائشيتمیشدیم.

قيامين گليشيني ائشيديب نابات آنانين رفيقه لری، شله باجیلاری گلدير. هامیسی قيامين اوزوندن اؤپوب، سونرا دا کنارا چکيلدير. منيم ده اوزوم-دن اؤپدولر. حیطه ييغيشمیشدق. نابات آنا منيم بارمده اونلارا دئيردی کی، سریه بی بی نين قاينی قيزیدی. کنده استراحته گليب. اونلاری دا قيام بير-بير منيمله تانیش ائله بيردی:

— باخ، بو آريق آرواد سولطان خالادی. آنام کیمی سوپورگه چیدی. آنام سئلپودا، او دا مکتبه. منيم پارتامی همیشه ترميز سيليب-تميزلر، سينيغه گيرنده ده اوزومدن-گؤزومدن اؤپردی. مئشه يه اودون شله سی گنيرمه يه گئدن ده دايمآ آنامين ساغ جيناھيندا اولاردی. بو آرواد قيزبس خالادی. قيز کیمی اوتانجاقدی. اونون ايپک کلاغايیسی اولماييب، اما ايپک حياسی وار.

باللی خالا دا آنامين رفيقه سيدی، دينمز-سؤيله-مز، راضيلیگی دا سکوتدو، اعتراضی دا، قيشقيریگی دا. اما مسمی خالا تتز آجیگی توتان، تتز ده سويويان آرواددی. اورگی گئيش، ايشقيلیدی. اونون بو " تاختا " قوللاری اوسته کؤرپه ليگيمده او قدر ياتمیشام کی! آنامين ساغليغيندا قاپيبر قونشوموز اولوب.

باياق گليب منی اوپوب گئدن آرواد دا فاطمانيسه خالادی. مهلتين آناسی. ائله منيم ده آنام اولوب. اصلينه باخسان، بو آروادلارين هامیسی منيم آنامدير.

قیام ظارافات ائبله ییب اونلاری گولدورمک ایسته بیردی. أما اونلار دینمز دایانمیشدیبار. ائله بیل اوتانیردیبار. اؤز گۆزلی نین اؤنوندە بؤیوین اوشاغین قارشیسیندا لاپ اوشاق کیمی دایانمیشدیبار. بؤیوکلر اوشاق اولموشدو، اوشاق بؤیوک.

قیام بونو حس ائله دیگیندن اوزونو منه توتدو:

— باخ، یادیندایم، کئندن تره گلنده سیزه بیر دولو خورجون گتیرمیشدیم. کئند نعمتلرینی یئیب تعریفله دینیز. منی همین بو آروادلار یولا سالمیشدیبار. اؤزو ده هره سی بیر نعمتله. یئنه هئچ کس دینمه دی.

ائله بیل بو آروادلاری کیمسه زورلا بورایا گؤندر-میشدی کی، گئدین قیاملا گؤروشون، سونرا دا چکیلین هامینیز بیر طرفده دایانین دینمز-سؤیله مز، لال-کار. ائله بیل قیام هاردانسا باشقا بیر یئردن گلیمیشدی، اونلار دا اونو یئنیجه، بیرینجی دفعه گؤروردولر. دین اولمادی.

— آ مسمی خالا، نییه دونوق دوشوبسونوز؟ سیزه نه اولوب؟ آخی، سیز بئله دئییلدینیز؟

ائله بیل قیام سحون بورایا گلیمیشدی. بیر-بیر اوزلرده گۆز گزدریب توتولدو.

مسمی آرواد او بیرى آروادلار، نابات آنايا، سونرا دا منه باخدی. سؤزونو دئمیش چئچه دی.

— آ قیام، — دئدی، — دردین آلیم، سنی بیز یولا سالاندا بئله دئییلدین آخی؟ ماشالله، ایندی دیشیسیسن. ساچلارین اوزانیب، سلیقه ایله داراییسان. آغ کؤینگین، قیرمیزی قالمستوکون، تره پئنجگین. الله سنی نابات باجیبا چوخ گۆرمه سین. سؤزون دوغروسو، ایندی سنین قاباغیندا دانیشماغا اوتانیرام. اللهمین گۆزو اوستونده اولسون. ائله سؤینمیشیک کی، هئچ بیلیمیریک نه دانیشاق.

قیام قوروپوب قالمیشدی. گولدو. قاققیداییب گولدو.

— من یعنی بئله تئز دیشمیشم؟

قیام بیر ده آروادلارین اوزونه باخدی. سانکی «من همین قیامام، من سیزین قیامام» دئمک ایسته بیردی. سانکی دوغمالار یاد اولموشدولار، یادلار دوغمالاشماق ایسته بیردیلر.

نابات آنا یوخولو کیمی ایدی، او دا سانکی مست اولموشدو. قیامین اوزونه یوخ، آروادلارین اوزونه باخیردی. فیکری ائله بیل هارداسا، باشقا یئرده ایدی. آرادا گولومسسە ده، سانکی دئییلنلری ائشتمیردی.

آخشام نابات آنا قیامین پئنجگینه گۆز مونجوغو تیکدی. قاپیدان تیکان آسدی.

– سنه قوربان اولوم، آ قيام. ماشالله، ائله ده ييشييسن، قورخورام گۆز دير. آدامين گۆزو ايسته ديگيندن ده ديير. ائله اۆز گۆزومدن ده قورخورام.
سونرا اوزرليک يانديريب قيامين باشينا دولادی. توسوسونو ده توتدو بورنونان.
من ايندى باشا دوشدوم کی، نيه نابات آنا باياق قيامين اوزونه باخميردی.

* * *

– آ قيام، دردين آليم، مکتبيني الله قويسا نه وقت قورتايرسان؟ گل اؤيوموزه-ائشيگيميزه کيشيليك ائله، آنام-آنام. ماشالله، بؤيوک کيشيسن. فرح، قيزيم سن نه وقت بيتيريرسن؟
ائله بيل، نابات آنا اورگيني گۆزلرينده گزديرير-دی. سئوينجی، کدری، نيگار انچيلیغی –
هامیسی آچيقجا حس اولونوردو.
قيام:

– آنالی، بير ايلدن سونرا گليروم. گليب بير مناسيب ايشدن-زاددان تاپيب ايشله يهرم.
نابات آنانی ائله بيل کيمسه اوچوروما ايتله مک ايستدی، باشقا بيریسی قولوندان توتوب ساخلادی. تارازلیغی ايتيرن کیمی اولدو. قيامين دوز گۆزلىرى نين ايچينه باخدی. اولجه حيرتله، سونرا دا طلبله. قيام، دئيه سن، هئچ بير شئی حس ائلمه دی. يالنيز نابات آنا دئيندن سونرا باشا دوشدو.

– آ قيام، دردين آليم، سنين ايشله مگيني دئميرم. الله قويسا، البته، ايشليه جکسن. من آیری شئی دئمک ايسته بيرديم. ايسته بيرديم اؤيوموزده کيشی سسی ائشيديم. گلنيمه قوللوق ائلگيم. آرادا او بير سۆز دئدين: «يشدن-زاددان». آ بالا، به سنی اوخودان حکومت سنه ايش وئرميه جک؟ اؤزون نيه تاپيرسان؟ من ايسته بيرم سن لاپ بؤيوک قوللوقدا ايشله يسن. هاميدان اوجا اولاسان. آدين، شهرتين هر يئرہ چاتا. هانسی قاپيدان گيرسن، سنی حؤرمتله قارشيلايالار. ائله بئله ايش هئچ وقت آختارما، دردين آليم. بير پئشه صاحیبي، بير صنعت صاحیبي اولگونان...

سۆزه قووت

بیر پادشاهین قارداشی اورتالیقدا آوارا دولانیرمیش. آروادی بیر گون اونو برک دانلاییر. سنین، دئییر پادشاه قارداشین وار، نییه بیر عمللی - باشلی ایشه گیرمیرسن؟ سن ده آداملار جرگه سینه قوشولاسان.

او، پادشاه قارداشی نین یانینا گئدیر.

پادشاه بیلیردی کی، قارداشی ایشله ین دئییل. الینده بیر پئشه سی ده یوخدیر. وضعیر - وکیلینی ییغیب مصلحتلشیر. ایسته بیر قارداشینا ائله ایش وئرسین کی، گئدیپ باشینی دولاندیرا بیلسین. آواراچیلیقدان قورتارسین.

آوارا قارداش بؤیوک وظیفه لرده ایشله یه بیلمزدی. آشاغیلاری دا بینمیردی. نئیله سینلر؟ پادشاها مصلحت گؤرورلر کی، قارداشین فیل حکیمی قویسین. نه اولکه ده فیل وار، نه ده فیل خسته لیگی.

پادشاهین خوشو گلیر. او گوندن قارداشی اولور فیل حکیمی. راحت دولانیر. حؤرمی ده بوتون حکیملردن آرتیق.

بیر گون هیندیستان پادشاهی نین اوغلی بو پادشاهین اؤلکهسینه سفر ائله سی اولور. بیر فیله یوخ، فیل کاروانی ایله قۇناق گلیر. پادشاها دا بخشیش گتیریر: فیل. قوناقلیق وقتی قارا قوللاردان بیر یی گلیر کی، فیلین بیر خسته نیب. فیل حکیمینی آپاریرلار - پادشاهین قارداشین. بیرینجی دفعه ایدی کی، او، فیل گؤروردو. حیوانین بیر او یانینا کئچیر، بیر بو یانینا، فیلین باش طرفی ایله آباق طرفینی سئجه بیلیر. بیلیر هانسی خورتومودو، هانسی قویروغو. فیل حکیمی دئییر:

— سیز بو فیلین باشی ایله آیاغینی منه گؤسترین، سونرا من اونو معالجه ائله یم.

قارا قوللار ائله بیلیرلر فیل حکیمی اونلارلا ظارافات ائله یر. سونرا گؤرورلر یوخ، فیل حکیمی فیلین باشینا فیرلانا-فیرلانا قالیب. خورتومو ایله قویروغونو آبیرد ائله یه بیلیمیر... نابات آنا اولجه گولدو.

— دردین آلیم، آقیام، یوخسا سن ده فیل حکیمی اولماق ایسته یرسن؟

— آی جیزی، بو خالقی نه قیامت دوزلدیدی! خالقی ایستسه آدمی ائله بزیر کی، اؤزو اؤزونو تانیماز.

قیام ظارافاتا سالسا دا، اؤز حسابینی گؤتورموشدو. نابات آنانی کیمسه چاغیردی. قالدیق ائوده ایکیمیز.

- گورورسنمی منیم آنامی؟ - قیام دوشونجه-لی دانشدی. - آجی شئیلری آداما نئجه شیرین-شیرین یتدیزدیریر. بونلار دا بیر حیاتدی. منیم آنام یازیچیدی. اؤزو ده یازا بیلمه ین یازیچی. کاش منیم آنام وقتیله اوخویایدی. قلمی اولایدی. منجه یازا بیللمک هله یازیچیلیق دئیل. عاغلدان، شووردان، قلمدن قاباق اورک لازیمدی، اورک. منیم آنامین اورگی وار. اونون اوشاقلیغی، گلینلیگی قاباقکی زامانلارا دوشوب. اوخویا بیلمه ییب. ایندی یالنیز دانیشا-دانیشا قالب. بعضا آنامین حقیقنده دوشونورم. منه ائله گلیر دنیادا بیر یازیچی یاشاییر - یازا بیلمیر. دنیادا بیر قادین ضیالیمیز وار - کورسولر اونو تانیمیر. ان بویوک مجلسلری او اؤز صحبتلری ابله اسیر ائله یه بیلر. اما اؤزو ساوادسیزلیغین اسیری اولوب قالیدی. هامی منیم آنامی نابات خالا کیمی تانیبیر. هامی ائله بیلیر، او یالنیز یاخشی چؤرک بیشیریر، سئلیونون اوتاقلارینی سوپورور، بیر ده اودون شله سی گتیره بیلیر. آنام اودونلاری شله سینه ائله ایفجین، ائله نیظاملا بیغیر کی، کورگینده لاپ آز گورونور. هله او بیرى آروادلارین شله سینی ده دوزلدیر.

لاپ کئچمیشده، قدیم دؤورده ده اودون شله سی داشیبیرمیشلار.

بیر نفر اودونچو یوللا گئتدیگی یئرده اونو بیر فیلسوف گورور. آنامین شله سی کیمی، او دا اودونو نیظاملا بیغیمیش، فیلسوف اونو ساخالاییر.

- بو اودونلاری بئله سلیقه ابله، اوست-اوسته کیم بیغیب؟ - سوروسور.

- اؤزوم. - او دا جواب وئریر.

- تزه دن بیر ده آچیب بیغا بیلرسنمی؟

- البته.

آچیب تزه دن بیغیر. فیلسوف مات قالیر.

- بو، هنده سی کشفدی، - دئییر. - سنین عقلینه من حیران اولدوم.

فیلسوف اودونچونو اؤزونه شاگیرد گوتورور. اونا درس وئریر.

بیلرسن، او اودونچو، شله داشیبان کیم ایمیش؟ پروتاقور. آنتیک دؤورون ان بویوک فیلسوفو. نچه کی شله نین آلتدا ایدی، هئج کسه گورونموردو. سونرا او، هامییا گوروندو.

آخیردا اونا، الله ی دانماسی نین اوسته اولوم جزاسی کسیرلر.

منیم آنام دا شله آلتیدان چیخا بیلمه دی. اما او، سینه دفتردی. بیر اورکده نه قدر سؤز-

صحت اولارمیش!

باشیندا ایری چوبان پاپاگی، قوئتوغوندا ایری قارا قارییز اولان بیر قوجا ایچری گیردی. قیام اؤزو گئدیپ اونو قوجاقلادی. اؤپوشدولر. کیشی نین قاشلاری، کیرپیکلری آغاپیاق آغارمیشدی. ائله بیل گۆیدن اونون اوسته آغاپیاق اون النمیشدی.

قیام قولوندان توتوب اوتورتدو.

— نه زحمت چکیردین، فرج بابا. منی لاپ اوتاندریر سینیز.

— یوخ، اوغول. او دنیا یا حلال گئتمک ایسته بیرم. بو دنیا دا هئج کسین خاطرینه دیمیشم. ائشیتدیم گلیسن. بو قارا خونونو دا گۆتوروب گلدیم. منی باغیشلا، بو قارا خونودان اؤترو سنین کۆرپه خاطرینه دیمیشم. من ائله بیلیردیم، سنی گۆرمه ییب دنیادان کۆچه جگم. الله یمدان راضییم، اوغول، بیزی بیر ده گۆرؤشوردو. آدام یاشا دولدوقجا، قوجالیدیقا سومویو ده کۆوره لیر، اورگی ده.

سوزه قووت

خالق مثالیدی، بالا، هره بیلدیگی کیمی دانیشیر. بیر گون ساربانین دوه سی قوجالیر. الدن— آیاقدان دوشور. گئدیپ اوزونقیلاق آلیر کی، ایشینه یاراسین. سونرا ایش ائله گتیریر کی، آرخدان کئچنده دوه نین یوکو آغیر اولور. ساربان دوه سی نین اووسارینی باغلا ییر اوزونقولاغین قویروغونا. کئچیب گتیرلر.

بیر گون ده ساربان اؤزو قوجالیر. اؤلوم یاتاغینا دوشور. بوتون دوستلاریندان، یولداشلاریندان حالاللیق آلیر. سونرا فیکیرلشیر کی، گئدیم دومله ده حاللاشیم.

ساربان عمرونو—گونونو دویله کئچیرمیشدی. یاخشی گونونو ده، یامان گونونو ده دوه گۆرموشدو. یاخشیسینا دا بلد ایدی، یامانینا دا. دوه سی اونا حالاللیق وئریر. آما بیر شئی، دئیرر باغیشلایا بیلمیرم، ساربان. بیر دفعه سن منیم اووساریمی اوزونقولاغین قویروغونا باغلا ییسان...

ساربان باشا دوشور کی، بوتون عمرو بویو ائله دیگی یاخشیلیقلاری بیر سحوی ایله قارالاییب. دوه نین گۆزوندن اؤپور. اؤلنده آیلیر. آما گئج ایدی... سهوسیز آدام اولمور، سنین آغیرین آلیم، آ قیام. قارا خونو احوالاتی اورگیمده قارا خال اولوب قالیدی.

قیام برک تاثیرلندی. سونرا دا گولومسه ییب منه دانیشدی:

— فرج بابا کولخوز بوستانینا بأخیردی. اوشاقلیقدا اونون بیر قارا خونوسونو اوغورلامیشدیق. دالی-میزجا زحمت چکیب مکتبه گلمیشدی. باغیشلاپیرام، فرج بابا. اصلینده سیز منی باغیشلامالیسینیز.

او وقت بیر قارا خونو اوسته تنبئه آلماسایدیم، بلکه، ایندی اینستیتوتدان یوخ، حبسخانادان ائوه گه لردیم.

هانسی هانسینی باغیشلامالی ایدی؟ فرج بابا قیامی، قیام فرج بابانی؟ گناهکار قیام ایدی، اوزر ایسته ین فرج بابا.

من هر ایکسینی باغیشلامیشدیم.

* * *

نابات آنانین شله باجیلاری، رفیقه لری بیر-بیر هامیسی قیاملا منی ائولرینه قوناق آپاردیلار. ائله صحبتلر ائله بیردیلر، حیران قالیردیم. ائله بیل اونلارین هره سی آیریجا نابات انا ایدی. قیام دیقته قولاق آسیردی. سونرا منه دئییردی کی، والله، من بو آروادلاری تزه-تزه تانیپیرام. یانلاریندا بؤیوسم ده، تانیمامیشام. گۆزومون قاباغیندا اونلار منه ائله بیل گۆرونمه بیبلر.

اونلار دا قیامین بیردن-بیره بوی آتیب بؤیومسینه، ائله دیگی صحبتلره مات قالمیشدیلار. سولطان خالا سفرح یه چۆرک گتیرنده دئدی: — آ قیام، نابات باجی نین خامرالیسی دؤیول. اما دردین آلیم، بونو دا سولطان خالان اؤزو بیشیریب. دویونجا یئیین کی، اوریمه یاتسین.

چۆرکلری دادلی ایدی. نابات آنانین خامرالیسی کی-می. آنجاق خامرالیلار شهرده بو دادی وئرمیشدی. قیاما دئدیم. — دوزدور، — دئدی. — ائله معالجه سولاری وار کی، گرک اونلاری بولاغین گۆزوندن ایچسن. بوتولکلار(بطری) دولدوروب آیری یئرلره آپاراندا گوجو، تاثیری آزالیر. منیم آنامین خامرالیسی کیمی بایات اولور.

قیاملا او قدر بیر یئرده گندیب-گلدیک کی، آخیردا دئییردیلر، من قیامین نیشانلیسیام. اونلار «شانسی» دئییردیلر. پویلو جماعتی منی تویسوز-فیلانسیز قیاما وئرمیشدی.

* * *

قونشولار منی نابات آنایا تعریفلعمیشدیلر. دئمیشدیلر، قاناچاقلی قیزدی. اوخوموش قیزدی، ساوادلیدی. من ده اؤزومو اورتا مکتب شاگردی کیمی یوخ، قیامین طلبه یولداسی کیمی - اینستیتوت طلبه سی کیمی آپارمالی اولوردوم.

نابات آنانین شله باجیلاری هئی شیکایت ائله بیردیله کی، اوخویا بیلیمیشیک. قلم-کتاب اوزو گؤرمیشیک. اوخوسایدیق، گندیب بیر ایداردو ده بیز اوتوراردیق.

اونلار منه هم محبتله، هم ده قییته حسی ایله باخیردیله.

بیر دفعه نابات آنا دا دئدی کی، اوخویان آدامین اؤز عقلی-باشی اولور.

آخشامدان یاتاغا اوزانمیشدیق. سحرسی او، تئز-دان دوروب چؤرک بشیره سیدی.

- من ائله سئوینیرم، شوکور، قیام دا اوخویور، سن ده. نابات آنا اؤز-اؤزونه دانیشدی.

سوزه قوت

کندیمیزه بیر گؤزل گلین گتیرمیشدیلر. درسی شیرمای کیمی ائله آغ ایدی، سو ایچنده بوغازیندا گؤرونوردو. گلین بولاغا سو گتیرمه یه گئنده، کیمی اونا پنجره دن تاماشا ائلیر، کیمی ده یولونو قصدن بولاغین اوستدن سالاردی. سونرا اری قیسقاندی. گلینی ائودن ائشیه قویمادی. گلینه دئدیله، سنین پالتارینا قورد یاغی سورتولر.

گلین اری نین گؤزونه خوش گؤرونمکدن اؤترو الینه گله نی درویسلره، مولالار، جیندارلارا پایلادی. بیر شئی چیخمادی. سونرا خۇرگینه، چایینا هر شئی قاتیب وئردی. قونشولارین اسگیسیندن کسبب یاندیردی. اری نین پالتاریندان مولالار گؤندردی. سونرا قوهوم-اقرباسیندان، کیشی نین قوهوملاریندان قیزیرقالانماغا باشلادی. گلینه ائله گلدی کی، اونلار بو ائوه گلنده اؤزلری ایله قورد یاغی گتیریرلر. هامی قورد اولور، او دا قوزو.

دوعالار کؤمک ائلمه دی. گلین خستلندی. گئت-گئنه اریگیب دؤندو چؤپه. هامی نین تانیدیغی تانیماز اولدو.

پنجره دن یئنه باخیردیله. بولاغین اوستدن یئنه یول سالیردیله. داها اونون گؤزلیگینه یوخ، خسته لیگینه، رنگی نین ساریلیغینا باخماق اوچون.

سونرا هئچ کیم باخمادی. داها او، یوللا گندیب-گلنده ده گؤرونمه دی. قورد یاغی آخیردا قورد اولوب اونو ایچیندن یئدی. ارینه خوش گؤرونمک ایسته دیکجه، اری نین گؤزوندن دوشدو. ائی داغیتدی. پالتارلاری نین هامیسینی وئردی اونا-بونو.

قورد ياغى سونرا اونو سالدی چۆللره. آياغى يالين، باشى آچيق. اونا ياخين دوشوب دیندیرمک-دانشدیرماق ایستگیندن ده قاچیردی کی، سنده قورد یاغی وار. گلیرسن کی، اوستومه سورته سن.

برک قهرلنمیشدیم. نابات آنا دويدو.

— دردین آلیم، فرح، قیزیم، باخ، اونا گۆره دئییرم. او گلین اوخوموش اولسایدی، هئج قورد یاغینا اینانیب ائوینی-ائشیکینی داغیداردیمی؟ بیزیم وقتیمیزدا قیز نیدی، مکتبه گتدی نیدی، قلم-کاغیز گۆتوردو نیدی...

اوخوماق دؤولتلی اوچون یاراشیقدیس، کاسیبین آرخاسیدی، دردین آلیم. بیر ده بیر شئی دئییم، قیزیم، اوخوموش آداملا اوخومامیشین سؤوده سی — آبیق آداملا سرخوشون سؤودلشمه سیننه بنزر. اونلارینکی هئج وقت توتماز...

نابات آنا ائله تتر یاتدی کی، داها اونا هئج بیر سوال وئره بیلمه دیم. آما اونون بو صحبتی منه چوخ تاثیر ائله دی.

* * *

نابات آنانین ائوینده بیر دؤشمه تاخت وار ایدی. دؤشمه تاختین اوسته تزه کیلیم سالمیشدی. اؤزو توخوموشدو. دیواردا، باشیندا دمیریولچو شاپکاسی اولان آل محمد بابانین شکلی ایری چرچیوه یه سالینمیشدی. چرچیوه نین ایچینده ده خیردا شکیلر وار ایدی. نابات آنانین، قیامین، قوهوملاری نین.

نابات آنانین ساری ساموورای، استکانلار استولون اوسته سلیقه ایله دوزولموشدو. اوسته ده آغ دسمال سالینمیشدی.

بیز گلن گونو نابات آنا یئره بیر کوپه باسدیردی. دیوارین کونجونه. تزه قویون پئندیرییدی. کوپه نین آغزینا دا ایری بیر داش دوز قویوب برک-برک باغلادی. — قیش گلنده یئیرسینیز، — دئدی.

قویون قارنیا دولدورولموش قووورماسی دا وار ایدی. پیگین ایچینده. خۆرک بیشیرنده اوچ-دۆرد قاشیق گۆتوروب آتیردی قازانا. هامبیسینی دا منه گۆسته-ربردی. ائله ایسته بیردی من بیر-بیر دادینا باخیم.

نابات انا كنده اولدوغوم مدتده منی بیر یول دا ادیلا چاغیرمادی. همیشه «فرح قیزیم» دئدی. ائله بیل من، دوغوردان دا، اونون قیزی ایدییم، او دا منیم انا. منیم یئریمی اؤز یانیندا سالیب یاتیدیریردی. قیاما تاختین باشیندا یئر سالیردی. اونا آیریجا اییک یورغان-دۆشك ده دوزلتمیشدی.

بیر آخسام یاناشی اوزاناندا منه اوزون صحبت ائله دی. قیامی نجه بیوتدیویوندن دانیشدی. سهریسی بیر بوغچا آچیب گؤستردی.

— باخ، ساخالنجیمدی، قیزیم. بو منیم قیزیل سیر-غالاریم، بو دا قیزیل اوزویومدو. اییک پارچالاری دا اؤزوم اَلیمشام. بو دا گؤزمنوجوغودو. قیامین بالاا اوغلو اولاندا اؤزوم اوسته تیکجم. بونلارین هامیسنی گلنیمه ساخالیرام. یاخشی گلین تاپان، اؤزونه یاخشی قیز دا تپمیش اولور. پیس اولسا، اوغونو دا ایتیریر. او گونو گوره جگمی...
نابات انا گاه كؤكس اؤتورور، گاه منیم باشیمی سیغالاییر، سانکی منه بیر سؤز دئمك ایسته ییردی. ندنسه، جسارت ائلمیردی.

— منیم ساخالنجیم وار، فرح قیزیم. اونو من فاطمانیسه باجیدان باشقا هئچ كسه گؤسترممی-شم. بیر ده ایندی سنه گؤستره جگم. اورگیم سنه قیزیر.
ساخالنجینی دؤشمه تاختین لاپ آیاق اوجوندا، شكافین یانیندا ساخالییمیش. اوردا نه ایسه بیر خیلی قوردالاندی. من ده اونو گؤزله یه سی اولدوم.

بو دقیقه اورگیمدن غریبه حس كنجدی. منه ائله گلدی کی، او سیرغالاری، اوزویو، اییک پارچالاری، گؤزمنوجوغونو نابات انا منیم اوچون ساخالیب. ائله بیلدیم نابات انا منیم قایینانام، دیواردا شكلی قالان آل محمد بابا دا قایین انامدی. ائله بیل من گلین كؤچدوم.
باشیمدا آغ اؤرپك، بارماغیمدا نابات انانین ساخالدیغی اوزوك، قیام یانیمدا. نابات انا اورتادا اویناییر. هامی بیغیشیب نابات انانین بالاا ائوینه، هامی نین دا قاباغیندا سفرح ده ایستی خامالی چورگی. هامی نین دیلینده بیر سؤز گزیر: «نابات انانین گلنی»... اوولاغیملا دا ائشیدیرم.

— دردین آلم، فرح قیزیم، نیبه گولورسن؟ — نابات انانین محرم سسینی ائشیدیب آیلدیم. سونرا یئنه گولدوم.

— سن ائله یاخشی انسان کی — دئدیم.

نابات انا او بیرری ساخالنجینی قایتارماق ایسته دی. — سونرا گؤسترم دئدی. آنجاق دوروخدو.

— قورخورام، گۆسترمه سم، خاطرینه دیر. آخی، دئمیشم گۆستره جیم. — ایکی سویون آراسیندا قالمیش کیمی اولدو. — باخ، غملمه، ها...

— سۆز وئیریم، قطعی غملمیه جگم.

اؤزو مندن قاباق گولدو.

نابات آنا دیوارین کونجونده کی دولو اون کیسه سینی گۆستریدی. آلتدا نازیک تاختا قویموشدو — نم چکمه سین دئییه. سونرا دا اونون یانیندا یتره باسدیریلیمیش ایری بیر کوپه نی نیشان وئردی.

— او دا یاغدی.

بالاجا باغلامانی آچدی.

— بو دا مین مانات پولدو. سایمیشام. کۆهنه باش شالینا بوکدیو پارچانی دا آچدی.

— بو دا آغدی. ایبیرمی کیلو دا دویو آلمیشام. آغ توربادا، شکافین آشاغی گۆزونده دی. سونرا سوسدو. هئچ بیر شئی باشا دوشمه دیم.

— نابات آنا، نه چوخ شئی آلیب ساخالاییرسان؟ — ایسته دیم دئیم، یقین قیامین توپونا حاضیرلیق گۆرورسن. دئمیه دیم. آخی، منیم دئمگیم بیر آز یاخشى دوشمزدی. اما اورگیم دۆزمه دی.

— حاضیرلیق گۆرورسن، نابات آنا؟

— حاضیرلیق گۆرورم، فرح قیزیم.

— توپا؟

— یوخ، یاسا.

— کیمین یاسینا؟

— اوزومون یاسیما. دردین آلیم. فرح قیزیم. هئچ کیمه ازیت وئرمک ایستیمیرم. اؤزوم هامیسینی اولجه دن آلیب حاضیرلامیشام. اوغلوم هله طلبه دی. قوی تئتیمه سین. هئچ کسه ده بورجلو قالماسین... چیینینده گئدیم...

من ائله کۆورلدم کی، هۆنکورتو ایله آغلادیم. نابات آنا منی قوجاقلاییب باغرینا بادی.

— به سن بئله دئمیشدین!؟

قیام ائله ھەر شئی آخیرا ساخالاییرمیش. شھرە قاییتماغیمیزا بیرجە گون قالیردی.

— اۆزوم دئمیردیم. استراحت ائله یە بیلمز دین، آخی. — قیام سۆزلو ایدی. کئده، نابات آنانین یانینا گلمز دین قاباق محمد عمی بیزی بیغیب نیشانا آپارمیشدی. اوزو گئجە ایکن قاییتدی. دئدی ایداره دە ایشیم وار. بیز سریه بی بی ایله سحریسی گلدیك. یوک ماشینیندا. یولدا بیزی یاغیش توتدو. اوستوموزه برئزنتت اؤرتدوک. سوروجو کئندن چیخاندا ماشینا توللامیسدی.

— قیام، آخی، نئجه اولدو؟ — نیگار انچیلیقلا بیر دە سوروشدوم. برئزنتتین آلتیندا من سنین اللرینی الیمە آلدیم. یادیندامی، دئمیشدیم من طرفده اوتورارسان. سیغاللادیم. سونرا دا اؤپدوم. اوزومه سورتدوم. سن دئمه، اؤز باجیمی اؤپورمیش. سنه دئدیگیم یئرده او اوتوروبموش... بیلنده قولقلاریمین اوجونا کیمی قیزاردیم، اؤلوب یئرە گیردیم. ایندی اوزونه باخا بیلیمرم. ھەر شئی باشا دوشوبدو. یادیمایر سۆز دوشدو: سئونلر روسوای اولوبلار.

* * *

— سن آل محمد بابانی گۆرمه بیسن، فرح قیزیم. شکلینه باخیب دئیرسن قوجادی. — بو دفعه نابات آنا سفرح نی آچا-آچا اۆزو دانیشیردی. من اونا نه سوال وئرمیشدیم، نه ده بیر سۆز سوروشموشدوم.

سفرح یه بیر کاسا گتیردی، یانیندا دا اۆزونون مشهور خامرالیسی. — آغساغلاغیدی، دردین آلیم، یی. ساریمساقلی قاتیغین ایچینه یاغ داغ ائله ییب تۆکوموشم. یی، گۆروم ھئچ دادیندان دوياجاقسانمی؟ یئنە اولکی صحبتینه قاییتدی:

— آل محمد بابایین اورگی جاوان ایدی، دردین آلیم. ایندی نین ائله جاوانلاری وار، اورگی قوجادیر. ائله ھئی ائشیدیرم، بو گون ائوله نیب، صباح ایریلدیلار. آدم آدمای ایسته ینده گۆزونه یاش گۆرونمور، فرح قیزیم.

کیشی دمیریولچو ایدی. دئیردیلر سرت آدمادی. آما ھر قاپیدان ایچری گیرنده من اونون اوزونده گولوش گۆروردوم. پویلو کۆرپوسو یانان ایلیسی آل محمد بابا دوشمنلرله ووروشموشدو. توپ گولله سی لاپ یاخیندان کئچیمیش. سونرالار کیشی گئجە لر یوخودان دیک آتیلیردی،

ديکسينيردي. هميشه اونا يوخودا، توپ گولله سي ديبردي. دئبيردي: آ نابات، او وقت گولله ديسيدى، بير دفعه يارالانيب ساغالارديم. ايندى هئى يارالانيرام. اوزده يارام دا يوخدو. قيامين آتاسى پويلو کؤرپوسونو تيکن فعله لردن اولوبدو. من آل محمد باباين باشيني يويوردوم. او يوموردو. اوچ گوندن بير کؤينکلرينى يويوب اوتوله بيرديم.

کيشى يولديگيشن ايدى. قاراجا فعله. بعضا ايشدن گنج گليبردي. اوست-باشى مازوتا بله نيردى. ايليق سو حاضيرلا بيرديم کى، الينى-اوزونو يوسون. اول نؤيوتله، سونرا دا ايليق سويلا. اوندا مازوت تئز گئدير. کؤينکلرينى اوتوله ييب آسارديم. کيشى گنجه دن دوروب ايشه گئدردي.

من اوندان قاباق قالخيپ چايينى-چورگينى حاضيرلارديم کى، آج گئتمه سين. او وقتدان گنجه دن دورماغى عادت ائتميشم. ايندى ده همن وقت اويانيرام. بعضا چاي قوياندا قهرله نيرم. ائله بيل آل محمد بابانا چاي قويورام. او گليب ايچه جک. کيشى اورگى قيليق ايسته بير، قيزيم.

بير دفعه دئدى: "آ نابات، پويلودا هامى دئبير، من ديشميشم. دوز دئبيرلر. اؤزوم ده اؤزومه مات قالميشام. هئچ فعله يه اوخشاميرام. اينيم-باشيم ترميز. نه دئيبم، بلکه، ائله فعله بئله اولماليدى. هله کى پويلودا ائله شئى يوخدو."

آما کيشى ائله بيل مندن اوتانيردي. ائله بيل سون- رادان باشا دوشموشدو کى، من ياشجا اوشاغام. «آ نابات، سنين قادان آليم»، «سن الله، چوخ ايشله م»، «آ نابات، ائله بيليرم جاوانليغيما قايديرام»، «سنى خوشبخت اولاسان آ نابات...» کيشى منه اوشاق کيمي ديل تۆگوردو.

اؤزو ده بعضا ائله بيل اوشاق اولوردو. ياشيميز برابرلشيردي. آل محمد بابان اصل کيشيدى. آروادا تابع اولان کيشيلردن زهلم گئدير. کيشيلر وار، کندين، رايونون، بؤيوک-بؤيوک ايشلرين ايختيارينى اونا تاپشيريرلار. آما ائوده آرواديندان قورخور. من خوشبخت ايديم، فرح قيزيم. منيم ساچيم اوندان سونرا آغاردي.

حیا آدلى بىر آروادىن قوجالىغىنى من اۋز گۆزلىرىمە گۆمۈسۈم. آياقپالىن، باشى آچىق كىندىن
 اچىندە دولاشىردى. اوست-باشى دا تۆكۈلمۈشۈدۈ. دئىيردىلەر: اللى ياشى وار. يىتمىش ياشلىيا
 اوخشايدى. آغ گون آدمى آغاردىر، قارا گون ايسە قارالدىر، دردىن آلم.

بىر اوغلانى سئویرمىس. اوغلان دا اونو. كىندە نۆكر ايمىش. بىزىم كىند گۆزلىرى نىن هرە
 سى نىن بىر جورە فاجىعە سى اولوبدو، قىزىم. سىزدن اوزاق اولسون.

قىز قونشودان قايداندا بىر بى اونو دوققازدان گۆتۈروب قاچىر. آروادى نىن اوستە گونو آپارىر.
 نۆكر خبر توتان كىمى اۋزونو يىتتىرير بىين ائوينە. بىر گوللە ابلە قانىنا بلە نىر. نۆكرى
 يولداشلارى آپارىب قىبرىستاندا باسدىريرلار.

بى قىزى دۇيور، مجبور ائلە بىر، ياشايرلار. اما دئىيرلەر، گلین آرايرير نۆكر اوغلانىن قبرى
 اوستە خلوتى گىدىب-گليرمىش. دئىيردىلەر دوز اوتوز ایل او قبرىن اوستوندن قاتلاما، فسە لى،
 شىرىنى پول اسكىك اولمايىب.

بىر دفە ارى گلینى پوسور، قبرىن اوستە گلدىگى يىردە توتوب برک دۇيور. ائودە گۆز
 دوستاغى ساخلايرير.

بىين دوشمنلرى وار ايمىش. بىر گون مئىتىنى اۋز قانىنا بلنمىس قاپىيا گىريرلر. قادىن
 مئىتىن باشى اوستە گلېب دايانىر. هامى گۆزلە بىر كى، شىون قوپاراجاق. آغلامىر. آشاغى
 آيلىب ارى نىن سىنە سىندن آخان قانى باشىنا سورتور. آگ ساچلارى قىپقىرمىزى قىزارىر.
 جماعت مات قالىر.

سۇنرا آرواد يوپورور بىرباش قىبرىستانلىغا. نۆكر اوغلانىن قبرى اوستە دايانىب آغلايرير.

— او منىم قارا ساچلارىما آغ حنا سورتوموشدو. جاوانلىغىمدا قوجالمىشىدىم. ايندى من آغ
 ساچلارىمى قىرمىزى حنا ابلە بويايىب سنىن يانىنا گل مىشم، قالخ! — دئىير.

داها نە بى اونو اىزلە بىردى، نە قىبردن سس گليردى...

— دردىن آلم، سنى لاپ قىلمىدىرىم، كۆرلىبسن. — من اۋزومو اونوتوموشدوم. قىلمىدىگىمى
 بىلمىردىم. غرىبە ايدى: بوتون كىند نابات آنانىن اىستى خامرالىسىندان داتىشىردى، نابات آنا دا
 كىندىن حكايتلرلە دولو تارىخىندن...

اوجونجو حصە

من اؤز نیشانیمدا آغلادیم. فرح ده آغلادی. بیزی هئج کس کیریتمه دی. سانکی بو سکوتدا فرحین نابات آناسی گیزلینجه بو مجلسه گلدی و گئتدی. اونا خیر-دوعا وئردی. هارداسا، قونشودا بیر اوشاق آغلادی. بیزی او کیریتدی. هامی سئویندی. اورکلره ایشیق آخدی. خیرلییه یوزدولار.

— کاش هر جوانین نیشانیندا بیر اوشاق آغلا سین. — قونشو آرواد بیزه تسلی وئردی. بیر آنلیق سانکی هر شئی اونودولدو. سونرا دا بیر-بیر بیزه خیر-دوعا وئریب داغلیشدیلار. دئییه سن، هره اورگینده بیر آز سئوینج، بیر آز دا قم آپاردی.

فرح منی او بیرری اوتاغا چکدی. گئجه دن کنچمیشدی. یاتمیشدیلار. پالتار شکافینی آچدی. بئش دست اییک پالتار، ایکی گولمخمر، قیزیل قولباق، بیریلیانت قاشلی قیزیل اوزوک، ایکی جوت قادین آیاققابیسی، کهربا مونجوق، ایکی کیشی کؤینگ، بیر چومادان کونفت، دوه یونوندان بیر جوت شرف...

— نییه مات-مات باخیرسان، قیام؟ بیلیرسن نه-دیر؟

— یوخ.

— بونلاری منه سن گتیرمیسن.

— من؟

— سن، البتته.

— نه وقت؟

— ائله بو آخشام. قونشولارین هامیسی گوردو.

یا فرح دلی اولموشدو، یا دا من. اولمویا دوردوغو یئرده قیزین باشینا هاوا گلدی؟ بو نییه بئله دانیشیر؟

— فرح، — تزه دن بیر ده سوروشماق ایسته دیم. بلکه ظارافات ائله بیر، — دئدیم. — سنه نه اولوب، فرح؟ یوخسا...

سسیمدن باشا دوشدو.

— یوخسا، ائله بیلیرسن دلی اولموشام؟ یوخ، قورخما. هامیسینی دئیجم. آنامین ایکی دوستو وار. ایکسی ده ماغازادا ایشله ییر. بیر صناع ماللاری ماغازاسیندا، او بیر ده قیزیل دوکانیندا. ساتیجیدیلار. هامیسینی اونلار گتیریلر.

— نه اوچون گتیریلر؟ — باشا دوشمه دیم. دریندن نفس آلدی. سانکی بوتون صحبتینی بیرنفسه دئمک ایسته ییردی.

— دئییم، قیام، سن همیشه تاریخدن دانیشیردین. آنتیک دؤوردن، اینتیباه دؤوروندن. آمازونکلاردان دئیردین، ها... دئیردین، اونلاردا محبت آزاد اولوب. بیز بعضا ایره لی گتیمک عوضینه، هله کۆهنه، چوروک عادتلی دیریلدیریک. گرک اون-لار چوخلو مال-دؤولت گتیرسین. نیشاندا، تویدا گرک قونشولار گلیب، اوغلانین گتیردیگی شیلره باخیب قییمت وئرسینلر. قیزین قییمتی اوغلانین گتیردیگی شیلرله اؤلچولور. قیزلا اوغلانین قلیینه، محبتینه اونا گتیریلن مال-دؤولتله قییمت وئریلر. آنامین دوستلاری دئییلر کی، قیامین خاطرینه دیمسین، قوی بیر پارا قونشولار گؤرسونلر. سونرا فرح قیزیمیز حقیقده سؤز-زاد دئیرلر. بیزیم یاخشی قونشولاریمیز وار. ایچینه بعضیلری اولدو کی، منه بختورلیک آرزولادیلار. بو داش-قاشا گۆره، سنی سئودگیمه گۆره یوخ. بونلارین هامیسی ماغازادان گلیب. حکومت ماللاریدی. صباح گلیب آپاراجاقلار. آما بو بیر چامادان کونفتتی بیزه شیرینلیک گتیریلر. فرح توتولدو. ائله بیل کیمسه اونو ائشیتدی، گۆردو. یاناغینا طبیعتین الی بیر لاله چکدی، تئز ده سیلیدی.

— قونشولاریمیزداکی قیزلارین بعضیلری اره گئدیپ، بدبخت اولوبلار. اوستلری قیزیل-گوموشدن گولور، اورکلری — درد...

فرح ایندی ده هۆنکورتو ایله آغلادی. آما بو آغلاماق او بیر قیزلارین آغلاماغیندان فرقلی ایدی. فرحین اورگی داش-قاش ایچینه ایدی، اوزو آغلا ییردی. او ساعت گۆز یاشلارینی سیلیدی. اونا ایندی آغلاماق یوخ، قه-قهه ایله گولمک داها چوخ یاراشیردی. فرح ائله آچیلیمیشدی، ائله پارداخلانمیشدی، باشدان-آیاغا اؤزو داش-قاشا دؤنموشدو. بونو اؤزونه ده دئدیم.

— قیام، من بعضی قونشولاریمیزین یانیندا سینمادیمسا، آنامین، اونون دوستلاری نین یانیندا سین-دیم. آخی، نه اوچون بئله اولسون؟ گرک هتج یاخینا قویما یایدیم. گرک... سینمه قیسیلدی. بیر آز سونرا هر شئی دیشدی. داش-قاشلاری لاغا قویماغا باشلادیق. او دا گولدو، من ده. سونرا... سونرا دا قیزیل اوزویو تاخدیم بار-ماغینا، قولباغی بیلگینه،

بویونباغینی بویوننا، سیرغالاری قولاغینا. فرح ناغیلاردان کی شاهزاده قیزلارا اوخشادی. گوزگونون قاباغیندا دایندیق. ائله بیل بیز ناغیلاردان چیخیب گلمیشدیک. اوزوموز اوزوموزه مات-مات باخیردیق. باباق آغلایان گؤزلر گولوردو. ائله بیل قیزیل قیزیل ایله، میرواری میرواری ایله بضمایشدی. فرح ائله بیل ایندی اوزونه اوخشاییردی. اتاسی، آناسی اوپانیب باخسایدیلار، قیزلارینی تانیمازدیلار. فرحی یالنیز من تانییردیم. افسونلانمیشدیم. سانکی رسسام رافائل ساتی نین یاراتدیغی ملایکلردن ایدی. سانکی بؤیوک صنعتکار اونا نفس وئریشدی. او دا قدیم ایتالیدان اوچوب گلمیشدی آذربای-جانا، دوز نیظامی کوچه سیله هوسو حاجیشو کوچه سی نین تینیینه. ائله بیلیردیم ایندی اوچاقاق. گوزومو یومسام، بیردن قئیب اولاجاق.

داش-قاش قالدینا نئجه یاراشارمیش. ائله بیل قالدین گؤزلیگی نین یاریسی بو داشلاردا ایمیش. دنیاین بو-تون قالدینلاری داش-قاشلا بعضاسه ایدیلر، نئجه ده یا-راشیقلی اولاردیلار (منیم نابات آنام دا! بونلار اونا دا یاراشاردی. گوزرونور، گوزلیک اوزو ده بعضا-ملیدیر. اونا دا دیقت، خیدمت اولمالیدیر. گوزلیک گوزرونمه لیدیر).

منیم میرواریم گوزگونون قاباغیندا دایانیب اوز اوستونده اوزگه لری نین میرواریسینه تاماشا ائلییردی.

بوتون دوشوندوکلریمی دانیشماق ایسته بیردیم.

— بیردن اوپانارلار. آیبیدی. — ائله بیل اوز گوزللیسندن اوزو ده هورکدو. داش-قاشلارین هامیسینی چی-خارتدی. بیز سانکی قیزیللاری، میرواریلری یوخ، فرحین گوزلیگی نین یاریسینی بیر دسمالین آراسینا بوکوب آیریجا باغلامایا قویدوق. داها گوزگویه باخمادیق. " ساغ اولون، گوزل انسانلار! نجیب آداملار! یاخشی دوستلار! سیز فرحی قونیشولارین یانیندا سینماغا قویمادینیز.

شاهزاده قیزلار منیم فرحیمه اوخشاییر. فرحیم اونلارا یوخ. دان اولدوزو اونون گوزلری کیمی ایشیقلیدی. گونش سحر چیخیب شفقلرینی یئر اوزونه یایاندا، اونون ساچلارینا بنزه بیر. فرح ده ساچلارینی داراییب چیگیئلرینه سبیر. او منیم هم گونشیمدی، هم اولدوزوم، هم دنیام. اونسوز نه گونش وار، نه اولدوز، نه دنیا. "

فرحین اوزونه بونلاری دئییه بیلمه دیم.

— عسگرلیکدن بوراخیلان کیمی، اونلارین گتیردیکلری نین هامیسینی گندیب ماغازدان آلاجام.

- ایستیمیرم، قیام.
- سنه هامیسی یاراشیر، فرح.
- منه ان چوخ سن یاراشیرسان. ایسته بیرسن، گئدک تزه دن گوزگویه باخاق.
- گئدک.
- فرح گوزگویه طرف گئتمه دی. استولون اوستونده کی باغلامایا باخدی. فرحین گۆزلیگی نین یاریسینی صباح گلیب آپاراسییدیلار.

۲

- بیزی حصه لره بۆلندن سونرا باشیمیزی قیرخدیلار؛ سیرایا دوزوب گتیردیلهر حاماما. چیمیب چیخدیق. گئیندیک عسگر پالتاریمیزی، یولداشلاریمی تانیمادیم. گۆزلیمین قاباغیندا ایتدیلهر. ایندی گۆزوم عسگر گئیییمینه ائله آلیشیب کی، یولداشلاریم باشقا پالتار گئیسه لر، تانیبا بیللمرم. گولورسن؟..
- فرح مات قالمیشدی.
- آدام دا آدامین گۆزو قاباغیندا ایترمی؟
- ایتر. یاغیشین آلتیندا دا یاتا بیلر. اۆزو ده شیرین-شیرین. تکی ترپتمه سینلر.
- ائله شئی اولار؟
- عسگر اولسا، اولار. تعلیمه چیخمیشدیق، فرح. برک یورولموشدوم. موققتی استراحت وئرلمیشدی. یاغیش باشلادی. یاغدی، نه یاغدی. اوتوردوغوم یئردجه لذتله یاتدیم. بیر ده اوندا آییلتدیلهر کی، امر وئرلیب، تانکلارلا هوجوما کئچیریک.
- بس سنه سویوق دیمه دی؟
- یوخ، عسگره سویوق دیمیر. عسگر او قدر یویورور، یورتور کی، سویوق جانیندان چیخیر.
- عسگرلیک - حرکت دئمکدی.
- فرحین منه رحمی گلمه یه باشلادی. چینیمدکی پوقونلارا، بئلیمده کی قاییش کمره، باشیمداکی پیلوتکایا ائله یازیق-یازیق باخیردی کی، ائله بیل بو عالمدن آیریلیمیشدی. ایکیمیز ده غریبه لشمیشدیک. من اوندان آیریلما بیللمیردیم، او دا منیم عسگرلیگیمه اؤیرشه بیلمیردی.

فرحگیلین قونشولاری بیزی قوناق چاغیردی. ایکیمیزی ده ایلشدیردیله اورتادا. شرفیمیزه چوخلو شیرین-شیرین سۆزلر دندیله. دندیله کی، خوشبخت اولاق، اوغوللو-قیزلی اولاق، قوشا قاریباق. اوغول توپو، قیز توپو گوۆرک. آخیردا ائله بیلدیم، فرح منیم نیشانلیم یوخ، عمللی-باشلی آروادیمدیر. اوغلانلاریمیز، قیزلاریمیز دا وار، ایندی اونلار دا هاراسا گندیله، یا دا ائشیکده اویناییرلار. بیر آزدان قاییدیب گله جکلر. ائله بیل قونشویا جوان گئدیب، قوجا قاییتدیق. سونرا فرحگیله گوزگوده پوقونلاریمی گوۆرنده آیلدیم...

سحریسی حصه یه قاییتمالیدیم. کۆینگیمین دویمه لرینی برکیدیب، سونرا دا یاخشی-یاخشی تمیزله دیم. بوینومداکی آغ پارچانی دییشدیم، فرح اونو یوموشدو، آغاپاق اولموشدو. هم عسگر، هم ده نیشانلی!

فیکیرلریم یاریدا قیریلدی، فرح قهقهه ایله گپردی ایچری.

— قیام... سن نئینمسن، قیام؟!

بیر شئی ائلممیشدیم. بیر ده آخی، نه ائله یه بیلر-دیم؟ دوز گوۆزلریمین ایچینه باخدی. اؤزونو ساخالایا بیلمه ییب، یئنه گولدو.

— اللری نین ایکیسینی ده قالدیر یوخاری.

یقین منیمله ظارافات ائله بیر، — دئدیم. اللریمی قالدیردیم یوخاری.

— ترپنمه.

— یاخشی، ترپنمیرم.

الینی سالدی شالواریمین سول جیبینه. کاغیذا بوکولو بیر شئی چیخارتدی.

— قونشونون قاشیغیدی.

اللریم هاوادا، اؤزوم ده فرحین قاباغیندا قورویوب قالدیم.

— خۆرگینی یئیندن سونرا، دئییرلر ترتمیز سیلیب بوکوموسن کاغیذا. سونرا دا جیبینه. هئچ کس گوۆزونه اینانمایب...

فرح نئجه دانیشدیغینی حس ائتیمردی. قیزارمیشدی. دئییه سن، مندن قاباق منیم عوضیمه قیزاریمیش.

— اللرینی نییه آشاغی سالمیرسان؟ — منه رحمی گلدی. کینولارداکی اسیرلرین وضعیتیته

دوشموش-دوم.

- یوخ، فرح، اینان کی، یوخ. هئج ائله شئی اولارمی؟ - بیلیم‌دیم سۆزومو هاردان باشلایم. - قیناما، فرح، عسگرلیک بئله دیر. حرمیزین آیریجا قاشیغی-میز اولور. قویوروق جیبیمیزه. بیر عسگرین قاشیغی ایله او بیرری عسگر یئیه بیلمز. قطعی قاداغاندی. قاشیغیمی من بیر دفعه ایتیرمیشدیم، سنه دئمیشم. تزه عسگرلییه گئندنه. خۆرگی ائله-بئله الیمله یتدیم. هئج کسدن قاشیق ایستمه یه دیلیم گلمه دی. عسگره منسوب اولان هر نه وارسا، اونون سیلاهی ساییلیر، فرح! باغیشلا منی. قاشیق دا سیلاحدی. او دا گرک عسگرین اؤز یانیندا اولسون.

- قاشیغی نئجه قایتاریم؟ - عذاب چکه-چکه فرحدن سوروشدوم. قونشو قادى نین اری عسگرلیکده اولوبموش. او، هر شئی ااروادینا باشا سالیبمیش. - منیم عسگرلیگیمی یادیم سالدین، آ قیام. سنین تویون اولسون. کیشی بوینومدان قوجاقالایندا لاپ یونگوللشدیم. ایسته دیم قاشیغی اؤز جیبیمدن چیخاردیب، خلوتجه سالیم اونون جیبینه. اما فیکریمدن واز کئچدیم. کیشی اوستومه دوشدو کی، گئری گۆتورمرم. خۆربینی عسگرلیکده بو قاشیقلا یتیرسن. بیزی ده یادا سالارسان.

قاشیق قالدی منده. اما هر دفعه خۆرک یئینده، بیر آز خلوتجه خجالت چکیر، بیر آز دا خلوتجه گولوردوم. بیزی هر دفعه یئمکخانایا گتیرنده من عادیجه عسگر یئمکخاناسیندا یوخ، سانکی قونشوداکی قوناق سالونوندا، هر جور نعمتی اولان آپچق سفرح ده ایلشیردیم. سانکی بوتون نعمتلرین اتری بو قاشیقدا قالمیشدی. منیم عادیجه قاشیغیم هر دفعه منی سحرله بیر، اوزومه کی تبسسومو هئج کیم آنالایا بیلمیردی. ائله بیل قونشو منه قاشیقلا بیرگه تبسوم ده وئرمیشدی کی، اؤزومله عسگرلییه آپاریم. من اونلارین ایکیسینی ده اؤزومله گزدریردیم.

۴

قرارگاه سیاسی شعبه ریزی نین قاپیسی آغزیندا عسگرلر گزیشیردیلر. منی گۆن کیمی بیر-بیری نین اوزونه باخیب خیسینلاشدیلار. بیری منه یاناشدی: اوجا-بوی، آریق، داز.

- ائلوغلو، قیامسان؟

- بلی.

باشی ایله یولداشلارینا ایشاره ائله ینده بیلدیم کی، آرالاریندا منیم بارمده نه ایسه سۆز-صحبت اولوب.

— سنی بایاق قزئتین رنداكتورو تعريفله بيردى. — استهزاسینی آچیق حس ائله دیم. سؤزونه آرا وئرمه دی:

— دئییردی عالی تحصیلی ادبیاتچیسان. اصل قزئتچی. اوسته لیک فوتوقراف. هارادا ایشلمیسن، ائل اوغلو؟ — منی چوخ تنز دویوق سالدی. بیلدیم کی، سؤز آماق ایسته بیر. — هانسی فوتوپاراتالارلا؟

فوتوپاراتالارین آدلارینی من هارادان بیلدیم؟ هنج بیرینده ایشلمیشدیم. هنج اونلاری تانیمیر—دیم دا.

منی قاراقاباق حساب ائله ییب اوزومه معنالی باخدی.

— «زورکی»، «فئد»، «کیئو»، «موسکوا».. هانسیندا؟... قورخما، سیرینی وئرمم. بیزیم هامیمیزی پولکوونیک یانینا چاغیرتدیریب.

من ایندی باشا دوشدوم کی، بایاق من گلنده اونلار نییه گؤزله شیردیلر.

سیاسی شعبه رئیسینی نین اوتاغیندان باش لئیتنانت رتبه سینده بیر ظابط چیخدی. ساچلارینا دن دوشموشدو. آشیرمالی کمری، قالیفی شالوارینا کیپ یایشیمیش اوزونبوغاز چکمه سی وار ایدی. بیر آز قاراقاباق آداما اوخشاییردی. بایاکی فوتوقراف اوغلان ائشیتدیردی کی، عسگر قزئتینی نین رنداكتورودور.

— قیام کیمدی؟ — باش لئیتنانت رسمی، بیر آز دا قورو سسله سوروشدو.

— منم، یولداش باش لئیتنانت. — اوزونده تبسوم اویاندی.

— گل. — منی دالینجا آپاردی.

ایچریده قارایانیز، خوشسيفت، دولو بیر کیشی آیلشمیشدی. ائله بیل سؤزلهشمیشدیلر. هارادا ایشلمیسن؟ هانسی فوتوپاراتادا؟ ایش ستازی؟ سندلرین؟ لابوراتوریان؟..

اوزون سورن تئلفون زنگی منی وضعیتدن قورتاردی. هامیسنی آچیق دئییه سییدیم.

خیلی دانیشدی. سونرا باش لئیتنانتدان سوروشدو:

— حسینعلی...

باش لئیتنانت یونگولجه گولومسه دی. پولکوونیکین هوشسوزلوغونا ایشاره ائله دی. ایکسی ده گولدو.

باش لئیتنانت آغزینی آچماق ایسته بیردی کی، ایچریه قالینبیغلی بیر مایور گیردی.

— یولداش رئاكتور، ائشیتیمیشم تزه فوتوقراف تاپمیسان؟ یامان ایشیم دوشوب. — مایور منیم ده اوزومه باخدی. — «کوداک» خراب اولوبدو. تروفئیا فوتوآپاراتینی دئییرم. بیر-ایکی اوستابا گؤستریمیشم، باشی چیخمیر.

— وئر، دوزلده بیلسک، گؤتورریک...

پولکونیک سیناییجی نظرله باش لئیتنانتین اوزونه باخیب گولومسه دی. «کوداک»ی وئرديل منه. مایور سئویندی، من کدرلندیم. باش لئیتنانت راضیلیق حسی ایله پولکونیکین اوتاغیندان چیخدی، من ناراضیلیقلا.

قاینین آغزیندا نؤوه گؤزله ین عسگرلرین هامیسی گئری قایتیدیلار. پولکونیک اونلاری یانینا چاغیرمادی. اصل فوتوقرافلار قایتیدیلار گئری، قالدیم من یالانچی فوتوقراف.

ایچریده، کابینتده پولکونیک، بایردا، قاپی نین آغزیندا من. الیمده «کوداک» زهری مار. «گندیم، گئتمگیم؟!» لاپ آز قالا هاملتین سوالی قارشیسیندا قالمیشدیم. گؤزوم الیمده کی فوتوآپاراتا ساتاشاندا، بیر آنلیق ائله بیلدیم محاریبیدیم. بئرلینده. مایور دا گؤزومون قاباغیندا او یان-بو یانا یویورور. فوتوآپارات دا اونون الیندیر، نیمکینده یوخ. یونگوللشدیم...

مایور محاریبه دن سالامات چیخیب. بیردن دایاندی دوز قاباغیمدا.

— سیراوی، دالیمجا.

ائله بیلدیم او منی اوتاغینا یوخ، بیرباشا بئرلینه آپاراجاق. سنگره، اودون-کۆزون ایچینه. استولون اوستده کتاب-دفترلر بیر-بیرینه قاریشمیشدی. یازیلی ورقلرین اوستدن عئینگینی گؤتوروب سیلمه یه باشلادی. سونرا منه یئر گؤستردی.

— سنین عالی تحصیلین وار. اینستیتوتدا حربی درس کئچمه دیگین اوچون، اوردودا اؤیرنمه لیسن. بو دا باشقا بیر اینستیتوتدو.

— ائلدیر، یولداش مایور. — فیکیرلشمیش جواب وئرديم. رئاکسییادا ایشله مک چوخدانکی آرزوم ایدی. لاپ یئرینه دوشموشدو. بلکه ده بو، هر بیر فیلولوقون آرزوسودور، تک منیم یوخ. بیرجه بو فوتوقرافلیق ایشی کورلا بیردی.

— قرارگاهدا سنین صحبتین اولوبدو. باش لئیتنانت دئییردی کی، امضانی رئسپوبلیکا مطبوعاتیندا گؤروبودور. سنی دئییب دوروردو. اونا قرتئچی لازیمدی، هم ده فوتوقراف...

— فوتوقراف! بختور منیم باشیما! — گولمییم توتسا دا، اؤزومو گوجلہ ساخلادیم.

مایور زنگی باسیب چای گئیرمگی امر ائله دی. بیرینی ده منه.

— بو نیظامنامه اوزره دوزگون دئییل، — ظایط عسگرله اوزبه وز اوتوروب چای ایچسین. هم ده قرارگاهدا. بو حقوق بیزه وئرلمیر.

سیاسی مشغله ده کی صحبتلری یادیم سالدیم.

— عسگر ظایطدن یالیز امر ائیشیتمه لی و اونو یئرینه یئتیلمه لیدیر. والسلام! اما سن گله جک ظایطسن. عالی تحصیللیر بیریلیک خیدمتدن سونرا امتحان وئریمه ظایط روتبه سی آلا بیلرلر. بو گوروشوموز ایسه استیشنلیر. بایاق منه خوش تاثیر باغیشلادین.

مایور صحبتینه قفیلدن آرا وئردی. خیلی سوسدو. نه دوشوندو، بیلیم دیم.

— منی حربی ایشیمیزین تاریخی چوخ ماراقلاندیریر. شهرتی، هنری دنیا یا سیغان دئییل. حیف کی، قلمیم یوخدو. هئج منیم عالی تحصیلیم ده یوخدو. محاریبه باشلاندا اون ایللیگی یئتیجه قورتارمیشدیم. ادبیاتچی اولماق ایسته بیردیم. باش توتمادی. منه ایندی ده ائله گلیر کی، تاریخی ادبیاتچیلار داها یاخشی یازا بیلرلر. ادبیات میلتن سیماسیدیر.

بئرلینه کیمی پیادا گئتدیم. حیف، آذربایجانلی عسگرلریمیزین، ظایطلریمیزین حقینده آز یازیرلار. مایور عئینگی سیلیب، یئنه قویدو استولون اوسته.

— کوتوزووون یانیندا آذربایجانلی سرکرده لر اولوبدو. هونر گوستریلر. پاسکویچ آذربایجانلی — لارین هونرینه حیران قالیدی. روس شاعیری پوشکین آذربایجانلی ظایطلرله دوستلوق ائله ییب. پوروچیک فرهاد به یه شعر ده یازیدی. ادبیاتچیلاریمیز گرک بونلاری یازسینلار. قوتقاشینلی، باکیخانوو، سیخلینسکی، مهمانداروو... ائه، نه قدر! هله ۴۱۶-جی تاقانروق دیویزییاسی؟ آدلاری ایتلریمیز، شهرتی اونودولانلاریمیز حقینده کیم دانیشاجاق؟ نه وقت دانیشاجاق؟ هله بعضیلری آذربایجانلی عسگرلر حقینده یالانلار اویدورورلار. یازیچی دا اوز خالقینا بئله بیگانه اولارمی؟ بالاجا خلقیق، بؤیوک حربی تاریخیمیز وار...

منه ائله گلدی کی، مایور ایندیجن دانیشماغا، اورگینی بوشالماغا آدم آختاریرمیش. سؤزلو- صحبتلی ایدی. او، بیزیم دیلیجان طرفلرده یئردن قاینایان بولاقلارا اوخشایردی. گاه گور گلیردی — سئله مه، گاه دا بوغولوردو. لاکین هئج وقت قوروموردو. مایورون گوجو چاتسایدی، بوتون یازیچیلاری بیر یئره بیغار و بیرجه امر وئرردی، یا دا خواهیش ائدردی: حربی تاریخمیزدن یازین. بو، اونون غورور حسی ایدی، الیندن آلماق اولمازدی. مایورون چایینی گتیردیلر.

— نه اوچون بیر؟ — تعجوبله سوروشدو.

— بولداس مایور، آخی بوردا سیزدن باشقا هئج کس یوخدور.

— بس؟! — مایور یاری گولومسمیش، یاریجیددی منی گۆستردی.
 — او؟! — گئده رک آرواد قاشلارینی دارتدی، سونرا اونو گولمک توتدو، تئز اۋزونو
 ییغیشدیردی. «تئجه، عسگره ده چای؟!» — گۆزلریندن اوخودوم. یئرینده میخلانیب قالدی.
 مایور بیر ده تکرار ائله دیکدن سونرا او، ناگومان آددیملارلا قاپیبا طرف آددیملادی.
 مایور بونو چوخ سویوققانلی قارشیلادی. صحبتی قانیما، ایلگیمه ایشلسه ده، بو سویوقلوغو نه
 ایسه خاطریمه دیدی.

مایورون گۆزۈ گۆزۈمدیدی. جواب گۆزله بیردی.

— دوز دئییرسینیز، یولداش مایور. یازیلمایدیر. آنجاق ۱۸۱۲-جی ایل محاربه سینی لئو
 تولستوی آز قالا یوز ایل سونرا قلمه آلدی. یازیچینی گرک زامان یئتیشدیرسین. هم ده یازماق
 چتیندی، یولداش مایور. فرانسىزلارین تکجه موسکوايا داخيل اولماسی ائپیزودونون اوتوز
 الیازماسی وار. سونرا تولستوی اونون دا اوزونو کۆچوروب. اولوب اوتوز بیر.
 حیف، ائله اوغلانلاریمیز دنیادان کۆچوب گئدیرلر کی! اورکلرینده نه قدر یازیلایسای ائپیزودلار
 آپاریرلار. گرک بۆیوک یازیچینی گۆزله مه سینلر.

سۆزه قووت

گۆزومو آچاندا گۆردوم کئترچین حربی خستخاناسیندایام. ایکی نفر ده یانیمدا آغیر خسته وار
 ایدی. یانیمیزا بیر چارپایی دا گتیریب قويدولار. سونرا یارالی گتیردیلر. بوتون بدنی آل قان
 ایچینده ایمیش. یویوب-تمیزله ییب، ساریق-ساریق ائلمیشدیلر. تکجه گۆزلری گۆرونوردو.
 عینله قار آدام. بیز کئنده، اوشاقلیقدا قاردان آدام دوزلدیردیک. سونرا دا اونا ایکی گۆز
 قویوردوق.

حکیملر اونیین ساریغینی آچدیلار. زولوم-زولوم اوفولدایدیردی. سن دئممه، هئج بیر یئرینه گولله
 دیمه ییبمیش. اما بدنی گۆمگۆی کسيلمیشدی. مات قالیبارلار. اۋزو حکیملره دانیشیب کی،
 اوزانیب پولئمیوتون دالیندا، آتیرمیش. بۆیرونه قفیلدن ضربله بیر شئی دیر. گۆرور اۋزگه
 قیلچاسی. مینالارین، بومبالارین، مرمیلرین پارچالادیغی بدنلرین حصه لری. سونرا کیمینسه
 باشی، دمیر باشلیغی چیرپیلیر دوز کورگینه. کیمینسه قولو — اوزونه. باشینی قالدیریب گۆرور؛
 گۆیده باشلار، اللر، آیاقلار اوچور. هامیسی دا تۆکولور اونون اوستونه. اۋر قانینا یوخ، اۋزگه لرین
 قانینا بویانیر، هوشونو ایتیریر. آغیر حالدا گتیریرلر خستخانایا.

منیم گۆزلریمین قباغیندا اۋلدو. هئج کس اونا آغلایب-ائلمه دی.

کوماندری گلیب دانیسیردی کی، جبهه دن گیزلیجه قاچماق ایسته بیرمیش. اؤز یولداسی توتوب. یولداسلارینی دار آیاقدان قویوب قاچیرمیش. جزا کسب لاپ اؤن خطه گؤنדרیرلر. عسگر یولداسلاری نین مینا، بومبا داغیتیمیش حصه لری چیریلیر اونون باشینا، گولله عوضی اولور. بلکه، دوشمه نین ده باشی، الی، آیاغی اونا چیریلیر؟ داشقلاق اولوب. اوزودونون بو جور ده جزاسی اولورموش.

بو دا ائییزوددو. انسان طالعی...

اورگیمده دئدیم کی، «کوداک» آپاراتینی آپاریب دوزلتدیره جیم. هاردان اولسا، یاخشی اوستا تاپاجام. قوی قلبی قیریلما سین.

— اجازه وئرین گئدیم، یولداس مایور!

— بویورون. — تمکینله جواب وئردی. من ائله بیل اونون ایش اوتاغیندان یوخ، یاتدیغی صحرا خستخاناسیندان، یارالی مایورون یانیندان ائشیه چیدیم. دهلیزین باشینا چاتمیشدیم کی، قایسی نین تزه دن آچیلدیغینی ائشیتدیم: خیدمتچی آرواد منیم چاییمی گئیریدی. تزه سئزانتیم بورنونون اوجونو ایکی بارماغی ایله سورت-سورته منه ایضاحات وئرمه یه باشلادی:

— قرتیمیز هفته ده اوج دفعه چیخیر. مین تیراؤلا. باش لئیشنانت، یعنی ستارشی لئیشنانت رئاكتوروموزدو. مندن ساوایی دؤرد نفریک. فوتوقراف گتدی ائولرینه. اوچلیک بورجونو وئردی. یعنی سروکونو. ایندی سنی اونون یئرینه گؤتوروروک. اولوروق بش.

سئزانت هر سؤزون روسجا ترجمه سینی ده دئیردی کی، منه آیدین اولسون. منه اونسوز دا آیدین ایدی. یقین بو، اونون عادتیی ایمیش، دایما تکرار ائدیردی.

— سیراوی دؤبوشچو السگر چاپچیدی، ینی پئچات-نیک. یاخشی کاغیز ساییر. تیراؤی اون دقیقه یه ساییب تحویل وئریر. اما بیر آز چاپدا تله سیر. ینی پئچات ائله ینده.

فریدون یاخشی بیغجیدی. ینی نابورشیک. اؤزو ده آنادانگلمه آرتیست. بیرجه بوندا کورلا بیر. انورین ایشی-پئشه سی بیغینی دلیرتمکدی. بیخ دا بیخ اول! هر رنگده چیخیر: قیرمیزی، یاشیل، آغ، قارا، ساری، قیرمیزیتهر، یاشیلتههر، آغتههر، قاراتهر، ساریتههر! بیغجیدی، اما «آرتیست» چاتمیر.

— آلیم سنین آغیرینی. لاپ بیغیمی گؤزدن سالدین، یولداس سئزانت.

انور بیغینی سیغالالایا-سیغالالایا اوزوموزه باخیب سانکی رحم دیله بیردی. فریدون اونا قاهمار چیخدی.

- يولداش سئزئانت، اوزر ايسته بيرم. يعنى ويناوات. آدام نيشانلى اولاندا، بيلمير نئجه ائلسين كى، قيزين خوشونا گلسين. منى بير دفعه تويا چاغيرميشديلار. عسگرليكدن قاباغى دئبيرم، ائى. دئديلر، بيكه ده اورادا اولاجاق. نيشانليمين هانسى قوهوموسا اره گى-ديردى. آوتوبوسلا صابر آباددان باكييا كلديم. گون بيشيريردى. آرابادا ازيلن يئميشه دؤنموشدوم. توى ائوينه بير آز قالميش «ازيم " اى ساخالتديم. ايلشديم ادب-اركانلا. اون آدديم گتتميشديم، دايانديرديم. دئديم: ائل اوغلو، آلا بو سنين اونادديمليق زحمت حقين. فيكرىمى ديشديم. آيرى يئره گنده سى اولدوم. ماشيندان دوشنده گؤردولر. ائله منه ده بو لازيم ايدى. دوز قايى نين آغزىندا ساخالتديرميشديم. يولون قيراغيندا. بيكه يه چاتديرميشديلار. دئديم كى، ائله كى، ائشيتديم بيكه تويدادى: دوز صابر آباددان سوردوردوم باكييا.

سئزئانت اؤزونو ساخاليا بيلمه ييب، بيزه قاريشيب گوللو. سونرا دا سؤزونون آردىنى دئدى:

- كاظم سوروجودور. يعنى شوفر. تعليم وقتلاريندا، يعنى اوچئئيلرده قزئئيميزين سحر چاپى اولور، ائله اوراجا قزئ بورا آخيري. ولدوزنانون بيريدى؛ ماشينى هميشه خنده يه، دره يه ساليير. ناحق دا اونو تعريفله بيرلر.

سن ده كى فوتوقراف. دوزو، سيزين طايفادان خوشوم گلدير. يالانچى اولورلار. شكيل چكيرلر، سونرا وئر-ميرلر.

" يقين اولكى فوتوقراف آلدايب، چكيب وئر مه ييب. - اؤز-اؤزومه فيكيرلشديم. - يانيقلى آداما اوخشاير " - دئديم.

- سنه چاپ ائلمگى، ييغماغى، قزئت باغلاماغى، هاميسىنى اؤيرده جيم. بيريميز او بيريميزين پئشه ميزى بيلمه لييك. بورا عسگرليكدى.

سئزئانت ايضاح ائلمك ايسته دى. سونرا نه ايسه آرتيق بيلدى.

- يولداش سئزئانت، لاپ پيوتر اولماليام كى؟!

- پيوتر؟

- بيرينجى پيوترو دئبيرم، يولداش سئزئانت، هر شئيدن باشى چيخيرميش. پوشكين دئيبىدى كى، او هم آكادئميكدى، هم قهرمان، هم دنيزچى، هم ده دولگر... سونرالار دئبيرديلر كى، پيوتر هم كوررئكتور ايميش، هم رئاكتور، هم ييغيجى، هم ده مئترانپاژ.

- دئيه سن غليظ اولدو. - سئزئانت اؤز-اؤزونه دانئيشدى.

- سككيزينجى صنيفدن سونرا اوخوماغا گتتمه ديم. قويونا-قوزويا گتتديم. ياغا، پئنديره، سوده هوسليديم: يعنى لودورلوق ائله بيرم، يعنى سوئر خسروچنويام.

سەرژانت دریندن کۆکس اۆتوردو. ایتن گونلری نین هامیسینا بیردن چیفسلندی.

— گل گۆروم.

منی قزئتین بیغیلدیغی یئره آپاردی.

— بوردان باشلاپاجاقسان. یعنی نابوردان. بورا دا اولاجاق سنین یئرین. — الی ایله گۆستردی.

— بو قلیبلری ده از برلیه جکسن: باشلیقلار، یعنی زاقالونی. خیردا حرفلر، یعنی پئتیت. شپون،

اینتئروال، سوئلی...

چوخ سایدی، باشا دوشمه دیم.

— قزئی بوردان باغلا بیریق. یعنی ویورستکا ائله بیریک. بو دا ویورستکادی. بیزیم دیلده آدی

یوخدو. بیغارسان، باخ، بئله. — ایکی-اوچ سطیر اۆزو بیغدی.

— اؤیرنسن. بیز آنامیزین قاریندا اؤیرنمه میشیک کی؟ سئرژانت گئدن کیمی، اوشاقلار

اوزومه باخیب خیسینلاشدیلار.

— اورگنده کینی یوخدو. یاخشی سئرژانتدی. اما بیر آز گوچودو، اوزوندئین. — سئرژانتین

«آرتیست» دئدیگی اوغلان علاوه ائله دی.

— سۆزونو قایتارما، مست اولسون. منیم کیمی یولوگون بیریدی. یتیم.

اولکی سئرژانتیملا تزه نی ایستر-ایسته مز مقایسه ائله دیم.

ایکی گوندن سونرا «آرتیست» اوغلان سئرژانت فورماسیندا رئداکسیانین قاپیسیندان ایجری

گیرنده قورودوم. آز قالدیم گئدیپ حربی سلام وئریم. کیتلی نین یاخاسی اعلاچی نیشانی ایله

دولو ایدی. پار-پار یانیردیلار. گۆزلریمه اینامادیم. منی قارا باسیردی، نیدی؟ آخی، بو او گون

سیراوی عسگر ایدی. ایندی هم قشنگلشمیشدی، هم ده بیر آز رسمی گۆرکم آلمیشدی.

بورونون اوزونلوغو دا او قدر حس ائدیلمیردی. قیرمیزی پاقونلاردکی ساری لئنتره، بیر ده

یاخاسیندکی نیشانلارا باخاندا، سول یاناغیندکی خالی آیدین گۆرونوردو.

— باشینا دۆنوم، قیام قارداش، سنه برک ایشیم دوشوب.

بوردان هامی بیر-بیرینی «ائل اوغلو» چاغیریردی. اونون «قارداش» دئمه سی خوشوما گلدی.

لاپ کند یئرینده اولدوغو کیمی. صاف، تمیز.

- قونشو حصه ده بير ائل اوغوم قوللوق ائله بير. اونون فورماسيدى. سئزئانتدى. منيم شكليمى چك. نيشانليما گوندريرم. رايوندادى - صاييراباددا. بيرجه محاربه -زاد اولمايادى، گنديب ياريميزا قووشايدىق. كوڤك اوشاغى آمريكا گئنئراللارى دينج دورمولار، آ كيشى! اونلارين عليه ينه بير ياخشى ماتئريال ييغميشام. قيام قارداش، صاباحكى نمره ميزده اوخويارسان.

اؤز اوستونه باخاندا بيردن آييلان كيمي اولدو.

- اؤزگه نين نيشانلاريني وورموشام ياخاما. قيام قارداش، گوره سن ميخايلو كيمي ايگيد اولاي بيلرمى؟ ائه، قورخاغين بيرريم. گنجه لر كندده اولاندا، اتوده تك قالا بيلميرديم. ائله يئنه همن، همنم.

- بوخ، فريدون قارداش، - من ده اونو او جور چاغيرماغا باشلاديم، - قهرمانى شرايط يئتيرير. دؤشونده كى نيشانلاردان اوتانيرميش كيمي:

- چك شكليمى، قيام قارداش، سوبونوم، آپاريم وئريم اؤز ييهه سينه. حيف دئييل بو ييغيجى كوئينگيم؟ عاديجه گيمناستيوركا؟ - بيلديم كى، سئزئانتى يامسيلاير. اؤزو ده گولومسه دى. شكيل چكديرمه سه يدى، حالى پوزولاردى. منيم يانينا ايناملا گئيينيب گلميشدى. - گندك، - دئديم.

حيصمميز يئرلشن كوچه نين او باشيندا فوتوقراف وار ايدى. آپارديم اورايا. ائله اؤزوم ده آرابير اونون يانينا مصلحته گنديرديم. برابر شكيل چكدير-ديك. آريجا دا چكديردى.

- اؤز فوتوپاراتين هانى، قيام قارداش؟ - يولدا مندن سوروشدو.

- خاراب اولوب، بير-ايكى گونه دوزلده جگم. فوتوقراف منى تانيبير. بورجلو قالماريق، لاپ آرخاين اولاي بيلرسن.

دريندن نفس آلدى، حس ائله ديم كى، بورايا گلمكنده خجالت چكير.

- خواهيش ائله بيرم، اورگينه هئچ شئ گتيرمه، فريدون قارداش.

عيني آچيلدى.

رئداكسيادا آراميزا سكوت چؤكدو. بير-بيريميزه تزه تانيش اولموش آداملار كيمي، سيخيلا-سيخيلا تاماشا ائله ديك. قزئتین بوتون ماتئرياللارى ييغلميشدى. آخشام چاپ ائديلمه لى ايدى. رسىمى خبر گؤزله بيرديك.

- گلسنه بير نمره گؤستريم؟

- نمره؟

— ائله بیلیرسن منه یالاندان «آرتیست» دئییرلر؟ تلخگین رولونو اویناماغا باشلادی. «واقیفی باشدان-آیاغا ازیر بیلیرمیش. ادالاری، سۆزلرین ایفاده لری، نفسی... هامیسی اۆزونونکو ایدی.

— تلخک، کمریمین قییمتیدیر بو! — شاهیم، ائله من ده بیلیرم بونو — کمردن قییمتلی سیزده نه وار کی!

— قیام، قارداش، منیم فیکریمجه، قاجاری بیرینجی تلخک اۆلدورور. اۆزو ده هله سارایدا ایکن. معنوی دئییرم ها!... سونرا قاچاق ائلدار.

اوزو توتولوب-آچیلدی. سانکی آیین قاباغینی قارا بیر بولود آلدی. بیر آز دایاندی، یئنه کئچیب گئتدی. اولدو آیدینلیق، سود کیمی.

— تئاتر اینستیتوتونا منی گۆتورمه دیلر. هامیسی تعریفله دی. آخیردا دا دئدیله بالین چاتمیر. قویدولار کی، بال بیغیم؟ بختیمی دۆرد دفعه سینادیم. گتیرمه دی. بالیم چتامدی...

— الیم سنین آغرینی، گئندنه گرک اۆزونله بال آپارایدین.

انور سۆزو هانسی معنادا دئدیسسه، فریدون محل قویمادی.

بو کشفجیل، شوخ اوغلانین سسینده اونا یاراشمایان بیر قهر دویولدو. سونرا یئنه اۆزونه قاییتدی. سانکی اۆزوندن اوزاق دوشموشدو.

— شاهزاده قیزلار منیم بیکمه اوخشاییر، قیام قارداش. بیکه اونلارا بوخ. دان اولدوزو اونون گۆزلری کیمی ایشیقلیدی. گونش سحر چیخیب شفقلمینی یئر اوزونه یایاندا، اونون ساچلارینا بنزه بیر. بیکه ده ساچلارینی داراییب چیگیئلرینه سپیر. او منیم هم گونشیمدی، هم اولدوزوم، هم دنیام. اون-سوز نه گونش وار، نه اولدوز وار، نه دنیا.

— پای سنین! — مات قالدیغیمی بیلدیردیم.

— پای نییه، قیام قارداش، اینانمیرسان؟

— اینانیرام. من بو سۆزلری عینی ابله فرح بارده دئمیشم. باخ، بونا اینانا بیلیرم.

— فرح کیمدی؟

— او دا منیم بیکمدی.

— پای سنین!

— پای نییه فریدون قارداش، اینانمیرسان؟

- اينانيرام، منى تکرار ائله ديگينه اينانا بيلميرم. - فريدون منى، منيم سؤزلريمه وورماق ايستدى.

- کيم کيمي تکرار ائله ييب؟ اما فريدون قار-داش، من بير شئى باشا دوشدوم. مجنون ائله بيليردى کى، دنيا دا، او، تکجه او، دلجه سینه سئوير. رومو دا ائله بيليردى، کرم ده، اوتللو دا. من ده. يوقين سن ده ائله بيليردين. هره يه ائله گلير کى، هئج کس اونون کيمي سئوه بيلمز. هره بير جور سئوسه ده، گؤر هاردا بيرلشيرلر. درد ده بئله دير. بير دردلى ائله بيلير کى، اونون درديندن هئج کسده اولماز. غريبه دير.

ايندى ده مشه دى ايبادى اويناماق ايسته بيردى، سئرنانت ايچرى گيردى. فريدون اؤزونو بيغيشديردى.

- يئنه اويون گؤستيرير. يعنى فوکوس. وقت تاپان کيمي ظالم رولا گيرير.
دئينه-دئينه گليب منيم يانيمدا اوتوردو.

- بو دؤشگى کيم ازيشديريب؟ يعنى پاستلى؟! بايق تلخگى اويناياندا، الى چارپايى نين بيرينه ديبب. سرله نيب اوسته اوتورموشدو.

- گناهکارام، يولداش سئرنانت.

- يعنى وينووات!

- بلى.

- يعنى، تاک توچنو! آرتيستلىک ائلمه.

رئداكتور آچيق قاپيدان سئرنانتى و بيزى چاغيردى. فريدونون رنگى آغاپاق اولدو.

ايچريده مايور دا باش لئيتنانتين يانيندا ايلشميشدى. عينگى يئنه اليندى. ياواش-ياواش سيليردى. ائله بيل عئينگى الينده تسبح عوضى گزديريردى. هميشه ده سيليب-تميزله بيردى، هئج وقت گؤزونه تاخميردى.

مايور باش لئيتنانتلا گؤزلشندن سونرا سئرنانتا موراجيعت ائله دى:

- کوماندير طلبکار اولمايدير. ايلشين. اما هاميسينى ائشيتميشيک. " آرتيست " ، ياخي نا گل.

فريدون ساريسينى اوددو.

سوزه قوت

قوجا بير روس بودبولکونويکى وار. تانيشيمدى. تقاعده دى، باکيدا ياشاير. او دانيشيبدى.

بیزیمکیلر جبهه نین بیر بئرینده محاصره یه دوشوبلریمیش. دشمن قات-قات آرتیق اییمیش. بیزیمکیلر بیر روس قادینی نین ائوینده پیانو گۆرورلر. قیزی جبهه یه شفقت باجیسی گئندن سونرا، اونون قارا قاپاغینی آچان یوخ اییمیش. بیر ده اولوم-ایتیم دنیا سیندا یادا پیانومو دوشوردو ؟

حصه نین قارابیغلی، ائلیکور کلی بیر دؤیوشچوسو ده وار اییمیش. ظارافاتچی نین بیر. بامزه، آرتیست. گئدیپ آرواددان خواهیش ائله بیر کی، چالماغا اجازه وئرن. سئزانت قطعی قاداغان ائله بیر. — سیلاحی بئره قویماق اولمازا! — دئییر. خبر پودپولکونیکه چاتاندا او اجازه وئریر. آما ایندی ده آرواد اجازه وئرمیر کی، سس ائشیتسه لر، آلمانلار ائوی نیشان آلازلار. پودپولکونیک آروادی باشا سالییر کی، عسگرلرین روحونو قالدیرماق لازیمدی. موسیقی کؤمک ائلییر. اوغلان چالییر. " جنگی " دن باشلائییر. کؤوره لییر. سونرا دا آگلایا-آگلایا چالییر. سنگرلرده آتش گوجلنه نیر. اونا ائله گلیر کی، " جنگی " نی آتسه توتورلار. او دا " جنگی " ایله دشمنی آتسه توتور. عملی-باشلی ووروشورلار. اورکلره اود-آلوو سپله نیر. بیر آز اولکی روح دوشکونولوگو یوخ اولور. هر دؤیوشجو قولوندا بیر آلائی قووهو سی حس ائله بیر. " جنگی " یه روس خالق هاوالاری قاریشیر. پودپولکونیک اوغلانین کورگینه ووروب احسن دئییر. بو، اونون کوماندریندن آلدیغی ایلیک تشککور اولور. پودپولکونیک سونرا اونا دئییر کی، باجاریرسانسا، آلمان هاوالاری دا چال. چالییر. بئتهووندن، باخدان... آلمان پولئمیوتلاری ایله آلمان موسیقیسی اوز-اوزه گلیر. او بونا آتش آچیر، بو دا اونا. پیانونون شیرمایه دیلری پولئمیوتون داراغی کیمی دولوب-یوشالییر. آلمانیا اؤز-اؤزویله ووروشور. نهایت، آلمان موسیقیسی، آلمان پولئمیوتونو سوسدورور.

قارابیغلی او جاوان تکجه، اوتاقدا پیانونون دالینی اؤزونه سنگر سئچیب اورادان آتش آچیر. قفیلدن سنگرلردن " اورا " سسی ائشیدیلییر. پودپولکونیک کلیل اوغلانی قوجاقلاییر. — " آفرین " دئییر. — محاصره یاریلدی، گل دالیمجا!

آلمان هاوالاری چالیناندا فاشیست عسگرلری قولاق آسماق ایسته ییب آتش آچماییلار. کوماندرلری قیشقیرا-قیشقیرا قالییلار. فاشیست ظابیطلری آلمانجا دانیشمیردییلار، هوروردولر. آرایا چاخناشما دوشنده، بیزیمکیلر اونلاری مینومیوت آتشینه توتوبلار...

او جاوان عسگر آذربایجان کونسرواتورییاسی نین اوچونجو کورسوندان جبهه یه گئدییمیش. اوللر حصه ده اونا دا «آرتیست» دئییب گولرلریمیش.

آرتیستلیک انسانی کئیفیتدی. تاختا کیمی، داش کیمی سویوق اولانلار قورخولودورلار.

مايور داها هئچ بير ايضاحات وئرمه دى.

— آرتيست اوغلان ايندى هاردادى، يولداس مايور؟ — فريدون سوروشاندا، هاميميز گولمک ايسته دىک. مايور جىدى جواب وئردى:

— سونراسىنى من ده سوروشدوم. فاشيستلر اون يئددى نفر آذربايجانلى ايله بيرليکده اونو دا دىرى-دىرى تورپاغا باسدیرييلار. او بو دفعه محاصره دن چيخا بيلمه ييب. سببى بو اولوب کى، قرارگاهين يئرني فاشيستلره دئمه يييلر...

آر ابا درين سکوت چؤکدو. سانكى بيز اونلارا بير آنليق ياس ساخلاديق.

باش لئيتنانت سئرژاننا ماكينادا يازيلى بير ورق اوزاتدى.

— بو ماتريالى ييغين. قزئت لنگيمه سين. اوتاقدان چيخاندا فريدون آستاجا قولاغىما پيچيلدادى: — قيام قارداش، بيزيم قزئنده او آرتيست حقينده ياز...

آشيق العسگر کوچه سى، ۱۴. بوردان حيطه گيريب، ايکينجى مرتبه يه قالخمالى ايديم. ايبيرمى بير نمره لى ائوه.

گؤده رک بير کيشى گؤزونده کى عينگى دوزلدیب دوز گؤزومون ايچينه باخدى. — عسگر، بو قايدا نه گزيرسن؟

— سلام، عمى. — من اونا حؤرمته جواب وئرديم. — من بو فوتوپاراتى تعمير ائلتديرمه لييم. سلاميمى آماق عوضينه منه قطعى رد جوابى وئردى. ائله بيل باشيما قاينار سو تؤکدولر. قصديم بو ايدى کى، فوتوپاراتى خلوتجه دوزلتديريب آپاريم. باش لئيتنانتدان دا شهره بونا گؤره اجازه آلميش-ديم.

— من اونو تعمير ائلميرم، عسگر! — يعنى چيخ گئت، يعنى قاپينى اؤرت!

قاپيسينى اؤرتدوم و چيخيب گلديم فرحگيله.

— گئدک منيم شکليمى چک، قيام! — ايندى ده فرح اوستومه دوشدو. بيلمه ديم گولوم، يا آغلاييم.

— ايشلمير.

— نه اوچون؟

مجبور اولوب هاميسينى دانيشديم.

— دئيرم فوتوقراف دئيلم، دئيرلر يوخ، لاپ اعلاسيندانسان. دئيرم هئچ شئ بيلميرم، دئيرلر آپار خارجى فوتوپاراتى دا تعمير ائله.

فرح اورکدن گولدو. منیم صحبتلریم ده اونون گولوشلرینه قاریشیب ایتدی. أما آخیر سؤزلریمی ائشیتدی.

— مایور اؤزو یاخشی کیشیدی، قیامت صحبتلری وار. دویماق اولماز. او دا ائله بیر نؤو آنان کیمیدی، فرح. اورگی دولودو، أما قلمی یوخدو کی، یازا بیلسین. قالیب دانیشا—دانیشا. خاطریندن کئچه بیلمه دیم. أما اوستا ظالم اوغلو هئج اوزومه باخمادی.

— کیم؟ — او بیرری اوتاقدان فرحین آتاسی تله سیک خبر آلدی.

— آشیق العسگر کوچه سینده بیر اوستادان خواهیش ائله دیم... سؤزومو یاریدا کسدی.

— اوستا قولام حسینی دئییرسن؟

— آدینی بیلیرم.

— من تانییرام. گندریک. فرح فیکیردن آیریلیمیش کیمی اوزومه باخدی:

— قیام، سنین فوتوقرافدان هاران اسگیکدی؟ نه اوچون اؤزون چکمه یسن، هه؟ نه اوچون؟ لاپ یاخشی اولدو. ایندی اؤیرنرسن. هله من ده اؤیرنه جیم.

فرح دوز دئییردی. نه اوچون اؤیرنمه ییم؟ مگر بونون ضیانی وار؟ آخی، بو اؤزو ائله مدنیت دئیلمی؟ اؤز—اؤزومه دانیشدیم.

— بیرینجی منیم شکلیمی چکرسن، یاخشی؟ — ایکیمیز ده گولوشدوک.

— من سنین شکلینی یاغلی بويا ايله چکه جگم، فیرچا ايله، فرح! سنین خاطرینه فوتوقراف اولاجاغام. رسام اولاجاغام، شاعیر اولاجاغام... فرح، من سنین یانیندا اولاندا ائله بیلیرم، دنیانین ان بویوک آدمی منم. ائله بیلیرم ان شیرین دوغولاریمی گؤرورم. یاتمایا—یاتمایا یوخو! سؤزه عادت قولاق آسارلار. فرح منیم سؤزلریمی ایچیرمیش. مست اولموشدو. بیردن کؤوردلدی. ایکی بالاجا قارا بولود، قارا کیرپیکلری آراسیندان پوسله دی. یئر یوخ، من ایسلاندم. — فرح، نییه کؤوردلین؟ آخی، من نه دئدیم؟

دینمه دی. گؤزلرینی سیلیب گولومسه دی. دریندن نفس آلدی. سونرا دا دریندن کؤکس اؤتوردو. ائله بیل—دیم سحر مهی اسدی. من ده بایاق ایسلانمیشدیم، ایندی قویقورو قورودوم. فرح ائله بیل طبیعت ایدی. یاغیشی، چیچگی، گونشی، مهی ايله بیرلیکده. طبیعت بالاجا بیر اوتاغا سیغیشمیشدی.

قارانلیق نئجه دوشدو؟ یاتاقلار نئجه سالیندی؟ نئجه یاتدیق؟ گئجه نئجه کئچدی؟ هئج بیریندن خبر توتما دیم.

سحر فرحین اتاسی قیزینی تعریفله بیردی:

— ساغ اول، قیزیم. یاتاقلاری ائله سلیقه ایله بیغیشدیرمیسان کی، دوروب کناردان بیر ده باخدیم.

— اتا، من بیغیشدیرمامیشام.

— یقین آنان... هئج اولکیلره اوخسامیر. آغ ملحفه لری اوزه چکیدی، ائومیز بیر آز دا ایشیقلاشیب.

— من بیغیشدیرمیشام، فرح. — فولاغینا پیچیلدا دیم. دؤزمه ییب گولدو. اما اتاسینا هئج شئی دئمه دی. او دا سوروشمادی.

— آتا بیلسه، سندن اینجیر. «کیشی نین کیشی اولار، آروادین آرواد ایشی»، — ان چوخ سئودگی سؤزدو.

— من قایداندان سونرا ائومیزی اؤزوم بیغیشدیرا جاغام. دؤشمه لری سیله جیم، هامیسینی، هامیسینی...

— قیام... افه چی کیشیلردن، دوزو... — خورگین دوزو نییه چوخ اولوب؟ نوخود نییه آز اولوب؟ پالتار نییه بئله یوبولوب؟ چۆرک نییه بئله دوغرانیب؟.. قونشوموزدا بیر یار. سندن چوخ شئی ایستیمیرم، قیام...

— عسگر سلیقه سی... سن اونو گورممیسن، فرح. اونون بیغیب-بیغیشدیردیغی ائوی، او سلیقه نی هئج بیر قادین الی باجارماز. عسگر دؤشمه سیلنده، کوماندر گلیب آغ یایلغی ایله سیلیر، بالاجا لکه اولسا، جزا وئریر. عسگر ده اونون قاباغیندا آغزیاشماقلی گلین کیمی لال دورور. گولورسن؟ البته، منه ده دانیشسایدیلار، گولردیم. عسگرلیکدن قایدید گلنده گوررسن سنه نه ائو بیغیشدیرا جاغام. گۆرک کیمین الی قیز لیدی، قادین لیدی؟ سنین، یا منیم؟ اورکدن ائله گولدوک کی، فرحین اتاسی نین سسینی ائشیتمه دیک. منی ایکینجی دفعه چاغیردی.

— فوتوآپاراتینی گۆتور، گئدک.

گئتدیک. اوستانی راضی سالدی. بیر هفته مهلت ایستدی. من ایکی هفته ده وئر دیم...

گون آشاغی آیلنده فرحگیلدن چیخدیم. منی خیلی اؤتوردو. حیصه میزین لاپ یانینجان. هاسارین بو بیر ی طرفینده دایاندی. ائولریندن بورایا بیر کیلومتر یاریم اولاردی.

سونرا تراموایا قایتیدی. او ال ائله بیردی، من ال ائله بیردیم. ائله بیل او، دنیانین او باشینا گئدیر، من ده بو باشیندا قالیردیم.

قاچدیم. ائله قاچدیم کی، تراموای دایاناجاغا چاتمامیش، من چاتدیم. آتیلیب پیله لره میندیم. فرحین یانینا قالخدیم. سئویندی. اللری پنجره دن، گؤزو حصارین دییندن چکیلدی. سرنیشینلردن گولنلر اولدو. یاشلی بیر کیشی گولومسه یه-گولومسه یه یانینداکی کیشیه دئییردی کی، اؤزو یوورموردو، اونو محبت یوورتدوروردو.

اوچونجو دایاناجاقددا دوشوب، تزه دن قایتدیم بایاق فرحله دایاندیغیم یئره. هاسارین دیینده دوروب نفس آلدیم.

حصه یه اون بشش دقیقه گنجیکمیشدیم. سئرژانت منی دانلادی.

محبت منی دانلتماق اوچون یوورتدورموشدو. وار اول، سنی، منیم محبتیم! گنجه کازارمادا، یوخودا فرحین دالینجا یووردوم.

— منیم حربی بیلطیمی آلیبار... سئرژانت منی باشا دوشدو.

— یعنی شهر کومئنداتوراسیندا؟! یعنی وایئننی بیلطینی؟! — منه دوزه لیش وئریمیش کیمی، باشینی بولا-بولا یا سؤزلرینی تزه دن تکرار ائله دی.

— باش لئیتنانت سنی آختاریر. بوپور اونون یانینا.

رئداکتور منی ناراضی قارشیلادی. بیرباشا سؤزه کئچدی:

— کومئنداتورادان زنگ ووروب دئییلر. حربی بیلطینی ده ایضاحاتلا برابر آخشام گؤنדרه چکلر. سندن گؤزله مزدیم... ایکی گون حبس!

باش لئیتنانت او ساعت دا چیخیب گتدی. او، سانکی بیردن-بیره اؤز گلشمیشدی.

...او گونون آخشامی پوقونلاریمی چیخاردیب، جیلریمی بوشالتدیبار. کمریمی آلدیلار... باشیمی دییندن قیرخدریب سالدیلار قارانلیق قاوپوقتا.

آخشام دوشن کیمی تاхта دؤشمه نین اوسته اوزانیب یاتماق ایسته دیم، اولمادی. قاپیدا قارول دوروردو. یالواردیم اونا.

— ائل اوغلو، قاپینی آچ. بیر آز آیین ایشیغی دوشسون ایچری. اورگیم داریخیر.

...

— ائل اوغلو، من فوتوقرافام. سنین شکلینی چکرم. اینصاف ائله، بیر استکان سو گتیر. جییریم یانیر.

– ائل اوغلو، سئويرسنمى؟ سئوگيلين وارمى؟ سئوگى عذابى دنيدا ان قوتسال عذابدى،
بوندان خبرين وارمى؟

– بيليرسن، سببى نه اولوب، بورايا دوشموشم؟ کومانديردن اجازه آليب گئتميشديم ائوه.
شهرده ائويم يوخدو. کند ادامبيام. نيشانليمگيل شهرده اولورلار. ائولرينده ادام اولماديغيندان
اوزانيب ياتديم. آچارلارى قونشولاريندا اولور. گئديب آلميشام. آچارى ساخلايان قونشونون بير
اوغلو وار. بويونو يئره سوخوم اونون. ائله اونون اودونا دوشموشم. اونونجو صنيفده اوخويور.
چاغيريشچيدى. عسگرلييه گلر، دادينى گؤرر! سئودىگى قيزلا گؤروشه منيم عسگر پالتاريمدا
گئديب. جاوان اوشاقدى. هوسه دوشوب. باش آچيق، سينه آچيق. اينينده ده عسگر فورماسى.
ترس كيمي بؤيوردن پاترول چيخيب. او دا سلام وئرمه ييب كئچيب. بيلمه ييب كى، ظاييطه
سلام وئرلر. تئز دويمه لرى باغلايلارلار. قوپقورو قاخا دؤنرلر، ال ده بيتر قولاغين دييينده. ائله
دئيلىمى، ائل اوغلو؟

لاپ رولا گيريب كئشيكچى اوغلانا يالوارديم كى، بارى بير-ايكى كلمه سؤز كسسرين...
ائئل اوغلو...

– نيه دينميرسن، آيه؟! باغريم چاتلادى. – اوميدىمى اوزوب سؤيدوم. تاثيرى اولمادى.
قاروول ديشدى، قاروولا گلنلرين خاصيتى يوخ. ائله بيل حصه ده لاللارى سئچيب بورايا
گؤندريديلر. هئچ بيرى دينميردى.
دؤزدوم. ايكى گون بتلجه دؤزدوم. بير آز دا ساخلاسايديلار، اؤز-اؤزومه دانيشماق اؤيرنه
چكديم، يعنى داشلا، ديوارلا، قايى-باجا ايله دانيشماق.

۷

مايورون «كوداك» فوتوآپاراتينى اوچونجو گون آپاريب وئره سى اولدوم. شهره اجازه آليب
گئتمگيمين ده اساس سببى ائله بو ايدى آخى.
چاغيريشچى اوغلانين باشيما آچديغى اويونو مايورا دانيشديم. منيم ايكى گون حبس جزاسى
آلماغىما هئچ محل ده قويمادى. منى تعريفله دى كى، بو آپاراتى دوزلميسنسه، دئمك گؤزل
صنعتكارسان. سونرا دا الينى الينه ووروب اوركدن گولدو.
– هر شئى ائله بيل دنيدا تكرر اولور. نه ماراقليدير، – دئدى. عينگينى آغزى ايله
هووخوروب ايپك يايلىغى ايله سيله-سيله فيكره گئتدى.

سوزه قووت

قیرخ او چونجو اولاردی. هاوالار ترجه قیزیردی. جبهه ده وضعیت آغیر ایدی. سنگر-سنگر بیر سس یاییلدی. باکیدان شاعیرلر گلیب، - دئدیلر. قوناقلار گلیب چیخدیلار دوز سنگره. صمد وورغون، میرزه ایبراهیموو، سلیمان رستم، میر جلال. باشقالاری یادیمدا دئیل. اونلارین آغزیندا نه چیخدیسا، سینه میزه یازدیق. لاپ یاخینلاریندا دایانمیشدیم.

مایور خصوصی بیر محبتله دانیشیر، هله ده عینگینی سیلیب قورتارا بیلمیردی.

- سینه میزه یازدیق، سینه میزه! - بیر نئچه دفعه تکرار ائله دی. سانکی پاتفوندا والین ایینه سی بیر جیزا دوشوب، عینی سۆزلری تکرار ائله یه-ائله یه قالمیشدی.

- بوتون سنگرله خط چکیلیمشدی. هامی قولاق آسیردی.

آخشام اوستو بیر قازمادا، گلیب گۆزدوک گولوشورلر. رحمتلیک صمد وورغون دئییردی: " ایه، هانسی سنگره گئدیرمسه، عسگرلر آیاغا قالخیب اللرینی قولاقلاری نین دیبینه بیتشیدیرلر. توتاق کی، آذربایجانلی اوشاقلار منی تانییر. به او بیرى اوشاقلار منی هاردا گۆرولر؟ روس، اۆزیک، تاجیک، بئلاروس... من ده هامیسینا دئییرم کی، البینزی آشاغی سالین. آیاغا دا قالخمایین. دوستا سلام وئرمه سه نیزه، اینجیمز. دشمن گولله سی دیر. دشمندن اۆزونوزو هر یئره گۆزلگین. "

شاعیر قاشلارینی چاتیپ دانیشیردی. اللرینی ده گزدیریردی دالغین ساچلاریندا.

سلیمان رستم دئدی: «ای صمد، جبهه دکیلرین هامیسی سیزین قازاخ اوشاقلاریدی. قیراق صالحلی طرفدن».

یقین ظارافاتی وار ایمیش. میرزه ایبراهیموو اورکن اوغونوب گئتدی. میر جلال دا قوشولدو اونا. ائله صمد وورغونون اۆزو ده گولدو.

سیاسی شبهه رئیسیمیز دئدی کی، بؤیوک شاعریمیز، اونلار سیزه حربی سلام وئیرلر. آخی سیزین پنتلیسنیزده ایکی شپال وار. پودپولکونیکسینیز.

سن دئدیگین او چاغیریشچی نین دا پاقونلاریندا خبری اولماییمیش.

حیف، وقتسیز گئتدی...

مایور بیر آتلیق توتولدو. من ده اونون کیمی. سونرا بیر اوتوقلم گؤستردی.

- بونو دا آلمانیادان گتیرمیشم. تعمیر اوچون یوخ، سنه باغیشلا بیرام. قرتتچیلره حرمتیم وار. او گون رنداکیسیادا سئزانت منه تزه خبر وئردی:

— حاضرلاش. صباح فيلان آلايدا، — آلايين نمره سيني بوتون دئدى، — دؤيوشچو نريمان عادل اوغلونون شكلىنى چكرسن. حقينده دا يازاجاقسان. گؤستر اؤزونو، حبسدن تزه چيخميسان. يعنى قاوپوقندان.

— گؤره سن نئجه اولاجاق؟ — فيكيير منى گؤتوردو. نئجه وقت ايدى فوتوآپاراتى چيگينلريمده، نيگارانتچيليغىمى دا اورگيمده گزديريرديم.

۸

آلايدا يالنيز نؤوبتچىنى تاپديم. سئزئانتيميزين ديليبه دئسك، دينيولننىنى. دؤيوشچو پاركا گئتميشدى. خواهيش ائله ديم كى، گلنده خبر وئرسين.

سونرا دا تاپماديم. — بير نمره لى پوستا گؤندريبلر، — دئديلر، — بايراغين كئشىگينه.

بايراق آلايين رمزيدير. بايراق وارسا، دئمك آلاى ياشايير. بايراق يوخسا، دئمك آلاى آدلى شئى يوخدور. — سياسى مشغله رهبرى نين صحبتلرئنى خاطرلاديم. بايراغى گؤز بيگى كيمي قوروماق لازيمدير، — دئيردى — محاربه ده بير بايراق و بير نفر عسگر قاليرسا، دئمك آلاى دا ياشايير. بايراق يوخدورسا، دئمه لى آلاى دا يوخ حسابئندادير.

دؤيوشچو نريمان عادل اوغلو باره ده سئزئانتدان اطرافلى معلومات آلديم. كاپئتان رتبه لى سياسى مشغله رهبرى ده تعريفله دى. منيم صحبت ائتديگيمي گؤروب، گوندوزكو نؤوبتچى اوغلان ايچرى گيرمك اوچون اجازه ايسته دى. كاپئتان الى ايله چاغيردى. نريمان عادل اوغلونون شكلىنى گتيرميشدى. ائله بيل چيئينيمده كى داغ گؤتورولدو.

— اؤزو وئردى. تزجه چكديريدى. دئدى سيزه، چاتديريريم.

نئجه تشكر ائتديگيمي بيلمه ديم. سئزئانت نبيسه خاطرللايب گولدو. من سوروشماميش، اؤزو دانئشدى:

— نريمان عادل اوغلونون كارانتين گونلرى ايندىكى كيمي ياديمدادير. آى ياتاغان ايدى! بير دفعه «قالخين!» امرى وئرديم. هاميدان تئز گليب سيرايا دورموشدو. شالوارى كؤينگى نين يئرئنه باشينا گئيميشدى. سيرادا عسگر يولداشلارى پيقيلداشديلار. هئج شئيدن خبرى يوخ ايدى. تزه دن امر ائله ديم كى، «ياتين». يالنيز اوندا باشا دوشدو. «قالخين!» دئديم. بو دفعه

ده آياغينا ساريدیغی آغ اسگیلری یاستیغین آلتیندا گیزلتمیشدی. یئنه تزه دن باتیزدیردیم. سونرا «قالخین!» - دئینده، تام گئیینیب هامیدان آخیردا گلیب دایانمیشدی.

سونرا اؤز دئییردی کی، یولدش سئرژانت، هئچ کؤینک حادیه سی یادیمدان چیخمیر. ظارافاتلا اؤزوندن بیر سؤز ده دوزلتمیشدی:

- کؤینه یه شالوار دئمه دی او دده قورقود، شالوارا کؤینک دئمه دی او دده قورقود! بیر آز شاعیرلیگی ده وار ایدی.

دؤیوشچونون سینه سی اعلاچی نیشانلاری ایله دولو ایدی. شکلینه خیلی باخا-باخا قالدیم. آریق، اوزونون بیر!

- اجازه وئرین، گئدیم. کاپیتان منی ساخلادی.

شکیلچکن اله دوشنده هئچ اونو شکیل چکدیرمیش بوراخارلار؟

ائله بیلدیم کاپیتان منی لاغا قویور.

- چک. ائوه قوهوم-قارداشا یوللایاق.

یوخ، لاغا قویوموموش. راحتجا نفس آلدیم. «کارین کؤنلونده کی» - آتالار نجه دوز دئییلریمیش. سئرژانتلا دوردولار یاناشی.

- «چیق». دایانین، بیر ده: «چیق!». بیر ده: «چیق!»

- آرخابین اولون، یولدش کاپیتان.

- آرخابینیق! مایور - قرارگاهداکی مایورو دئییردی، - سنی گئنترالا تعریفله بیردی. اجلاسدان قاباق بیر بئره ییغیشمیشدیق. قرارگاه بیناسی نین قاباغیندا. بیر «تروفئیا» آپاراتینی دوزلدیسین. اونو دئییردی.

«بیرجه گئنترال قالمیشدی؟!» - دلی اولدوم. اوتاق باشیما هرلندی. کاپیتانین باشی آشاغیدا، یاقالاری دا یوخاریدا قالمیشدی. ائله بیلدیم کی، ایکی باشی وار، بیر آیاغی. گؤزومو برک-برک سیلدیم. کاپیتانین یاقالاری گلدی آشاغی، باشی قالخدی یوخاری. هامیسی تزدن اؤز یئرینه قاییتدی. ائله بیلدیم دنپادا بیر آغیر شئی وار، او دا آسیلیب منیم چینیمدن. فوتوآپارتی چیخاریب قویوم دیزیمین اوسته. یونگوللشیب من اولدوم فوتوآپارات آغیرلیغیندا. فوتوآپارات دا اولدو منیم آغیرلیغیمدا. ایندی ده دیزیمی قیردی.

من «آرخابین اولون» دئینده، ایسته بیردیم دئییم کی، یعنی دؤیوشچونون حقینده یاخشی بیر مقاله یازاجام. اونا ائله گلیب کی، شکیللری دئییرم.

— بير استراحت گونو اعلاچي دؤيوشچولري گونورتا مشغله سيندن ساخالاتديريب، هاميسي نين شكليني چكديره جگم. بيزيم كومانديرله دانيشميشام. سنين رنداكتورونا دا زنگ ووراجام. شكيل گوشه سي دوزلتمك ايسته بيريك.

— ياخشى ائله بيرسينيز، يولداش كاپيتان. — آغزيمدا ديليم قوروموشدو. منه ائله گليردى كي، بو ساعت بير وئدره سو دا اچسيديم، ديليم ياش اولمازدى.

— بيزيم آلايميزين دا فوتوقرافى وار. اونو دا قرارگاه چاغيرميشديلار. اونو دا ايسته بيرديلر آپارسينلار رنداكسييايا. قايتدى گئرى. يئفرتيئوردو. سنه كمكليك ائليز. دؤيوشچولره نئجه دورماغي-زادى اؤيره دهر.

يازيق فوتوقرافلار! سبز ايندى يقين منيم پاخيلليغيمي چكيرسينيز. مات قاليسينيز كي، بو هاردان پيدا اولدو؟ من ده سيزه اورگيمده سؤيورم كي، نه اوچون بيرينيز ايندييه ده ك فزئته ايشله مه يه گلمه ييسينيز؟ هله ائشيتميشم، منيم يئرئمه گؤز ديكه نينيز وار. من ائوه بوراخيلاندان سونرا، منيم يئرئمه كئچمك ايسته بير. كاش اينديدن اولايدي.

هاردانسا اشيق العسگرين بير بيتي يادئما دوشدو:

" ايكي كونول بير-بيريني سئومه سه ،
آلان دا يازيقدى، گلن ده يازيق! "

نه فوتوآپارات منى سئوردى، نه من فوتوآپاراتى. بير-بيريميزه اؤيرشه بيلميرديك. او منه ياد ايدى، من اونا. حربى خيدمتده ايديك. بير يئرده ياشايبيرديق. او منه نيفرت ائله يه-ائله يه، من اونا نيفرت ائله يه-ائله يه.

پوچت رئيسى ائله بيلدى سئويتجيمدن كؤورلميشم. گليب باشيمي سيغاللادى. ايريشه-ايريشه دوردو باشيمين اوسته. من ده ائله بيلديم كي، باغلامدان اوماجاغى وار. باخديق بير-بيريميزين اوزونه. او يئنه ايريشدى، من يئنه كؤورلديم.

دئيرلر، قديمده ايكي فيلوسوف وار ايميش. بيرى كوچده يولدا-ايزده بير يتيم، كيمسه سيز، السيز-آياقسيز گؤرنده آغلاميش، او بيرى گولرميش. ايندى بيز ده بتله. نه او فيلوسوفدو، نه

من. عادیجه آدامالاریق. أما ایندی من قوزئی قاریبام، او گونئی قاری. من دونوردوم، او اریبیدی.

قاپیدان چیخدییم. ایریشه-ایریشه باخدی دالیمجا. باشینی یاواشجا سیلکله دی. بیر آز دال-دالی یئریدیم. سونرا دؤندوم سولا، دوز رنداکسییایا. پوچت رئیسینی نین صورتی گؤزومده قالمیشدی. ایریشیدی. دیشلری ائله سئیرک ایدی کی، او ساعت سایماق اولاردی. آنجاق منیم نه وقتیم وار ایدی، نه هوسیم. اوزو توکلو ایدی. قولاقلاری ائله بیل کی، باشی نین یانلارینا یاپیشدیرلمیشدی. یاپیق ایدی. کیشینی تزه دن یادیما سالاندا گولومسه دیم. گؤزومده یاش، اوزومده تبسوم!

رنداکسییادا اوشاقلارا دانیشدییم. برک گولوشدولر.

— آلیم سنین آغرینی. نه یاخشی پاسیلکانی(پست باغلاماسی) وئرییدی؟

یقین گؤروب کی، کؤوره لیبسن، اورگی یومشالیب. یوخسا چتین!

انور دانیشدی کی، رئیس تیبین بیریدی. عسگرلره گؤندریلن هر نه اولسا، سئزانت گلمه سه، وئرمز.

انور یئنه تزجه دوزلتدیگی بیغیندا ال گزدیریپ قیزیل دیشینی آغ ایپک دسماللا سیلیب پاریلداتدی. بیزیم سئزانتین سؤزو یادیما دوشدو. «ایشی-پئشه سی اؤزونه قولوق ائلمکدی» — دئییردی. یوخ، اونو اوربیمده قیتامادیم. ائله من اؤزوم ده فرحین یایننا گئندنه اؤزومه سیغال وئرمیرمی؟ اونون خوشونا گلمه یه چالیشمیراممی؟ یالاندان دئمیرمی، آج دئییلیم؟ ایاق اوسته ایکی ساعت گزندن سونرا یالاندان دئمیرمی، یورولمامیشام! یالاندان دئمیرمی، حصه یه تلسمیرم!! یالاندان دئمیرمی، یوخوم گلگیر!! سئومه ینلر سئولری باشا دوشمور، سئولر ده سئومه ینلری! اونا گؤرو بو اونو قیناییر، او دا بونو.

صباح من ده بیغ قویباچام، — دئدییم. — قوی فرحین داها چوخ خوشونا گلیم. انورین بیغی اونو توتوردو. ائله بیل مختلف رنگلی ایری بیر معترضه ایشاره سینی آغزی اوسته اونون بورنونون آلتدا یاپیشدیرمیشدییلار.

باغلامانی آچان کیمی اوسته بیر مکتوب گؤردوم. فاطمانیسه خالا یازدیرمیشدی... ایندی بیلدییم کی، پای منه هاردان گلیم.

"...دردین آلیم، آقیام، هئچ وقت اورگینی سیخما. هر نه لازیم اولسا، یاز. نئچه کی، بیز اؤلممیشیک، سنی اونوتدو یوخدو. قیزبس خالان دا، مسمی ده سالام گؤندریر. سن بیزی اونوتما، دردین آلیم. نابات باجیسیز ائله بیل بیز ده تک قالمیشیق. ائله بیل او گئندن سونرا

پويولدا آدم قالماييب. كند يئرلى-دييلى كۆچوب. سن نابات باجيميزين يادگاريسان. سوپوقلاردان اوزونو گۆزله. ياتاندا كورگيني اؤرت... "

قهر منى بوغدو. سئز ئانت كۆنلومو آلدى.

— منيم هئچ كسيم يوخدو، آ قيام. اوندا من گرگ گونده آغلايام. آياغيم ائله آغير اولوب كى،
آنامين، آنامين اوزونو گۆرمميشم. فيكىر ائلمه.

انور ده فيكريمى داغيتماق ايسته دى:

— قيام، چوخدان اوريممه قاتلاما دوشموشدو. كند قاتلاماسى. باكىلى قيزينينكى دوشبره دى.
بىر تعريفله سين كى، بوتون خۆركلرى سالسين گۆزوندن. آما يئيه بيليمرم. آتاسى هر اوتوروما
ايكى بوشقايى بىردن يئيبير. ماشالله، كيشيه گۆزوم-زاد ديمه سين...

او آخشام پويولو واغزالى اوچون، كور چايى اوچون، آنامين باجيليقلارى اوچون بورنومون اوچو
گۆينه دى.

اورگيمين يارپاق كيمي اسديگيني حس ائله ديم. كيم بو دمده الينى سينمين اوسته
قويسايدى، او دا حس ائليردى. ائله بيلديم بىر پاييز كولگى اسدى. هارادان اسديگيني بيلمه
ديم.

آنامين كۆسؤو اللرى، قبارلى اوووجلارى گۆزومه گۆرونديو. او آخشام «نابات خالانين
چۆرگى» ندىن دانيشديم. تزه دن او ايلره قايتتيم. آنالى اولدوم، آنالى! " آه، خوشبخت ايللريم!!

— دئديم. آنالى اولماق خوشبختليك ايميش ". — آدم آناسيز اولاندا باشا دوشور.

فاطمانيسه خالانين آدينى چكنده، اونولا گۆروشنده، آنام هميشه ديشيردى. ائله بيل
هارانسا اونون اوزونه گونش ايشيغى دوشوردو. آنام او ساعت مو-لاييملشير، ارکۆيونلشير،
گۆزللشيردى. اصلينده ايسه اوزونه اوخشايبيردى. دئيردى، دردين آليم، آ قيام، فاطمانيسه خالانى
گۆرنده ائله بيليرم باجيمى بوخ، قارداشيمى گۆرورم. بيز باجيليق بوخ، قارداشليغيق، دردين آليم.
او منيم قادين قارداشيمدى.

آنم دئيردى، عمر — دنيا يولودو. بو يولو تك گئتمك اولمور. دولاشيق يولدو. گرگ بىر اورك
سيراداشين اولسون. دردينى دئيه سن، شريك چيخا، سئوينجيني دئيه سن، بؤلوشدوره.
دوستلوق هر اوغولون، هر قيزين ايشى دئيبيل.

او آخشام آنامين بىر ناغيليني دانيشديم.

قونشو كنددن بىر يتىم اوغلان گلىب بىزىم كندده قويونا گئدىرمىش. نۇكرلر بىر بىرلە دوستلوق ائله بىر. لغمانى تىك يىمىرلر. جومرد اوغلان ايمىش. ائله نۇكر ده اوندان گئرى قالمازمىش. ايكىسى نىن ده آد-سانى دىللره دوشور. كندده بىر قىز گلمه اوغلانا وورولور. سن دئمه، نۇكر ده قىزى سئورمىش. اورگىنى آچا بىلمىزمىش. ايش ائله گئىرىر كى، قىزا گۆره دوستلار بىر آراسىنا اينجىكلىك دوشور. قىزى باشقاسى اوغورلاماق اىسته بىر. قىز دا گلمه اوغلانا خبر گۆندىر كى، اوزومو اۆلدوره جگم. اوغلان بونو نۇكر دوستونا دئىير. دئىير كى، قىز اوزونو اۆلدوره جك. نۇكر اوغلان محل قويومور. سونرا آرالارى سويويور. گلمه اوغلان بىر گئجه قىزى گۆتوروب قاچىر. كنددن چىخىر. دوستلار اولورلار دوشمن.

نۇكر اوغلان دا داها كندده قالماق اىستىمىر. بىر گون قونشو كنده ايش دالينجا گئدىرمىش. گۆرور كى، آرخين اوسته بالاجا بىر خورجون دوسوب. گئدىب گۆتورور. ايجىنده قىزىل سىرغا، اوزوك، آلماز بىر آغ دسمالا بوكولوبموش. بىر او يانا باخىر، بىر ده بو يانا. گۆرور هئچ كس يوخدو. هارابايلير. هاه وئرن اولمور. يارى يولدان قايدىب گلير. اوغلان داش-قاشى وئرب ياخشى بىر ائو تىكدىرير. اورگىندن تىكان چىخىر كى، هئچ اولماسا اۆز ائو-ائشىگىم اولدو. «نامرد دوستدان حيف آلام»، - دئىير. بىر گون ده ائودن چىخىب باشياشاغى گئدىكى يئرده قاباغىنا آغىرچك آرواد چىخىر.

- كىمى آختارىسان، آى ننه؟ - سوروشور.

- كىمىم وار، كىمى آختارام، آى بالا. گزىرم، گۆروم منى كىم قايسىنا بوراخاجاق.

اوغلان فىكىرلىشيب ائلمىر.

- منىم ده هئچ كسىم يوخدو، - دئىير. - گل، منه آنا اول. من ده سنه بالا. دولاناق.

آرواد راضىلاشىر. گلىب آنا-بالا دولانيرلار. بىر گون آناسى دئىير: آى اوغول، به نه وقتا كىمى سوباي قالاچاقسان؟ منىم ده بىر آياغىم بوردا، بىر آياغىم گوردادى. اۆلوب-ائلم، تىك قالارسان. شوكور، ائوين-ائشىگىن ده وار.

- ئىلگىم، آى آنا. اوزون بىر حلال سود-اممىش بىر تاپ.

آغىرچك گئدىب قىز آختارىر، تاپىر. توى گونو بوتون دوستلارنى چاغىرير.

- آ بالا، يادىندان چىخانى اولمادى كى؟ - آرواد سوروشور.

- يادىمدان چىخانى يوخدو. آما منىم اصل دوستوم وار ايدى. منه نامردلىك ائله دى. قالان

بىرجه اودو.

– چاگیر، بالا. سن اصیل اول. قوی او اوتانسین.

اوغلان آروادین سۆزوندن چیخمیر.

توی گئجه سینده کئچمیش ایکی دوست، ایکی دشمن کیمی بیر-بیرینه دالینی چئویریب اوتورورلار. اوغلان تویا چاگیردیغینا دا پئشمان اولور. دۆزمو، آچیب هامیسینی دانیشیر.

– انسان چیی سود امیب. حیاتدا دوست یوخدو. هامی نامردی، – دئییب اوتورور.

گلمه اوغلان دئییر کی، انسان چیی سود امسه ده ان یاخشییی انساندی. دنیادا دوست دا وار، قارداش دا. انسانا اینانماق لازیمدی. من سنین دوستونام، دوشمین یوخ. بیزیم ایسته دیگیمیز قیز اؤرونو اؤلدورمک ایسته بیردی. سنه دئدیم. اینانمادین. آخیردا قیزی دا گۆتوروب کندنن چیخاسی اولدوم. بو منیم نامردلیگیم یوخ، دوستلوغوم ایدی. قیز سالامات قالدی.

هامی بیر-بیری نین اوزونه بأخیر، اوغلان دینمیر. اونون آغیرچک آناسی دا الینی چنه سینه قویوب گلمه اوغلانین صحبتینه دیقته قولاق آسیر.

– سن بیر گون قونشو کنده گئندنه آرخین اوستدن بالاجا خورجون تاپدین، ائله دیمی؟ او قیزیل سیرغالاری، اوزوکلری، داش-قاصلاری آنام، نئم قولاقلاریندان چیخاریب منه وئرمیشلر کی، هامیسی گلینیدی. آتا-بابامیزدان یادگار ایدی. من گلینه وئرمه دیم. اونلارین هامیسینی خورجونا قویدوم کی، دوستوم وار، اونو کاسیبلیقدان قورتارمالیام. سونرا گتیریب یولونون اوسته توللابیب گیزلندیم. بیلیردیم کی، اؤزونه وئرسیدیم، گۆتورمزدین. هئچ من سنی سیندیرماق دا ایسته مزدیم، همین داش-قاشلارا ائو تیکدیردین.

نۆکر اوغلان مات قالمیشدی. هر شئی اولدوغو کیمی دانیشیردی.

– بیر گون ده سنین قاپینا آغیرچک آرواد گلدی کی، کیمسه سیزم. گئدن یئریم یوخدو. سن ده دئدین، گل منیم ائویمه، آنا-بالا اولاق... او آرواد منیم آنام ایدی. اونا دئمیشدیم کی، تکجه منه آنا اولما، من ائولندیم. گئت، ایندی ده دوستوما آنا اول. اونون هئچ کسی یوخدو. تزه بیله برابر بوتون مجلس سویا دؤنموشدو. ائله بیل هئچ کس نفس آلمیردی. اوتاقلار بوش ایدی. گلمه اوغلان دانیشیردی:

– سونرا بو آغیرچک آرواد سنه نه دئدی؟ دئدیمی، اوغول، سنی گل ائولندیریم. سنه بیر قیز تاپیب گتیردی. بیر کۆنولدن مین کۆنوله قیزا وورولدون. ایندی تویوندو، خوشبخت اول. بو قیز دا منیم اؤز باجیمدی. اونو دا سنه من وئرمیشدیم.

نۆکر اوغلان خجالتیندن یئر یاریلسایدی، گیرردی یئره. ایکی دوست، ایکی دشمن اولموشدو. ایندی ایکی دشمن، اولدولار ایکی قارداش...

او آخسام منیم عسگر یولداشلاریم تکجه قاتلاما، خیرنیک، اریک قاخ، جامیش یاغی نین یاخسامینی یئمدیلر، آنامین صحبتی ده اونلاری دوپوزدوردو. من ایندی بیلدیم کی، آنامین صحبتلرینده ده اونون خامرالی چۆرگی نین دادی-دوزو وار ایمیش. - «بونا افسانه کیمی باخامین، - دئدیم. - دیلدن-دیله، آغیزدان-آغیزا کتچیب گلن شی افسانه اولای بیلمز». آنامین هر افسانه سی بیر سۆزه قووت وئریردی. او سۆز بئینیمه، قلییمه حک اولوب قالیردی. او آخسام هره اؤز دوستوندان میثال چکدی. من ده یازدیغیم کاغیدی ایکی قاتالیب ظرفین ایچینه قویدوم. پویلو واغزالی، حسنوا نابات (فاطمانیسه خالایا) - بئلجه یازدیم. اونلار نئجه گۆندرمیشدیلرسه، من ده ائلجه. آنامین اؤلوموندن سونرا آناما مکتوب یازدیم...

۱۰

باش لئیتئنتتی قرارگاها چاغیرمیشدیلار. اونو گۆزله بیردیم. راپورت یازیب یانینا گئتمک اوچون سئژانتدان اجازه آلمیشدیم. داها دۆزه بیلمیردیم. آغیر ایدی. آلایداک سئژانتلا کاپیتانین شکلی چیخمامیشدی. فریدونون شکلینی آماغا گئندنه، فوتوقرافلا مصلحتلشمیشدیم. دئدی دیافراقمانی دوز قویمامیسان، آیدینلیغی دا دوز گۆتورمیسین. شکیللر کۆلگه لی چیخیب، هم ده بوزدو. یاراماز. ایندی باشا دوشدوم کی، حیاتدا هر شی بیردن-بیره ممکن دئیلمیش. هامیسی اوچون وقت لازیم ایمیش. میوه نی ده اول دریب یئینده کال اولور. دادسیز-دوزسوز. وقت، سحور، تجربه... آلابین اغلاچی دۆیوشچولری نین شکلینی اونلارین اؤز فوتوقرافلاری چکمیشدی. کاپیتان ابراهیم عباسزاده ده غریبه انساندی. بیر دفعه گۆرموشم، ائله بیل یوز ایلدی بیر یئرده قوللوق ائله بیریک. دئییردی کی، قیام، سیزین یاشیدلارینیز قیرخ بیردن قیرخ بئشه کیمی هونر گوستریلر. او گنجلرین قالوستوکلاری ماغزالاردا قالدی. آلیب باغلا یا بیلمه دیلر. فابریکلر- زاوودلار یونگول، ظریف آیقابیلارین، باراشیقلی کوستیوملارین عوضینه او گنجلر اوچون توپلار، تانکلار، توفنگلر بوراخدیلار. اونلارین اللری مرمیلره، گولله لره اؤیرشدی، کوستیوم گئیمه یه یوخ. زامان اونلاری باریت یگیسینه اؤیرشدیردی، چیچکلرین عطرینه یوخ. اؤزلری ده باریت قوخودولار. نیشانلی قیزلار ائولرده قالدی، نیشانلی اوغلانلار جبهه لرده. ائه...

كاپيتان بېردن-بېره سۆزونو ياريمچيق كسدى. سانكى او ايللرى خاطرلاماقدان اوزولدو. بيزيم اوزوموزه باخيب سئويندى.

— او گنجلر ده سيزه اوخشاييرديلار. اونلار منيم ياشيدلاريم ايديلر. سيز منيم اوغلانلاريم يئرئنده...

باخ، بو صحبتلرينه گۆره اونو اونوتماق اولمور.

بس مايور، بيزيم باش لئيتنانت؟! بونلارين دا شكيللرى چيخمادى. رئاكسيانين قاباغيندا شكيللرينى چكيمشديم. باش لئيتنانت دئبيردى كى، بو قدر بېر يئرده خيدمت ائتميشيك، هله بېر يئرده شكلميز يوخدو.

— قيامدان ياديگار اولار. — مايور گولومسه ميش، اوزومه باخمىشدى. ائلجه ده چكيمشديم. لئنتى چيخارندا گۆردوم، آغاپقادى. يئنه او باشا — فوتوقرافين يانينا يويوردوم.

— گونون هانسى وقتى ايدى؟

— گون اورتادان كئچمىشدى.

— ديافراقمانى نئجه قويوشدون؟

— فيلان قدر.

— آيدىنلىق نئجه؟

— او دا فيلان قدر.

— لئنتى ايشيغا وئرميسن؟

— خير.

— اونلار گونده دورموشدو، يا كۆلگه ده؟

— كۆلگه ده.

— بس سن؟

— من گونده.

— اويىنگتپوينى گوشه توتموسان. گرک هئج اولماسا، اينله اوسته گونلوک توتايدين. — فوتوقراف باشينى بولاي-بولاي اؤز ايشلرى ايله مشغول اولماغا باشلادى. يئنه استولونون اوسته بېر اوچلوک توللايب چيخديم. چاغيردى:

— گۆتور، لازيم دئيبيل.

— بوخ، زحمت حاققئبىزدى. بېر ده منه درس اولدو.

فوتوقراف دینمه دی. او داها عادت ائلمیشدی. هر دفعه اونون یانینا گئنده، بیر اوچلوگو وار ایدی. بوش-بوشونا گلسم ده، گوژو الیمده اولاردی. من ده سونونجو اوچلوگومو دایما اونون اوچون ساخلاردیم.

سونونجو اومیدیم قیریلیمیشدی. منه ائله گلیردی کی، رئاکسییاینن قباغیندا آخیرینجی دفعه گزیشیرم. داها بیر ده بورایا یولوم دوشمیه چک. اوزوم رئاکسییاینن قباغیندا، فیکریم ایسه هارالاردا... باش لئیتئانتین گلیشینی گورمه دیم.

— قیام بودور، فوتوقرافیمیز، قرتتچیمیز.

یویوروب رئاکتورا حربی قایدادا سلام وئردیم.

— ائشیدیرم، یولداش باش لئیتئانت!

— تانیش اول، همین دؤیوشجو. شکلینی چکیسن، حقینده دا یازیسان. اوچرکدن هامی نین خوشو گلیب. بدیعی یازیدی.

باش لئیتئانت گئدیب گیردی اوتاغینا. بیز عسگرله قالدیق رئاکسییاینن حیطینده.

— تشکرومو بیلدیریرم. بیزیم حصه ده نمونوی عسگرلر چوخدو. منیم پایما چوخ تعریف دوشوب. قرتتی عمروم بویو یادیگار ساخالایاغام.

— سیز ده ساغ اولون. اعلا خیدمت اوچون دئیلن تعریف حالادی.

اوغلان ببردن اوزومه باخیب گولومسه دی. گولنده نازیک بیغلاری آغزینی داها دا ایریلشدیردی. بو، اونا یاراشیردی.

— سسینیزدن تانیدیم. هله منه سویموسونوز ده...

یئنه اورکدن گولدو. من اوتاندیم. کئشیکده دایانان همین اوغلان ایدی. من حبسده اولاندا کئشیگیمی چکیردی.

— نه هلیم سسینیز وار ایمیش. ایکی ساعتان چوخ کئشیگیمی چکدینیز، ایکی کلمه دانیشمادینیز. — ظارافاتا سالیب عذر ایسته دیم.

— عسگرلیکدی. — قیساجا جواب وئردی. — باغیشلایین. تزه عسگرلر گله لی، بیز «قوجامانلاری» تتر-تتر کئشیک چکمه یه گؤندریرلر. احتیاطا بوراخیلماغیما لاپ آز قالیدی. مدافعه ناظرلی نین امرینی گوژله بیرم. گلدیم کی، گئنده یاخین شکلیمی چکه سسینیز. ایشلریمی گندن کیمی اینستیتوتا وئرمک ایسته بیرم. شکیل اوچون اورادا بیر ده لنگیمگیم. بیر ده ایسته بیرم، شکلیم یاخشی چیخسین.

ائله بیل حیصه میزده هامی سۆزلمیشدی. اصل فوتوقرافلار قالمیشدی بیر کناردا، گلیردیله منیم اوستومه. دنیانین ایشی غریبه دی، والله!

— بیزیم قزئنده چیخان شکلینیزی هاردا چکدیرمیشدینیز؟ — سوال وئردیم.

— حیصه میزین او بیرى باشیندا بیر فوتوقراف وار، اونا خوشوم گلمیر.

— هم... — باشیمی بولایا-بولایا، باخدیم حصه نین او بیرى طرفینه. او منیم اوستادیم ایدی. هر دفعه ده بیر اوچلوک! اوندان خوشو گلمیر...

— باش اوسته، ائل اوغلو، گه لرسینیز چکرم.

یوخ، من اونا یالان دئمیردیم. گنجه-گوندوز حاضرلاشیب اونون شکلینی یاخشی چکمک اوچون سحولریمی دوزلده چکدیم. اینستیتوتا حاضرلاشیر. قوی قبول ایمتاحانلارینا وئردیگی

سندلرینده منیم چکدیگیم شکلر اولسون، بو دا منیم اونا کمگیم اولسون...

آیریلدیق.

— بئله سینه هر شئی حالادی. — دالیسینجا دئدیم. — بیر ده حبسه دوشسیدیم، کاش بو

اوغلان بوراخیلانا کیمی دوشیدیم. — نه اوچون بو فیکیر ده کنچدی اورگیمدن...

* * *

راپورتو قویدوم باش لئیتنانتین استولونون اوستونه.

— هارایا ایسته بیرسینیز دیشین، یولدش رئاكتور، داها من فوتوقراف رولوندا اوینایا بیلیمیرم. عذاب چکیرم... — هئج شئی گیزلتمه دیم. هامیسینی دانیشدیم.

باش لئیتنانتین بئله اورکن گولدویونو گۆرممیشدیم.

— قیام... — خیلی فاصیله وئریب، سۆزونه داوام ائتدی: — سیز تزه عسگریه گلنده، من حصه لره تاپشیریق وئرمیشدیم کی، تزه چاغیریشچیلاردان قلمی اولان اولسا، خبر وئرسینلر. منه

دئنده کی، سن ادبیاتچیسان، هم ده رئسپوبلیکا قزتلرینده یازیلارین چیخب، عالی تحصیلین وار، سؤیندیم. اؤزوم ده امضانی گۆردوم. بیزیم رئاکسییادا ایسه فوتوقراف یئری وار ایدی.

سنی گتیردیم. فوتوقراف حصه ده چوخدو. لازیم اولسا، استیفاده ائلمک اولاردی. قزئتی تکجه شکلله دولدورماق اولمازدی. فوتوقرافلیق اؤزو گۆزل صنعتدی. شکل وقتی، آنی توتوب

ساخالاییر. بیر نؤو بیزیم اؤزوموزو سونرادان یادگار وئریر. بو ایلی او ایله، بو نسلی او

بیری نسله اولدوغو کیمی گؤستریر. قییمتی ده بوندادیر. قزئت ایسه بیزیم حربی سالنامه میزدی. بیز سووئت اتقاقینا خیدمت ائدیریک، قیام.

من اؤزوم ده بورادا چوخدان ایشلمیرم. بورادا یاخشی دؤیوشچولوکدن علاوه ، یاخشی قزئتچیلیک ده لازیمدی. بیزیم قزئت دؤیوشچویه دوشمنه قالیب گلمگی اؤیره دیر. باخ، بیز بونلاردان یازیریق. بلی، وطنداشلیق! قزئتچی ناموسلو اولمالیدی. قزئتچی نین یازدیغی سطیرلر اونون قولومیندن یوخ، اورگیندن سپلونیر. بوزن او، گئجه لر یوخوسوز قالیر، گوندوزلر مورگوله ییر. سسی گورلشیر، گؤز قیزاریر، بارماقلاری اویوشور. صحیفه ده امضاسینی گؤرونده ایسه، هامیسینی اونودور. اونون اوشاق تیبوتی اوزو چیخیر. سئوینیر. باخ، بونا گؤره ده هر آدمان قزئتچی چیخماز.

باش لئیتنانت بیردن سوسدو. اونا ائله گلدی کی، حدن آرتیق چوخ دانیشیر. سانکی دانیشدیغینی دا رئاکته ائله ییب، اصل مطلبه کئچدی.

- نجه چکیرسن؟ سنه من اؤزوم ده کمک ائله یه بیلرم. ظایطلریمیزین هامیسی چکیر.
- سحو ائله یه-ائله یه چکیرم، یولدش باش لئیتنانت.
- سحو ائلمگی اؤیرنمک، ایشی یاری ائلمه یه برابردی. سحو مکتبیدی، اؤیرنمک مکتبیدی.
- باشیما سیغال چکیب گتندی. من ده گتندیم سحو ائتمه یه - اؤیرنمک مکتبینه.

۱۱

- قارازورنا... آلیم سنین آغیرینی!

اونور فریدونون اوزونه باخدی. - دور، صابیرآبادلی بالاسی!
فریدون اویناییب کئفیمیزی آچدی. بیزی ده اویناتماق ایسته بیردی کی، زورناین سسی کسیلدی.

- حیف والله، محاربه -زاد اولماسا، قیام قارداش، من اولان جبهه ده - سئرزانت اونون سؤزونه قووت وئردی:

- یعنی فرونتدا.

- اولسون فرونت، یولدش سئرزانت، بو قارازورنای چالسالار، اناما لعنت، قلیرمان اوللام. قیررام بوتون دوشمنلری!

سئرزانت اونون سؤزونو قووت وئردی: - «آرتیست» دوز دئیر!

فریدون فرحلندی:

- كوروغلو بو قارازورنا ايله پاشالارا، خانلارا ديوان توتدو. سن ادبياتچيسان، قيام قارداش. كوراوغلونون شعرلرينه بير فيكيير وئر. آ كيشى، هجومدو باشدان آياغا.
- دوزدو، فريدون. من اينستيتوتدا اوخوياندا معلمه سوال وئرتميشديم. بو، بيزيم اينتقيلاب پوئزيبياميزدى. بيرباشا «مارسئليوزا» ايله سسلشير.
سئرژانت گولومسه دى:

- قيام يئنه كئچدى غليظ-قوليز دانيشماغا. قارازورنادان گليب چيخديلار گور هارايا؟
- قارازورنا اصل انقلاب روحو آشيلايير، يولداش سئرژانت. هله بو انقلاب روحو گليب تويلارا چيخاجاق. فريدونون، انورين...

- اوژونو دئمير... اليم سنين آغرينى!.. - قارازورنايا منيم وئرديگيم معنا انورين اورگيندن اولدو. ياخاسى نين آغينى تيكيب، پوقونلارى نين بوشالميش ائملئميرنى بر كيتدى. سونرا كوينگينى استولون باشينا اسيب توققاسينى پاريلداتدى.

- اولدو گول. اما ديش شوتكاسى هاميسيندان ياخشى تميزله يير. - اوژ-اوژونو دانيشدى. فريدونون اوژونو باخندا، اساس صحبتين اوسته گلدى:

- توياجان قورخورام. ائولنسيديك، قورتاريبگئندردى. آدام نه قدر كوسوب-باريشار! ائله بيل من اجازه وورقه سى آيب كوسمه يه گئديرم. سونرا دا باريشيريق. ائله بيل بيزى كوسوب-باريشماق اوچون نيشانلاييبيلار. بير آز گئچ گلنده اينجيبير. باشا دوشمور كى، عسگرليكدى.

- يولداش سئرژانت، داها انوره اجازه وئرمه. - فريدون منه سارى دؤندو كى، گورسون فيكيرينى تصديق ائله ييرم، يا يوخ.

- نه اوچون؟ - انور تعجوبلو سوروشدو.

- اونا گوره كى، گئديرسن.

- سن هئچ كوسميشسن؟ - ريشخندله سوروشدو.

- هئچ مجنون لجيليدن كسر، هئچ كرم اصليدن كوسر؟ هئچ...

- آليم سنين آغرينى. ايندى باشقا زاماندى.

۳۰۸

- زامانلار سئونلرى بير-بيريندن آييرسا دا، سئونلر زامانلارى بير-بيريله گوروشدورور. نيم دئيردى كى، بابام اونو نئجه سئويميشسه، من ده بيكه نى ائله سئويم. ناخوشلاميشديم. بيكه گلن كيمي قالخديم آياغا. سئومك - ساغلامليقدى.

من گولومسه ديم.

- اینانمیرسان، قیام قارداش؟
- اینانیرام. أما قدیمده بیر لقمان دئییبیدی کی، سئومک خسته لیکدی.
- یئنه قیامین غلیظ-غلیظ دانیشماغی توتدو. -سئرژانت ظارافاتالا منه سؤز آتسا دا، بیرینجی اؤزو ماراقلاندی.
- نئجه خسته لیک؟
- قیام غلیظ-غلیظ دانیشمایاندا، من دارخییرام، یولداش سئرژانت.
- فریدونون سؤزونی سئرژانت ائشیتمه مزلییه ووروب بیر ده سوروشدو:
- خسته لیک؟
- سؤزه قووت
- بیر امیرین قوهومو خستله نیر. حکیملر تۆکولوب چاره تاپا بیلمیرلر. نهایت، بیر لقمان اؤزونو یئتیریر. خسته نین نبضیندن یاپیشیر. دئییر: بو شهرده کی کوچهلری بیر-بیر سای. خسته ساییر. بیر کوچه نین آدینی چکنده دئییر: دایان بوردا. ایندی بو کوچه ده اولان ائولری سای. خسته بیر-بیر ساییر. بیر ائوین آدینی چکنده یئنه دئییر، دور بوردا.
- ائو کیمین ائویدی؟
- فیلانکسین.
- ایندی ده بو ائوده اولانلارین آدلارینی بیر-بیر سای. -خسته ساییر. بیر آدی چکنده لقمان دئییر: دایان بوردا. امیره بیلدیریر کی، اوغلانین سئوگیلی سی گیلدی.
- ندن بیلدین؟ - امیر سوروشور.
- نبضیندن. او کوچه نین، او ائوین، او قیزین آدینی چکنده، هر دفعه اوغلانین نبضی برک ووردو. ائولندیرین ساغالسین.
- ائله ده ائله دیلر.
- سؤزومو قورتارمامشیدیم. فریدون اؤز نبضینی توتدو.
- صابر آباد. فیلان کوچه، فیلان کوچو، فیلان کوچه، صحت کوچه سی. فیلان ائو، فیلان ائو، فیلان ائو، حسن کیشی نین ائوی! فیلانکس، فیلانکس، فیلانکس، بیکه؟.. لقمان دوز دئییر، قیام قارداش. گولوشدوک. گؤزوموزو گزدیره نده گؤردوک انور ده اؤز نبضینی توتوب، سئرژانت دا.
- آلیم سنین آغرینی. دئملی سن ده... قارازورنا سیزده چالیناجاق... یولداش سئرژانت!

فرحگيلدن قايديرديم. سكي نين لاپ اورتاسيندا چكمه لريمي جوتله ييب، حربى قايدا ايله سلام وئرنده كيشى نين نازيك بيغلارى قاچدى. ساغ اليم قولاغيمين ديبينده، داينميشديم دوز قاباغيندا. - اليني آشاغى سال، - دئدى. سونرا دا ظنله باخديم اوزونه. تانيناندا سونرا اوركن گولومسدى. قويدو ساغ اليني منيم سول چييينمه، پوقونلاريمين اوستونو. بتلجه دايندى. دوز دورد ايل اول اولدوغو كيمي...

- قيام اعلاچى طلبه دى. اوشينسكيدن، لستافتدان حاضيرليغى خوشوما گلير. منيم اوز يئتيرممدى. خاطريني اوغولوم كيمي ايسته بيرم.

بو سوزلرى قنبر معلم او وقت اينستيتوتون فوتوقرافينا دئيردى. منيم حسن بى زردابى آدينا اينستيتوتومون فوتوقرافينا. منه ده لذت وئريردى. توبه يولداشلاريمين بير نئچه سى بيزه كناردان تاماشا ائله بيردیلر. بيز ده بتلجه شكيل چكيرديك. دوز دورد ايل اول.

اونون الى نين سيقلى او وقت منيم پوقونسوز چييينلريمده قالميشدى. هر دفعه حس ائله بيرديم. سانكى منيم چييينم آغيرليق قالديرماغا اؤيرشير، محكملىيردى. ايندى... ايندى چييينلريمده هئچ بير شى حس ائله مديم. ايندى او اوللر آريقلاميشدى. او منه قوتلى گورونوردو. ايندى من اونلارا قوتلى گورونورم. اوليني چييينمه قويدا لنگر ووردو. بير آز دا برک ياپيشدى. سانكى گنجه چينارلارى نين بوداقلاريندا ياپيشماق ايسته دى. گولومسه ييب، كسيك-كسيك دانيشدى.

- قيام، عسگرليك سنى لاپ پهلوان ائله ييب. بويون، بوخونون... پوقونلار سنى توتور... تانينيني او وقت جبارليا وئرميشديلر. ياخشى كهريزى وار... ياديمدادى... عيبي بوخ، نه وقت قورتايرسان؟

منه ايلين دورد فصلينده محاضيره اوخويان معلمين سوزو سانكى توكونميشدى. من قنبر معلمين اوزوندا داها چوخ ياشيني حس ائله بيرديم.

- از قاليبدى، قنبر معلم، - دئديم. حربى خيدمتيمله ماراقلاندى. عسگرليك حياتيمي سوروشدو...

قنبر معلمى انام كيمي سؤيرديم. بعضا منه ائله گليردى كى، انام ائله قنبر معلم كيمي اولوبدو: قايعيكشش، طلبكار. تكجه فاميلياميز آيريدى. منيمكى آل محمداولو، اونونكو عسگروو. دوزونو دئيم كى، اوخودوغوم زمانلاردا بوتون درسلدن قاچديغيم اولموشدو، قنبر معلمين درسندن بوخ. او درس دئميردى، درس يئديزديريردى. انامين خامرالى چورگى كيمي. معنوى آج اولان دويوردو.

- بیر ده سیزی گۆره جیممی، قنبر معلم؟! - نییه اورگیمدن بو سوال کئچدی؟ اؤزوم ده بیلمه دیم. اینستیتوتدان همیشه لیک آیریلیمیشدیم، اونا گۆرعمی؟ کیشی قوجالمیشدی، اونا گۆرعمی؟ بدنی کۆورلمیشدی اونا گۆرعمی؟ نورانیلشمیشدی، اونا گۆرعمی؟ باکییا معالجه یه گلمیشدی، اونا گۆرعمی؟

گئتدی. ائله بیل کوچه ایله پاییز یئرگیردی. اما ماى آیینین اوللری ایدی. او قارین اوستو ایله ایلك دفعه منیم قنبر معلم آددیملادی. آياقلاری نین قالان ایزلری سانکی پاییز یارپاقلاری ایدی. اونون قولبوداقلاریندان تۆکولموشدو.

دالینجا خیلی باخدیم. قنبر معلم بیردن ایکیلشدی. اونون یانی ایله آغبرچک بیر قادین یئریمه یه باشلادی. آغیر-آغیر، حزین-حزین. «گۆرونور، یورولوبدو»، - دندیم. انام ایدی. چیینی نین اودون شله سیندن تانیدیم. یاناشی یئریردی. نه بو اونو تانییردی، نه او بونو. سونرا اوچ اولدولار. تانیدیم اونو دا. منیم مایوروم ایدی. الینده عینگینی آغایپاق دسمالی ایله سیله-سیله یئریردی. اوچو ده قلیینده، روحوندا، قانیندا نه وار ایدیسه، منه وئرب گئدیردی. سانکی بورجلارینی وئرب گئدیردی. قالان من ایدیم. بورجولو قالان.

ائپلوق عوضینه

سیز ای منیم عسگر بولداشلاریم! علی معلم، منیم مایوروم. توووز رایونوندان بئرلینه کیمی توزلو-تورپاقلی یول کئچدینیز! «کوداک» فوتوآپاراتینیز سیزه بیر آلمان قیزیندان یادگار ایمیش. داها هئچ بیر شئی دئمه دینیز. دئییرلر هر اورکده بیر اصلان یاتیر. او اصلانی اویاتماق، قالدیرماق، یئریندن، یوواسیندان ائلمک لازیم دئییل. بیز ده اویانمادیق، قالدیرمادیق، یئریندن یوواسیندان ائلمه دیک.

قرئتین رئاکسیاسینی، بیغما سئخیمیزی. «آرتیست»ین ظارافاتلارینی گرک چکب ساخالایدیم. دیوارلاری، دیوارداکی کریچلری ده چکمه لییدیم! دئیین، هاردا قالدینیز، سیز ای منیم منسیز قالان آنلاریم. سیز ای منیم عسگرلییم، حربی مکتیبیم، حربی آکادئمیا! ایکینجی اینستیتوتوم. نییه سیز منه عادی گۆروندونوز، سیز ای منیم اونودولان غیر-عادى حربی تاریخیم! منیم چاپ ائله دیم قرتلر.

سن ده، ای منیم فوتوآپاراتیم، سن منیم چیینلریمه آغیرلیق ائله بیردین، دئییندیم. ایندی نییه سنسیز دئیینیرم؟ سن قوتسال بیر معجیزه ایمیشن. ایسته بیرمیشن گۆزوموزله

گۆردويوموز نه وارسا، هاميسيني توتوب ساخالاياسان، ياشاداسان. سونرا بيزيم ديوارلاريميزي، آلبوملاريميزي، قرئت، كتاب صحيفه لرهميزي بزيه سن. فاکت اولاسان، سند اولاسان، تاريخ اولاسان، بايراق اولاسان. سنى سنله بير يترده اولاندا دويماميشام، اى منيم ياد همدميم.

بيز گرک چوخدان تانيش اولايديق. من گرک پويلو واغزاليميزين، کور قيراغيميزين، قيراق کسمه نين. قارايازي مشه ميزين شكيللريني چکيديم. انامين گولوشلريني، غملي باخيشلاريني، اونون شله باجيلاري نين شكيللريني چکيب ياديگار ساخالايديم. اورگيم ايسته ينده، گرک اونلارلا آلبومومدا گۆروشيديم. اونلار دنياا ابدى قالايديلار. شکیل - ابديتدى.

سيز ده، اى انسانلار فوتوپارتلارلا آنلارى توتون، ساخالايين. گله جک زلزله لرین آجيغينا، قان هرپسى سرکرده لرین، دنيانى حدله ين دۆلتلرين آجيغينا چکين. دئيرلر، نه قدر پايتخت سحرلر محاربه زامانى يئرله-يکسان ائديليميش. اونلار اولكى شكيللري اساسيندا يئيدن دوزلدليليلر. قديم آبيده لر تزه دن ياشاماغا باشلاييبيلار.

گرک من قلميمله شكيللر چکم. فوتوپاراتيملا چکه بيلمه ديم. گرک من گۆزلريمده، حافظه مده، اورگيمده قالانلارين شكيللريني تزه دن آراشديرام. دئتالار، اشتريلر، بويالار تاپام.

- قيام! - فيکيردن سرسم آييلديم. - گون باتيب. بو وقتاجان حصارين دييينده نييه اوتورموسان؟ ائوه نييه گتتميرسن؟

انور منيم چانتامى کنار ايتله ييب دوردو يانيمدا کؤينگى نين ياخاسيني تامام آچميشدى. - گلسين توتسون پاترول. تزه دن قايتارسين عسگرليه. سونرا منيم کؤينگيمين دويمه لريني آچدى.

- يوخسا قاوپتوقندان گۆزون قورخوب؟ آليم سنين آغرينى. من دينميرديم. او دالبادال سوال وئرير. جوابيني آلاميش، يئنه داوام ائيديردى.

- قطارين گتتمه سينه هله بنش-آلتى ساعت قاليب. گنجه بير ده گنده چک. حصه لرده ائل اوغلولاريم وار. گلديم كى، گۆروشوم. کنده گئنده تۆكولوب گله جکلر. بلکه، سۆزلرى اولدو. دئيم ائولرينه. ائوه نييه گتتميرسن، قيام؟ - منى دلغين گۆروب سۆزونون آخيريندا يئنه همين سوالى وئردى.

- هارا گئديم. انور؟
- نئجه هارا؟ ائوينيزه.

- من عسگرليه گلنده، انامى ساغ قويوب گلتميشديم. او يئرلر ايندى انامسيز قاليب. دۆزه بيلميرم. اورک چکير، آياق گتتمير.

- فرحگیله... - فیکیرلشممیش جواب وئردی:

- یوخ، انور. او منیم نیشانلیمدی. عسگرلیک ایدی، گئدیب-گلیردیم. ایندی من احتیاطا قایدیرام، همیشه لیک. گرک قایدیم اؤز ائویمه. فرحی ده اؤز ائوینه گتیریم.

سونرا اؤز عالمیمده دوشوندوم کی، من فرحین یانینا ابدی گنده جگم. اما ایندی یوخ. فرح انام کیمی قایغیما قالماق ایسته بیردی. بیر صحبتی یادیمادوشدو.

بیز نیشانلاناندان بیر نئجه گون سونرا قونشو آروادا دانیشیردی. ائله بیلیردی کی، من او بیرری اوتاقلاریندا یاتیرام. ائشیتیمیرم. اما اولدن آخیرا قدر من ده فرحه قولاق آسدم. فرح منی تزه دن کؤورلتدی. شیرین لهجه سی، گؤزل دیلی ایله.

قیام آل محمد اوغلونا. تئلقرام امضاسیز گلمیشدی. آخشام قالان ایله یولا دوشدوک. قیام، سریه بی بی. بیر ده من.

- یوخسا مندن دانیرسنیز؟ یوخسا انامین باشیندا بیر ایش وار؟ - بیر نئجه دفعه سوروشدو. قطارلا اوچ ساعتدان آرتیق یول گئتدیک. قیام تئز-تئز یانیمیزدان یوخا چیخیر، سونرا یئنه گلیب اوتوروردو. بیزله گندن سرنیشینلردن بیرری گلدی کی، اوغلانا نه اولوب؟ سیزین یانینیزدان دوروب گئدیر، سونرا قاپی نین آغزیندا خیسین-خیسین آغلایر. سونرا دا توالنده اوزونو یویوب قایدیر.

سریه بی بی قیامی باغرینا باسیب کؤورلدی. بونولا دا سانکی هر شئی آیدین اولدو. - یقین انام برکدی؟ - قیام باشقا فیکری قطعیین یاخین قویمازدی. اونلار آنا-بالا بیر-بیرری نین دلپسیدیلر. منه ائله گلیردی کی، اونلار آیری یاشایا بیلیمیردیلر. قیام گنتدی یئنه خلوتجه آغلاماغا، سونرا دا اوزونو یویوب قایتدی.

او قایداندان سونرا سریه بی بی گئدیب اوزونو یودو. بیر آز سونرا من گئتدیم. اوچوموز ده گیزلینجه آغلا-آغلا، گیزلینده اوزوموزو یویا-یویا گلیب یویولوا چاتدیق. بوتون واقون بیزه باخیردی.

دوققازدان ایچری گیرنده آروادلار قیامی گؤروب آغلاشدیلار. او، نابات آنانین ساغلیغینا چاتمیشدی. جنازه سینه اؤزونو یئتیره بیلیمیشدی. نابات آنا آرزوسونا چاتمیشدی: اوغلونون چیینینده گئدیردی.

دییرمانین یانینداکی قیبرستانلیغا آپاریردیلار. ائله بیل ائولر بوشالمیشدی. بیر جنازه نین آلتینا بوتون کند سیغیشمیشدی. آداملار آخیردیلار، یریمیردیلر. نابات آنانین چؤریندن دانیشیردیلار. ائله بیل هامی آج ایدی. چؤرگی نین یوخ، اؤزونون آجی ایدیلر. هله اوندان هئچ کس

دویمامیشدی. بوتون بیر کندی آج قویوب گئیدردی. ائله بیل نابات آنا تابوتدا، چیگینلرده دئیل، هامی نین آراسیندا ایدی. آما هئج کسه گۆرونموردو.

پولودان بیر آز آرالیدا، داغین دؤسونده نابات آنانی دفن ائله دیلر. ائله بیلدیم قیبر داشلاری دا آداملارا قاریشمیشدی. اونلار دا آیاغا قالمیشدیلار. اونلار دا آخی، وقتیله نابات آنانی تانیبیردیلار. هامیسی بیر کنددن ایدیلر.

قیام بیر آنا ایتیرمیشدی. کنده کی آنالار اونو اوغولوغا گۆتورمه یه گلیردیلر. نابات آنانین دلی ایله یالواربردیلار. پولودا بیر قاپی باغلانمیشدی. یوز قاپی دا آچیلیمیشدی کی. قیام او قاپیدان ایچری گیرسین. نابات آنا ایله ویدالاشماغا گولنلر قیاملا دا گۆروشمه یه گلیردیلر. او، بیر کندین یئتیرمسی ایدی. اوزونده غم گلنلر، گۆزلرینده غم بوکولو فرح آپاریردیلار. بیر ائوه یاس دا دوشموشدو، فرح ده.

نابات آنانین شله باجیلاری چای وئیردیلر. اونلار قاپیدان بیر-بیر گیریب چیخینجا ائله بیلیردیم نابات آنا دا اونلارین دالینجا ایچری گیره جک. اینامینی سئویندیره جکدی. هامی تئز-تئز قاپیبا بآخیردی. نابات آنا گلیمردی. همیشه لیک گئتمیشدی!

- آ قیام، دردین آلیم به بیز سنین آنان دئیلیکم؟ - هامیسی آیریلیقدا بئله دئیردی. قیزبس خالا دا. باللی خالا دا، مسمی ده. سلطان خالا دا ائله بیل قیام بیر آنانی تورپاغا باسدیریپ، دؤرد آناسیلا قالمیشدی بو ائوده.

قیام هامیا آنا گۆزولیه بآخیردی. آما هئج کسه آنا دئییه بیلیمردی. انور بوینونو بوکوب منیم فیکیرلی گۆزلریمه بآخیردی. دئمک ایسته بیردی کی، نه قدر اوتورماق اولار؟ دئمه دی. ائوده اونو عایيله سی، نیشانیسی، آرزوسو، ایسته یی گۆزله بیردی. بوردا منیم غمیلله قارشیلشمیشدی.

- آلیم سنین آغرینی، قیام. گئدک بیزه.

الینی کورگیمه ووروب منیم چانتامی گۆتورمک ایسته دی، توتدوم...

حیات یولداشیم سارانین روحوناتحاف ائیرم

رئاکتور: گولدانه امراسه قنری

Bu kitab 2012 –ci ildə farsçaya tərcümə edilmişdir
nəşriyyatda və Xudafərin dərgisində çap
olmuşdu.oxucuların istəyini nəzərə alaraq onu Ana
dilimizdədə yayımladıq.

NƏRİMAN HƏSƏNZADƏ

NABAT XALANIN
ÇÖRƏYİ

Povest

2013 Tehran
əndişeye no nəşriyyatı
say 1000